

Onderzoek naar inhoudelijke verbetering en aanvulling methodisch groepsprogramma SuperWoman

Maatschappelijk Werk en Dienstverlening

Youth for Christ, mei 2012

Denise van der Linden & Ruth Akker

Afstudeerbegeleider: Anja Vrijmoeth

Copyright Christelijke Hogeschool Ede

Bijlagen onderzoeksverslag

Inhoudsopgave

Bijlage A Interviewvragen meidenwerkers.....	1
Bijlage B Enquête.....	2
Bijlage C Documentonderzoek: Methodiekbeschrijving voor meidenwerk.....	3
Bijlage D Documentonderzoek: Methodisch groepsprogramma van SuperWoman	8
Bijlage E Uitwerking van onderzoek bij vierde richtvraag groepsprogramma	12
Bijlage F Literatuuronderzoek	25
Bijlage G Interviews gelabeld	37
Bijlage H Antwoorden enquête onder deelnemers SuperWoman groepsprogramma	70

Bijlage A Interviewvragen meidenwerkers

Welke aanvullingen/verbeteringen heeft het huidige groepsprogramma nodig om perfect te zijn?
(vertel in één minuut)

1 Thema's/onderwerpen SuperWoman

Welke thema's sluiten minder goed aan bij de doelgroep? EN

Heb je suggesties hoe deze thema's zo behandeld kunnen worden dat ze beter bij de doelgroep aansluiten?

Welke thema's komen in het huidige groepsprogramma niet ter sprake, maar zouden volgens u/jou wel ter sprake moeten komen? / Missen er bepaalde thema's?

Heb je in de tijd dat je met SuperWoman werkt van de meiden gemerkt/gehoord dat er thema's zijn die niet besproken worden, maar die ze wel graag behandeld zouden hebben?

Welke onderwerpen sluiten aan bij de meidengroep?

2 Onderdelen/Opgavetaken SuperWoman

Wat is jouw top vijf van onderdelen die minder goed aansluiten bij de meidengroep en waardoor komt dit?

Wat is jou top vijf van onderdelen die goed aansluiten bij de meidengroep?

3 Verbetering vormgeving

Wanneer we kijken naar de huidige jaargangen, zijn er programmaonderdelen die aangepast moeten worden? Denk hierbij aan *werkbladen*, *verwijzingen naar bronnen* en *tijdsaanduiding*.

4 Beoordeling programma

Wanneer je kijkt naar het methodisch groepsprogramma in zijn totaliteit, welk cijfer tussen 1 en 10 zou je het programma geven en waarom?

5 Vragen van opdrachtgever

Is er behoefte aan een derde jaargang waarin de bestaande thema's worden uitgediept? Of een derde jaargang waarin nieuwe thema's behandeld worden?

Is er bij de meiden die meedoen aan SuperWoman sprake van een leerproces ten aanzien van de thema's / hun leven? Waarom is dat wel / niet / gedeeltelijk zo?

Vraag over dagboek; Is er voor de meiden voldoende mogelijkheid om stil te staan bij hun eigen proces?

6 Algemene vragen

Algemene vragen over groep

- Hoe groot is de meidengroep?
- Welke leeftijden hebben de meiden?
- Welke nationaliteiten?
- Is de groep elke keer gelijk, of komen er vaak andere meiden?
- Hoe zou je de groep typeren? (Denk hierbij aan initiatief tonen, zorgen voor elkaar, druk, rustig)
- Wat is het opleidingsniveau van de meiden?
- Komen de meiden uit dezelfde wijk van de stad?

Algemene vragen aan meidenwerker

- Hoe lang werk je met SuperWoman?
- Heb je al eerder vergelijkbaar werk gedaan?

Bijlage B Enquête

Noem drie onderwerpen waar je het graag over wilt hebben tijdens de meidenclub. Denk aan onderwerpen die niet worden besproken, maar waar je het wel graag over wilt hebben.

- 1.
- 2.
- 3.

Noem drie dingen die je anders zou willen tijdens de meidenclub als je het SuperWoman programma doet. (denk hierbij aan hoe leuk de opdrachten zijn, de werkbladen die je krijgt, wordt er te veel gepraat of juist te weinig, is het te kinderachtig of te moeilijk enz.)

- 1.
- 2.
- 3.

Vind je de meidenclub leerzaam? JA/NEE

Kun je iets noemen dat je geleerd hebt van het SuperWoman programma?

Bijlage C Documentonderzoek: Methodiekbeschrijving voor meidenwerk

Voor het documentonderzoek hebben we een aantal vragen opgesteld die ons helpen gericht onderzoek te doen. Deze vragen noemen we richtvragen. Wanneer we deze vragen beantwoord hebben, weten we dat we genoeg informatie hebben om de eerste deelvraag van ons onderzoek te kunnen beantwoorden. Wij hebben het methodiekboekje van Youth for Christ (YfC) bestudeerd aan de hand van een viertal richtvragen. Tijdens het bestuderen van de methodiekbeschrijving hebben wij de antwoorden op de richtvragen genoteerd. De uitwerking hiervan staat in dit hoofdstuk beschreven.

1. Op welke theorieën is de methodiek gebaseerd?

De methodiek heeft gebruik gemaakt van de vijf psychosociale ontwikkelingsthema's die volgens Steinberg (Adolescence, 2002) een belangrijke rol spelen in het leven van adolescenten.

Deze thema's zijn:

- Identiteit, het ontwikkelen van het begrijpen van jezelf.
- Intimiteit, het vormen van hechte en zorgzame vriendschappen.
- Seksualiteit, het uiten van eigen seksualiteit en genieten van fysiek contact met anderen.
- Autonomie, het ontwikkelen van een gezond gevoel van onafhankelijkheid; eigen beslissingen kunnen maken.
- Prestatie, het succesvol en competent deelnemen aan de maatschappij.

De benadering van de meiden is volgens de empowerment-benadering. Deze benadering benadrukt de kracht die mensen of groepen hebben in plaats van de tekortkomingen. Hierbij is het belangrijk om geloof en vertrouwen te hebben in de kracht en mogelijkheden van het individu. Empowerment kent verschillende benaderingen. Het methodisch groepsprogramma is gericht op empowerment op individueel niveau. In de methodiekbeschrijving wordt het volgende geschreven: 'Individuele empowerment bij meiden staat voor het sterker maken van de meiden binnen hun sociale context, zodat zij beter in staat zijn de regie over hun eigen leven in handen te nemen en te houden.'

De methodiek richt zich op het geven van sociale steun. Vanuit de theorie worden vier verschillende vormen van sociale steun onderscheiden, waarvoor het meidenwerk een vijfde vorm van sociale steun aan toegevoegd is. Deze vijf verschillende vormen van sociale steun zijn: emotionele steun, waarderingssteun, informationele steun, instrumentele of praktische steun en gezelschapssteun. Vertrouwen is van essentieel belang om steunend te kunnen zijn.

In beide jaargangen van het methodisch groepsprogramma van SuperWoman wordt met de volgende thema's gewerkt: zelfbeeld, sociale omgeving, kwaliteiten kansen en mogelijkheden, jij in de maatschappij en lichamelijkeheid en seksualiteit. Deze thema's zijn gekozen aan de hand van de psychosociale thema's van Steinberg.

2. Vanuit welke visie is de methodiek geschreven?

De visie op de mens, van waaruit de methodiek is geschreven, is die volgens het holistisch mensbeeld. Vanuit deze kijk op de mens zijn er vier verschillende niveaus waarop mensen functioneren. Deze niveaus zijn: het lichamelijke, het psychische, het sociale en het geestelijke. Deze vier verschillende niveaus beïnvloeden elkaar voortdurend.

Andere aspecten die naar voren komen in de visie zijn:

- De meidenwerker. De relatie met de meiden is de basis van het werk. Zonder relatie is er geen vertrouwen en nemen de meiden niks aan van de meidenwerkers. Door de relatiegerichte manier van werken is de meidenwerker zelf het belangrijkste middel om de doelstellingen te bereiken. De meidenwerker fungeert als positief rolmodel.
- De meidengroep. Een meidengroep heeft een positieve invloed op het welbevinden van de meiden en levert een bijdrage aan de ontwikkeling van een positief zelfbeeld.
- De wijk/stad. SuperWoman wil meiden betrokken maken in de maatschappij en hen leren hoe ze zich kunnen inzetten in hun wijk of stad. Door zich positief te laten zien in de wijk of stad, zetten de meiden een positief beeld neer. Dit kan de positie van meiden in die wijk of stad verbeteren.
- Het programma is een middel om met meiden in contact te komen en om een thema te bespreken. Het programma is geen doel op zich.
- De meidenwerker is geen hulpverlener. Wanneer een meidenwerker met een groep meiden aan het werk is en ze signaleert dat één of meerdere meiden individuele hulpverlening nodig heeft, moet de meidenwerker hier naar verwijzen.

3. Welke doelstellingen hebben de schrijvers van de methodiek voor ogen?

De hoofddoelstellingen van YfC zijn:

- De meiden kunnen voor zichzelf (en hun gezin) zorgen op lichamelijk, psychisch, sociaal en geestelijk gebied.
- De meiden kennen hun talenten en kwaliteiten, weten deze in te zetten in de maatschappij en leren anderen dit ook te doen.

Met deze methodiek wil YfC meiden uitdagen hun plek in te nemen in de maatschappij en er te zijn voor anderen. Door meiden steun te bieden in de adolescentie wil YfC een positieve bijdrage leveren in hun ontwikkeling. De meidengroep kan hen hierin steunen en hen op een constructieve manier leren om te gaan met de thema's van de adolescentie.

YfC wil de meiden in de meidengroep op een effectieve manier sterker maken en hen leren invloed te krijgen op gebeurtenissen en situaties die voor hen belangrijk zijn. YfC wil dat de meiden hun eigen competenties leren kennen en leren in te zetten en wil dat ze leren feedback te geven en te ontvangen. Bovendien wil zij het geloof in de eigeneffectiviteit bij de meiden vergroten.

YfC wil de meiden verschillende soorten steun bieden in het meidenwerk, namelijk: emotionele steun, waarderingssteun, informationele steun, gezelschapssteun en eventueel instrumentele steun. Door de meiden deze vormen van steun te bieden hoopt YfC van doorslaggevende betekenis te zijn in het leven van de meiden.

Het methodische groepsprogramma SuperWoman heeft als doelstelling een gezonde ontwikkeling op vier gebieden in het leven van de meiden.

Op sociaal gebied:

- De meiden behandelen anderen met respect/laten hen in hun waarde;
- De meiden zijn (gezond) assertief;
- De meiden kunnen hun eigen mening vormen, formuleren en uiten;
- De meiden kennen en bewaken hun eigen grenzen;
- De meiden kunnen samen een taak uitvoeren (positieve houding en vaardigheden);
- De meiden zijn in staat om anderen te vertrouwen en kennen een gezond wantrouwen;
- De meiden kunnen om hulp vragen en hulp accepteren;
- De meiden betekenen iets voor anderen zonder eerst iets terug te ontvangen;

- De meiden hebben kennis van en vaardigheden op het gebied van vriendschappen en intimiteit;
- De meiden nemen verantwoordelijkheid voor hun eigen leven;
- De meiden hebben een gezonde omgang met mannen;
- De meiden zijn zich bewust van hun sociale context.

Op psychisch gebied:

- De meiden zijn zich bewust van hun gevoelens;
- De meiden kunnen praten over hun gevoelens en ze constructief uiten;
- De meiden hebben een gezond gevoel van eigenwaarde;
- De meiden hebben een gezond zelfvertrouwen;
- De meiden hebben een positief zelfbeeld;
- De meiden kennen hun eigen talenten en weten deze in te zetten;
- De meiden kennen hun valkuilen/zwakke punten en weten hiermee om te gaan;
- De meiden zijn gestimuleerd om hun opleiding af te ronden.

Op lichamelijk gebied:

- De meiden zorgen goed voor hun eigen lichaam;
- De meiden hebben een gezond beeld van seksualiteit en zijn seksueel voorgelicht;
- De meiden hebben een gezond leefpatroon; de meiden kennen de gevolgen/gevaren van alcohol en drugs;
- De meiden hebben een gezond gewicht;
- De meiden zijn positief over hun eigen lichaam / waarderen hun uiterlijk;
- De meiden kunnen goed omgaan met geld en materieel.

Op geestelijk gebied:

- De meiden weten wat ze echt belangrijk vinden in het leven / wat ze willen bereiken;
- De meiden hebben toekomstplannen en doelen;
- De meiden weten waar ze voor willen leven;
- De meiden hebben ondersteuning ontvangen in hun zoektocht naar zingeving.

4. Op welke manier sluit de methodiek aan bij de leefwereld van de doelgroep?

Deze methodiek is voor een groot deel in de praktijk ontstaan. De methodiek en de programma's zijn tot stand gekomen in een aantal pilotgroepen in de steden Amsterdam, Rotterdam en Utrecht met meiden van verschillende culturele, religieuze en sociaaleconomische achtergronden.

Bij het schrijven van de methodiek is naast het gebruik van praktijkvoorbeelden gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksresultaten over adolescenten / tienermeiden. Onder andere:

- Grootschalig scholierenonderzoek Trimbosinstituut, Psychische gezondheid, risicogedrag en welbevinden van Nederlandse scholieren, 2002
- Grootschalig scholierenonderzoek Trimbosinstituut, Gezondheid en welzijn onder jongeren in Nederland, 2005
- Landelijk Nederlands onderzoek, Brochure Seksueel Misbruik van Kinderen, Frenken, 2001
- Centraal Bureau voor de statistiek (2007) Jeugdmonitor (Delictgedrag van meiden)
- Steinberg, Adolescence, New York: McGraw-Hill Companies, 2002 (ontwikkeling adolescentie)
- Factsheet: Preventie van Depressie, Trimbosinstituut, 2008
- Dossier empowerment; empowermentmethoden bij allochtone jongeren, Delahaij, 2004

YfC heeft gekozen voor meidengroepen omdat bekend is dat jongeren in de adolescentie op zoek zijn naar verschillende groepen om onderdeel van uit te maken. Uit onderzoek naar sociale steun van ouders en vrienden en emotionele problemen in de adolescentie blijkt bovendien dat op een gegeven moment vrienden tijdens deze fase even centraal komen te staan als ouders. Door de uitbreiding van het sociale netwerk met meiden uit de meidengroep wordt ook de kans op potentiële steun groter. Tijdens de adolescentiefase vermindert de waargenomen steun van ouders over het algemeen en neemt de steun van leeftijdsgenoten toe. Steunende relaties met leeftijdsgenoten bevorderen effectieve coping. Het participeren in een gemeenschapsorganisatie geeft jongeren ook de kans om positieve ervaringen op te doen en hun eigen competenties te ontdekken. Waargenomen eigeneffectiviteit blijkt een belangrijke factor te zijn voor het succes waarmee jongeren tijdens de adolescentie omgaan met risico's, keuzes en uitdagingen.

De empowerment-benadering van waaruit wordt gewerkt sluit aan bij de levensfase waar de doelgroep in zit. In de adolescentie komen de meiden voor de uitdaging om steeds meer eigen verantwoordelijkheid op zich te nemen en om eigen keuzes te maken. De empowerment-benadering helpt hen bij de ontwikkeling en stimulering van het geloof en vertrouwen in de eigen capaciteiten en mogelijkheden. De meiden krijgen in de meidenclub verschillende verantwoordelijkheden en taken. Zij worden tot mede-eigenaar van de club gemaakt.

Een andere manier om de waargenomen eigeneffectiviteit te beïnvloeden is door het gebruik van positieve rolmodellen. Het zien of visualiseren dat meiden, die in een vergelijkbare situatie zitten, bepaalde taken succesvol afronden versterkt over het algemeen het geloof in de eigeneffectiviteit op dat gebied. Voor een positief resultaat van deze methode is het noodzakelijk dat het model zelfverzekerdheid uitstraalt over de mogelijkheid om het doel te behalen. YfC wil dat de meidenwerker fungeert binnen het meidenwerk als positief rolmodel. Op verschillende gebieden kan de meidenwerker laten zien dat het als vrouw mogelijk is om succes te hebben. Bijvoorbeeld in opleiding, werk en relaties.

Er is bewust gekozen om alleen met meiden en vrouwen onder elkaar te zijn en geen jongens toe te laten. Doordat er alleen vrouwen zijn is het voor de meiden makkelijker en vertrouwd om te praten over hun eigen onzekerheid over het uiterlijk en lichaam en over seks. Daarnaast is de club zo toegankelijk voor meiden uit culturele achtergronden die geen activiteiten mogen ondernemen waar ook jongens bij betrokken zijn.

In het schrijven van de methodiek en het ontwikkelen van de programma's, is men uitgegaan van de vijf belangrijke psychosociale ontwikkelingsthema's in het leven van de adolescent zoals Steinberg deze beschreven heeft. De behandelde thema's worden zoveel mogelijk aangesloten bij het seizoen. Uit de praktijk blijkt bijvoorbeeld dat meiden in januari meer bezig zijn met plannen maken en in de lente zijn ze meer bezig met lichamelijkeheid en seksualiteit. Door hierbij aan te sluiten zullen de meiden zich sneller herkennen in het thema.

In het programma is een divers aanbod van verwerkingsvormen. De meidenwerker wordt aangemoedigd zoveel mogelijk de keuze van het programma en de verwerkingsvorm aan te laten sluiten bij haar eigen groep. Wat vinden zij leuk, waar zijn zij vooral mee bezig op het moment, et cetera. Aan het begin van de avond gebruikt de meidenwerker een opdracht om te zien hoe de meiden op het onderwerp van de bijeenkomst reageren zodat de meidenwerker in de verdere opdrachten zoveel mogelijk kan aansluiten bij hun leefwereld.

Tijdens het opstarten van de meidenclub gaat de meidenwerker op zoek naar meiden die willen deelnemen aan het programma. De meidenwerker probeert contact te maken met meiden op straat en bijvoorbeeld bij scholen. De meidenwerker maakt een praatje met de meiden en gaat op zoek naar interesses en verdiept zich in de leefwereld van de meiden. Als de meiden interesse hebben om

deel te nemen aan de programma's, noteert de meidenwerker hun telefoonnummers zodat zij hen kan sms'en om te herinneren wanneer er een bijeenkomst is.

De meidenwerker wordt er op gewezen zich bewust te zijn van haar uitstraling en er verzorgd uit te zien. De eerste indruk is belangrijk in het contact leggen met de meiden. Bovendien is de meidenwerker een rolmodel voor de meiden en laat zij in haar verzorgde uiterlijk zien dat zij goed voor zichzelf kan zorgen en tevreden met zichzelf is.

Bijlage D Documentonderzoek: Methodisch groepsprogramma van SuperWoman

Ook voor het bestuderen van het methodisch groepsprogramma van SuperWoman, hebben wij vier richtvragen opgesteld. Aan de hand deze richtvragen hebben wij het methodisch groepsprogramma van SuperWoman bestudeerd. Tijdens het bestuderen van dit programma hebben wij de antwoorden op de richtvragen genoteerd. De uitwerking hiervan staat in dit hoofdstuk beschreven.

1. Welke onderwerpen worden er per thema besproken?

Aan de hand van de psychosociale ontwikkelingsthema's van Steinberg wordt er in beide jaargangen van het methodisch groepsprogramma met de volgende thema's gewerkt: zelfbeeld, sociale omgeving, talenten en maatschappij, lichamelijkeheid en seksualiteit. Ieder thema bevat vier programma's waarin de verschillende aspecten van dit thema per bijeenkomst worden belicht. Wij hebben alle programma's individueel bestudeerd en gekeken welke onderwerpen per thema besproken worden. Hieronder staat een overzicht van onze bevindingen.

Jaargang 1

Thema: Kennismaken met elkaar

1. Kennismaking

Thema: Zelfbeeld

1. Wie ben jij en wat vind jij belangrijk?
2. Vertrouwen en veiligheid in een groep en sfeerbepalers
3. (h)erkennen, interpreteren en uiten van emoties
4. Eigen levensgeschiedenis in beeld brengen en goede en moeilijke momenten benoemen.

Thema: Sociale omgeving

1. Invloed van eigen familie
2. Invloed van personen uit de eigen sociale omgeving
3. Geven maakt gelukkig
4. Jij bent belangrijk, bijzonder en waardevol

Thema: Talenten en maatschappij

1. Wat is mijn doel en hoe kan ik dit doel bereiken?
2. Eigen talenten
3. Ontwikkelen van eigen talenten
4. Eigen talenten inzetten in de maatschappij

Thema: Lichamelijkeheid en seksualiteit

1. Eigen schoonheid
2. Gezond eten en bewegen
3. Het vrouwelijk lichaam
4. Jongens en mannen

Jaargang 2

Thema: Kennismaken met elkaar

1. Super Woman zijn en leerwensen

Thema: Zelfbeeld

1. Iedereen is uniek
2. Rollen en samenwerking in een groep
3. Invloed van leiders op je leven
4. Hoe was jij als kind en welke invloed heeft dit op hoe je nu bent?

Thema: Sociale omgeving

1. Vriendschap
2. Het gezin en conflicten
3. Verrassingen, verrassingskerstdiner organiseren
4. Door meiden georganiseerd verrassingsdiner

Thema: Talenten en maatschappij

1. Jouw toekomstdromen
2. Je dromen waarmaken
3. Respect, respectloosheid en discriminatie
4. Je inzetten om een ander te helpen.

Thema: Lichamelijkeheid en seksualiteit

1. Welke kleuren maken jou mooi?
2. Je hoeft geen model te zijn om mooi te zijn
3. Verliefdheid en relaties
4. Wensen en grenzen t.a.v. lichamelijk contact en seksualiteit

2. Op welke systematische wijze zijn de programma's opgebouwd?

Ieder programma, van zowel jaargang één als jaargang twee, bestaat uit drie onderdelen welke onderverdeeld zijn in één of meerdere activiteiten. Achter deze onderdelen zitten een aantal gedachten welke per onderdeel beschreven zijn.

GET READY

Het eerste onderdeel is voor een ontmoeting met elkaar en een voorbereiding op het thema.

Inloopmoment

Ieder clubmoment begint met het ontvangen van de meiden. Tijdens dit moment wordt er met elkaar wat gedronken en wordt het thema geïntroduceerd. Dit moment is bedoeld om elkaar in een gezellige setting te ontmoeten en om te ontdekken waar de meiden mee bezig zijn. Dit is versterkend voor de relaties. Het inloopmoment kan dus ook het moment zijn dat de meidenwerker besluit het programma niet of anders te draaien, wanneer de meiden hier aanleiding voor geven.

Energizer

Dit is de eerste activiteit van het programma en bestaat altijd uit een actieve werkvorm die bij het onderwerp behoort aan te sluiten. De *energizer* heeft als doel een energieke start te geven aan het meidenclubmoment.

Starter

De *starter* is vaak een inleidende werkvorm op het onderwerp en heeft als doel aan te sluiten bij de leefwereld van de meiden. Door de starter is te ontdekken hoe meiden op het onderwerp reageren. Dit onderdeel kan in de vorm van een quiz, spel, theateropdracht of multimediaopdracht zijn.

@ WORK

Het tweede onderdeel bestaat uit een verdieping op het onderwerp. Afhankelijk van het onderwerp bestaat dit uit één tot vier verschillende onderdelen. Op creatieve manieren gaan de meiden aan de slag met het thema. Bijvoorbeeld door een kunstwerk te maken, een show op te zetten of door een quiz of spel te spelen. Het is de bedoeling dat de meidenwerker op de groep afstemt welke onderdelen uitgevoerd worden.

MOVE OUT

Het derde onderdeel heeft een reflecterend en afsluitend doel. Het bestaat uit twee delen:

Re:flect

Dit onderdeel heeft als doel om te reflecteren op het onderwerp. Op een creatieve manier kunnen de meiden uiting geven aan hun gedachten of gevoelens over het onderwerp. De vorm waarin dit gebeurt verschilt per programma.

Kick-out

Om het onderwerp af te sluiten en te relativiseren bestaat de kick-out vaak uit een luchtig spelletje of een andere leuke werkvorm. Op deze manier wordt het clubmoment en het onderwerp afgesloten.

3. Welke verschillende werkvormen worden gebruikt om een thema te behandelen?

Er zijn vier verschillende thema's die behandeld worden. Per thema zijn er vier onderwerpen die passen binnen het thema. Elke bijeenkomst wordt een van deze onderwerpen besproken. Het behandelen van een thema beslaat dus vier bijeenkomsten. Daarnaast begint elke jaargang met een kennismakingsbijeenkomst. In totaal zijn er dus zeventien bijeenkomsten. Per bijeenkomst zijn er gemiddeld zes tot zeven opdrachten. Onder werkvorm verstaan wij de manier waarop een opdracht vorm krijgt. In het methodisch groepsprogramma worden verschillende manieren gebruikt om een opdracht vorm te geven.

Voor het beantwoorden van deze richtvraag hebben we jaargang één en twee van het methodisch groepsprogramma volledig bestudeerd. Tijdens het bestuderen heeft één van ons genoteerd wat voor soort opdrachten de meiden krijgen. Hierbij stelde we per opdracht de vraag 'wat voor soort opdracht is dit?' Moeten de meiden iets actiefs doen, zijn ze creatief bezig of kijken ze een filmfragment? Door deze vragen te stellen tijdens het bestuderen van het methodisch groepsprogramma, kwamen we op een lijst van twaalf verschillende werkvormen. We hebben deze lijst getoetst door hem vervolgens samen te bestuderen en te kijken of we ons beiden konden vinden in de lijst die één van ons had opgesteld. Uiteindelijk zijn we gekomen op de volgende werkvormen die gebruikt worden om een thema te behandelen:

- Actief spel
- Gebruiken van metaforen
- Creatieve activiteit
- Meningvormende activiteit
- Teambuildingsactiviteiten
- Bekijken van filmfragmenten
- Uitnodigen van derden
- Gekke activiteit, meestal als uitsmijter (bijvoorbeeld praten met spek in je mond of een baby nadoen)
- Zelf iets organiseren
- Opschrijven van gedachten/ideeën
- Workshops
- De wijk/stad in

4. Welke doelen worden beoogd met het behandelen van een onderwerp en hoe is dit terug te zien in de opdrachten die de meiden krijgen?

Per bijeenkomst worden er doelen gesteld die samenhangen met het onderwerp dat behandeld wordt. De hoofddoelstellingen van de beide jaargangen zijn:

-De meiden kunnen voor zichzelf (en hun gezin) zorgen op lichamelijk, psychisch, sociaal en geestelijk gebied.

-De meiden kennen hun talenten en kwaliteiten, weten deze in te zetten in de maatschappij en leren anderen dit ook te doen.

Wij hebben de programma's bestudeerd en een overzicht gemaakt van de doelen die per programma gesteld worden. Vervolgens hebben we gekeken naar de verschillende opdrachten die de meiden krijgen en hoe de doelen terug te zien zijn in deze opdrachten. Wij hebben onderzocht of de doelen die zijn opgesteld terug te zien zijn in de opdrachten, niet terug te zien zijn in de opdrachten of indirect terug te zien zijn

Hieronder geven wij vier voorbeelden. Voor de volledige uitwerking verwijzen wij naar bijlage E.

Voorbeeld 1

Doel: *De meiden krijgen verantwoordelijkheden t.a.v. de meidenclub.*

Voor de opdracht 'lekker sfeertje' moeten de meiden aan de hand van waarden die zij belangrijk vinden voor de groep, vijf regels formuleren waar zij zich aan gaan houden. Ook is dit terug te zien in de 'commitment' die de meiden aan het eind van de avond, bij de kick out, ondertekenen.

Voorbeeld 2

Doel: *De meiden zijn/worden zich bewust van hun grenzen en wensen.*

De meiden gaan in gesprek over de kostbaarheid van hun eigen lichaam. De meiden kijken door middel van een opdracht waar hun intieme zone is en praten door over hoe je kunt ontdekken of je wel/niet prettig voelt bij intiem contact. De meiden experimenteren met lichaamstaal, houding en stemgebruik in het grenzen aangeven. De meiden denken na over wat zij wel/niet fijn vonden.

Voorbeeld 3

Doel: *De meiden waarderen hun eigen schoonheid en hebben er vrede mee.*

De opdrachten kunnen er aan bijdragen dat de meiden hun eigen schoonheid meer gaan waarderen.

Voorbeeld 4

Doel: *De meiden hebben of krijgen begrip voor hoe mannen denken en functioneren.*

Er is geen opdracht waarin besproken wordt hoe mannen denken en functioneren.

Uit dit onderzoek kunnen we concluderen dat, over het algemeen, de doelen terug te zien zijn in de opdrachten die de meiden krijgen. Uit voorbeeld 3 blijkt dat sommige gestelde doelen niet per se te behalen zijn in één of meerdere opdrachten. Het is sterk individueel bepaald of zulke doelen enigszins behaald worden.

Voor jaargang één geldt dat er 54 doelen zijn opgesteld, behorend bij de vier verschillende thema's. Van deze doelen zijn zes doelen niet terug te zien in de opdrachten en is één doel indirect terug te zien in de opdrachten. Dit betekent dat 47 doelen, ofwel 87,0%, wel zijn terug te zien in de opdrachten die de meiden krijgen.

Voor jaargang twee geldt dat er, verdeelt over de vier thema's, 63 doelen zijn. Van deze doelen zijn er drie doelen die niet zijn terug te zien in de opdrachten die de meiden krijgen en is er één doel dat indirect is terug te zien. Dit betekent dat 59 doelen, ofwel 93,7%, terug te zien zijn in de opdrachten.

Aan de hand van ons onderzoek kunnen wij ook vaststellen dat de hoofddoelstellingen voor beide jaargangen goed zijn terug te zien in de onderwerpen en opdrachten die behandeld worden tijdens de programma's. Het enige onderdeel waar niet direct aandacht aan besteed wordt is het zorgen voor hun gezin wanneer zij zelf al een kind hebben.

Bijlage E Uitwerking van onderzoek bij vierde richtvraag groepsprogramma

Richtvraag vier: Welke doelen worden beoogd met het behandelen van een onderwerp en hoe is dit terug te zien in de opdrachten die de meiden krijgen?

Per bijeenkomst worden er doelen gesteld die samenhangen met het onderwerp dat behandeld wordt. Voor ieder onderwerp dat besproken wordt, geven we *cursief* weer welke doelen beoogd zijn, vervolgens schrijven we hoe deze doelen in de opdrachten zijn terug te zien.

Aan het eind van dit document staan de doelen die niet terug te zien zijn in de opdrachten en de doelen die indirect zijn terug te zien op een rijtje.

Jaargang 1

0. Kennismaken

De meiden maken kennis met elkaar en de meidenwerkers.

Dit is terug te zien in de opdracht 'super ganzenbord' waarin de meiden vragen moeten beantwoorden over zichzelf.

De meiden krijgen verantwoordelijkheden t.a.v. de meidenclub.

Voor de opdracht 'Lekker sfeertje' moeten de meiden aan de hand van waarden die zij belangrijk vinden voor de groep, vijf regels formuleren waar zij zich aan gaan houden.

Ook is dit terug te zien in de 'commitment' die de meiden aan het eind van de avond, bij de kick out, ondertekenen.

De meiden werken samen.

Dit doel is terug te zien in de opdracht 'Super party' waarin de meiden in groepjes een feest moeten organiseren.

1. Zelfbeeld (1)

De meiden denken na over wie ze zijn, wat ze belangrijk vinden en delen dit met elkaar.

Dit komt naar voren in de opdracht waarin de meiden een passe-partout beplakken met citaten en plaatjes, die laten zien wat ze belangrijk vinden.

De meiden krijgen een werkblad waarop ze schrijven wie ze zijn en wat ze belangrijk vinden.

De meiden benoemen een positief punt van zichzelf.

Voor de opdracht 'Dit ben ik!' gaan meiden op de foto met een attriboot die iets over hen zegt. De meidenwerker maakt positieve opmerkingen over hoe ze eruit zien en stimuleert ook de andere meiden om positieve opmerkingen over elkaar te maken.

Voor de opdracht 'Ik ben mooi' krijgen de meiden een spiegeltje waarop ze een positief punt van zichzelf schrijven.

2. Zelfbeeld (2) Wie ben jij in een groep?

De meiden denken na over de vraag wat een groep veilig maakt.

De meiden krijgen de opdracht 'doen, durven of de waarheid'. Na afloop van deze opdracht gaan ze in gesprek over wat veiligheid en vertrouwen met deze opdracht te maken heeft.

De meiden denken na over het belang van vertrouwen.

Door de opdracht met stellingen over vertrouwen, gaan de meiden nadenken over vertrouwen.

De meiden vormen een hechtere groep door de teambuildingsactiviteiten.

De opdracht 'groep in de knoop' is een teambuildingsactiviteit.

De meiden krijgen de opdracht om met elkaar zo'n hoog mogelijke toren te maken, de bouwstenen zijn de meiden zelf.

De meiden ontdekken dat zij zelf de sfeer op de meidengroep bepalen.

De meiden krijgen de opdracht om na te denken over wat zij sfeerbepalers en sfeerbrekers vinden en gaan hierover met elkaar in gesprek.

3. Zelfbeeld (3) Emoties

De meiden ervaren dat emoties bij het leven horen.

De meiden moeten op een werkblad omcirkelen welke emoties zij die dag hebben beleefd, aan de hand hiervan volgt een groepsgesprek.

De meiden (h)erkennen hun verschillende emoties en kunnen deze benoemen.

De meiden krijgen de opdracht om verschillende emoties uit te beelden.

De meiden krijgen verschillende casussen en aan de hand hiervan moeten ze aangeven welke emotie ze bij deze casus zouden hebben.

De meiden gaan naar filmfragmenten kijken en moeten benoemen welke emoties ze zien, wat ze hiervan vinden en wat deze emotie teweeg brengt.

4. Zelfbeeld (4) Je eigen geschiedenis

De meiden verdiepen zich op creatieve wijze in hun eigen levensgeschiedenis.

De meiden gaan, op een schilderdoek, hun eigen levenslijn in beeld brengen door middel van kleur en plaatjes.

De meiden (h)erkennen goede en pijnlijke/moeilijke momenten in hun levensgeschiedenis.

Aan de hand van een memoriespel vertellen meiden over herinneringen uit hun leven.

De meiden uiten hun gevoelens in woord en in beeld.

Bij de opdracht 'stippen en sterren' geven de meiden op hun levenslijn aan wat goede momenten in hun leven waren en wat een moeilijk moment in hun leven was. Hierover gaan ze in gesprek.

5. Sociale omgeving (1) Familie

De meiden ontdekken hoe zij deel uitmaken van een gezin en familie.

Door de verschillende opdrachten, waarbij de meiden moeten kijken naar hun eigen familie, kunnen de meiden ontdekken hoe zij zelf deel uitmaken van een gezin en familie. Een voorbeeld van een opdracht is dat meiden woorden moeten kiezen die passen bij hun eigen gezin en hierover met elkaar in gesprek gaan.

De meiden ontdekken dat familie invloed op hen uitoefent en dat zij zelf ook invloed (kunnen) uitoefenen.

De meiden krijgen de opdracht om op onderzoek uit te gaan naar hun eigen familie en te kijken wat ze van hen hebben meegekregen. Er is geen opdracht waarin aandacht wordt besteedt aan de invloed die de meiden zelf kunnen uitoefenen op hun familie.

De meiden kunnen positieve en negatieve invloed van elkaar onderscheiden.

Dit doel is niet terug te zien in de opdrachten die de meiden krijgen.

6. Sociale omgeving (2) Sociale omgeving

De meiden weten wat hun sociale omgeving is.

De meiden krijgen de opdracht een verhaal te schrijven over hun eigen leven. Hierin moeten meerdere mensen uit hun eigen sociale omgeving in voor komen.

De meiden weten welke personen in hun sociale omgeving belangrijk voor ze zijn.

De meiden moeten een top 3 maken van de mensen uit hun sociale omgeving die het belangrijkste voor ze zijn.

De meiden moeten in een cirkel gaan staan en met papiertjes aangeven welke personen dichtbij ze staan en welke personen verder weg. Hier volgt een groepsgebesprek uit.

De meiden (h)erkennen de invloed van de sociale omgeving.

De meiden moeten elkaar een zin door fluisteren en gaan aan de hand hiervan in gesprek over welke invloed de omgeving heeft op het al dan niet slagen van deze opdracht.

Aan de hand van het kijken van filmfragmenten krijgen de meiden de opdracht om te beschrijven hoe de sociale omgeving van de jongeren uit deze film eruit ziet en wie een grote invloed hebben op deze jongeren.

De meiden moeten opschrijven welke uitspraken van mensen uit hun omgeving een positieve invloed op hen hadden en welke een negatieve invloed.

7. Sociale omgeving (3) Sinterklaas

De meiden ervaren hoe leuk het is om cadeaus te ontvangen.

De meiden doen een spel waarmee ze, zelf meegebrachte, cadeaus kunnen krijgen.

De meiden beleven een leuke en originele Sinterklaasviering op de meidenclub.

De meiden gaan sjoelen door kruidnoten over de tafel te schuiven die vervolgens in de mond van één van de meiden terecht moet komen.

Eén van de meiden wordt geblinddoekt en moet de Sinterklaascadeaus bewaken, terwijl de andere meiden proberen deze cadeaus te pakken.

De meiden denken na over hoe ze iets voor anderen kunnen betekenen.

De meiden gaan in gesprek over hoe ze een miljoen euro, wel of niet, kunnen delen met andere mensen.

De meiden ontdekken dat het je goed doet om iets voor anderen te betekenen.

De meiden krijgen de opdracht om iets te maken wat ze aan een ander kunnen geven.

De meiden maken een lijst waarop ze schrijven wat ze weg kunnen geven.

8. Sociale omgeving (4) Belangrijk persoon zijn

De meiden voelen zich bijzonder en belangrijk.

De meiden krijgen een roos met een persoonlijke boodschap. Deze boodschap geeft iets positiefs weer over de meiden.

De meiden hebben een goede afsluiting van het clubjaar.

De meiden eten deze avond met elkaar.

De meiden doen een wedstrijd rennen op naaldhakken en leren stijldansen.

De meiden spreken een kerstboodschap in en bekijken deze aan het eind van de avond met elkaar.

9. Talenten en maatschappij (1) Goede start van nieuw jaar

De meiden maken een knallende start in dit nieuwe jaar.

Welkom met bubbeldrank in champagneglazen.

Als afsluiter van de bijeenkomst gaan de meiden geblinddoekt smarties happen uit een bak met meel.

De meiden denken na over wat ze willen bereiken in het leven.

De meidenwerker vertelt dat als je iets wil bereiken, dat je dan een doel hebt in je leven. Hierbij vertelt ze dat het soms moeilijk kan zijn om voor dit doel te werken.

Meiden schrijven op een werkblad op wat hun ding, drive en doel is. Later op de avond gaan de meiden met elkaar in gesprek via welke weg ieder haar doel kan bereiken.
De meiden schrijven hun doel op een tegeltje en mogen dit mee naar huis nemen.

De meiden ontdekken wat hun passie is.

De meiden krijgen de opdracht om na te denken over wat hun 'ding' is.

De meiden schrijven op wat hun drive is, plakken dit op een papier op hun rug en proberen zo veel mogelijk papiertjes van anderen te bemachtigen.

10. Talenten en maatschappij (2) Hebben en ontwikkelen van talenten

De meiden kunnen hun talenten benoemen.

Aan de hand van een opdracht gaan de meiden in gesprek over hoe ze hun eigen talenten kunnen ontdekken.

De meiden maken een eigen glossy waarin zichtbaar wordt welke talenten ze hebben.

Aan het eind van de avond maken de meiden een kaartje waarop ze vijf talenten van zichzelf schrijven.

De meiden kunnen talenten van een ander benoemen.

De meiden doen een spel waarbij ze kaartjes met verschillende talenten erop voorlezen en bedenken of ze dit bij zichzelf vinden passen of bij wie uit de groep dit talent past.

Voor het maken van een glossy benoemen de meiden ook talenten van anderen.

De meiden worden gemotiveerd om te werken aan hun talenten.

Dit doel is niet terug te zien in de opdrachten die de meiden krijgen.

De meiden ontwikkelen eigenwaarde en zelfvertrouwen doordat ze ontdekken welke talenten ze hebben.

De opdrachten waarbij de meiden worden gewezen op hun talenten en hun eigen talenten ontdekken, kunnen bijdragen aan ontwikkeling van eigenwaarde en zelfvertrouwen. Dit doel is indirect terug te zien.

11. Talenten en maatschappij (3) Talenten en vaardigheden ontwikkelen

De meiden formuleren werkpunten/leerdoelen.

De meiden schrijven een 'ingezonden brief' aan glossy over waar zij tegenaan lopen. Vervolgens schrijven andere meiden een reactie op deze brief.

De meiden schrijven hun eigen leerdoel op een mok.

De meiden denken na over hoe zij verantwoordelijkheid kunnen nemen voor hun talenten.

De meiden schrijven op wie hen zou kunnen helpen met het ontwikkelen van hun talenten.

De meiden worden bevestigd in hun vele talenten.

De meiden mogen een waxinelichtje aansteken voor hun eigen talent. Het lichtje symboliseert dat zij fantastisch en getalenteerd zijn.

De meiden ontwikkelen een positieve kijk op hun eigen mogelijkheden.

Door de opdrachten die de meiden hebben uitgevoerd kan het zo zijn dat zij een positievere kijk op hun eigen mogelijkheden hebben ontwikkeld. Dit doel is indirect terug te zien.

12. Talenten en maatschappij (4) Talenten gebruiken in de maatschappij

De meiden ontdekken hun toekomstmogelijkheden naar aanleiding van hun talenten.

Er worden vijf vrouwen uit verschillende beroepssectoren uitgenodigd de meiden gaan met het hen in gesprek over welke talenten ze nodig hebben voor een bepaald beroep.

De meiden worden gemotiveerd om hun talenten te ontwikkelen en te gebruiken.

De meiden krijgen een potje met potgrond en zonnebloemzaadjes. Deze zaadjes moeten verzorgd worden voordat de bloem gaat groeien. Zo is dit ook met het ontwikkelen van talenten.

13. Lichamelijkheid en seksualiteit (1) Ontwikkelen van uiterlijke schoonheid

De meiden ontdekken wat mooie aspecten zijn aan hun lichaam en gezicht.

De meiden bedenken welk punt van hun gezicht geaccentueerd mag worden.

De meiden krijgen de opdracht om twee punten van hun uiterlijk op te schrijven die ze mooi vinden en gaan hierover met elkaar in gesprek.

De meiden ervaren hoe ze deze aspecten kunnen versterken.

De meiden kijken wat de vorm van hun gezicht is en welk kapsel mooi past bij deze vorm.

De meiden gaan met make-up aan de slag en accentueren dat punt in hun gezicht dat volgens hen geaccentueerd mag worden.

De meiden weten goed om te gaan met make-up, haarstyling en nagelverzorging.

De meiden krijgen workshops waarin ze hun haar stylen, make-up (laten) aanbrengen en hun handen en nagels verzorgen.

De meiden ontwikkelen een realistisch beeld van schoonheid.

De meiden krijgen een filmpje te zien waarin getoond wordt dat mooie vrouwen op foto's eerst heel veel make-up en styling krijgen en dat hun foto's bewerkt worden. In het echt zien zij er net zo uit als ieder andere vrouw.

De meiden waarderen hun eigen schoonheid en hebben er vrede mee.

De opdrachten kunnen er aan bijdragen dat de meiden hun eigen schoonheid meer gaan waarderen, maar zij moeten hun eigen schoonheid eerst zien. Wij vragen ons sterk af of je van tienermeiden kunt verwachten vrede te hebben met hun eigen uiterlijke schoonheid, omdat veel tienermeiden vaak ook veel 'verbeterpunten' zien aan hun eigen uiterlijk.

14. Lichamelijkheid en seksualiteit (2) Gezond leven

De meiden ontdekken of ze voldoende gevarieerd eten op een gemiddelde dag en of ze voldoende bewegen.

De meiden schrijven op wat ze die dag hebben gegeten en hoeveel beweging ze die dag hebben gehad en leggen dit naast de richtlijnen van het voedingscentrum.

De meiden kunnen benoemen welke aspecten belangrijk zijn voor een gezonde manier van leven.

De meiden krijgen stellingen te horen over een gezonde manier van leven en moeten bedenken of deze stellingen juist of onjuist zijn.

De meiden moeten van verschillende levensmiddelen benoemen wat positief is aan het product.

De meiden hebben geëxperimenteerd met het klaarmaken van een gezond drankje.

De meiden gaan zelf een fruitshake maken.

De meiden hebben ervaren dat gezond leven en beweging een voldaan gevoel geeft.

De meiden gaan het spel 'twister' doen en ervaren dat bewegen ook gezellig en lachwekkend kan zijn.

De meiden doen een spel waarin ze moeten bewegen en deze bewegingen van elkaar na moeten doen.

De meiden maken zelf een fruitshake.

15. Lichamelijkheid en seksualiteit (3) Het vrouwelijk lichaam

De meiden krijgen inzicht in de ontwikkelingen van hun lichaam.

De meiden moeten bepaalde ontwikkelingen van hun eigen lichaam, zoals groeispurt, eisprong en groei van borsten in de goede volgorde leggen.

De meiden (h)erkennen hun typische vrouwenissues, doordat ze weten wat hormonen met ze doet.

In spelvorm wordt uitgelegd wat hormonen doen tijdens de menstruatiecyclus.

De meiden kunnen fabels en feiten over het vrouwelijk lichaam en hun eigen seksualiteit van elkaar onderscheiden.

De meiden moeten hun eigen cyclus tekenen en aangeven op welke dag hun eisprong is, vervolgens wordt verteld dat ze op elke dag van hun cyclus vruchtbaar kunnen zijn.

De meiden krijgen stellingen voorgelegd over seksualiteit en over het vrouwelijk lichaam en moeten hierop reageren.

De meiden krijgen gelegenheid om eigen vragen te stellen, of een vraag voor te lezen die over het thema gaat.

De meiden ontwikkelen respect voor hun eigen lichaam en waarderen de kracht van hun eigen lichaam.

De meiden moeten, aan de hand van een tekening, aangeven hoe ze hun verschillende lichaamsdelen waarderen en gaan hierover in gesprek met de groep.

De meiden ervaren dat dit programma ruimte geeft voor hun vragen.

Tijdens de opdracht waarin vragen gesteld worden, hebben de meiden de kans om een blanco papiertje te pakken en zelf een vraag te stellen (in plaats van de vraag voor te lezen van het papier dat ze pakken).

16. Lichamelijkheid en seksualiteit (4) Jongens en mannen

De meiden (h)erkennen de verschillen tussen man en vrouw.

Aan de hand van het bekijken van filmfragmenten van 'What women want' gaan de meiden in gesprek over verschillen tussen jongens en meiden.

De meiden weten wat kenmerkend is voor mannen.

De meiden krijgen de opdracht zich te verkleden als man en na te denken over hoe deze man loopt, denkt en praat.

De meiden hebben of krijgen begrip voor hoe mannen denken en functioneren.

Dit doel is niet direct terug te zien in de opdrachten die de meiden krijgen. Er is geen opdracht waarin duidelijk besproken wordt hoe mannen denken en functioneren.

De meiden leren verantwoordelijk te zijn voor hun omgang met mannen.

De meiden spelen realistische casussen uit waarin ze laten zien hoe zij reageren in een situatie met een man. De meiden mogen op elkaar reageren.

Jaargang 2

0. Kennismaken met elkaar

De meiden werken samen, door in teams de competitie aan te gaan.

Er worden vijf opdrachten beschreven die de meiden in teams moeten uitvoeren en waarin de teams tegen elkaar moeten strijden.

De meiden beleven een leuke en gezellige start.

De vijf opdrachten bestaan uit: estafette, elkaar met toiletpapier tot een mummie maken, gekke kapsels met gel bij elkaar maken, karaoke zingen, handje drukken. Verder kijken de meiden een stukje film en is er ruimte om na te kletsen.

De meiden worden gemotiveerd om een SuperWoman te zijn.

Er wordt gekeken naar een filmfragment over een vrouw die steeds minder haar zelf wordt om iemand anders tevreden te stellen. Naar aanleiding van dit fragment gaan de meiden met elkaar in gesprek over of zij dit bij zichzelf herkennen. Verder wordt er gesproken over wat een 'Super Woman' is; een vrouw die zichzelf is.

1. Zelfbeeld (1) Uniciteit

De meiden worden zich bewust van hun authenticiteit.

Verschillende opdrachten laten zien hoe iedereen anders is. De meiden moeten bijvoorbeeld hun vingerafdruk met elkaar vergelijken en de meiden zullen, door middel van een video van zichzelf, zien hoe iedereen net iets anders doet bij dezelfde opdracht.

De meiden (h)erkennen dat anderen uniek zijn en kunnen dit ook benoemen.

Door de opdrachten kijken de meiden naar elkaar en zien ze hoe een ieder iets anders heeft/doet. De meiden moeten van zichzelf en van de ander benoemen wat hen uniek maakt.

De meiden weten waarom ze uniek zijn.

Er is geen opdracht waarin verwerkt wordt *waarom* de meiden uniek zijn.

2. Zelfbeeld (2) Wie ben jij in een groep?

De meiden krijgen inzicht in hun plaats in de groep.

In twee opdrachten moeten de meiden kijken welke bijdrage zij zelf leveren in de groep.

De meiden denken na over normen en waarden binnen een groep.

In de derde opdracht moeten de meiden verschillende waarden persoonlijk beoordelen en vervolgens met elkaar afspraken maken over hoe zij met elkaar om zullen gaan tijdens het komende seizoen.

De meiden ervaren dat zij zelf invloed hebben op een groepsproces.

In de tweede opdracht moeten de meiden samenwerken. Daarna moeten de meiden kijken welke rol zij en de anderen hadden in die samenwerking.

De meiden ervaren dat iedere inbreng in een groep waardevol is.

De meidenwerker moet benoemen dat ieders inbreng waardevol is en dat ze elkaar nodig hebben gehad om de opdracht goed uit te voeren.

De meiden creëren een groepsgevoel.

De meiden moeten met elkaar afspraken maken over hoe zij met elkaar omgaan in de groep. De meiden moeten in de opdrachten veel samenwerken en naar elkaar kijken.

3. Zelfbeeld (3) Invloed van leiders op je leven

De meiden weten wat leiderschap is.

In elke opdracht worden voorbeelden gegeven van leiders en hun invloed.

De meiden kunnen benoemen wie leiderschap heeft in hun leven.

Tijdens het reflecteren moeten de meiden benoemen wie een goede en wie een slechte leider in hun nabije omgeving is.

De meiden kunnen onderscheid maken tussen goede en slechte invloed van leiders.

In meerdere opdrachten moeten de meiden nadenken over en aangeven wie goede en slechte leiders zijn.

De meiden ervaren dat zij zelf leiders kunnen zijn en hoe ze dit kunnen gebruiken voor hun eigen ontwikkeling en die van anderen.

Dit komt niet naar voren in de opdrachten.

4. Zelfbeeld (4) Geschiedenis en ontwikkeling van de meiden

De meiden gaan aan de slag met de ontwikkeling die ze hebben doorgemaakt vanaf hun kindertijd.

In meerdere opdrachten moeten de meiden kijken naar hoe zij als kind waren en hoe zij nu zijn.

De meiden krijgen inzicht in hun eigen ontwikkeling en kunnen benoemen waar ze blij en minder blij mee zijn.

De meiden moeten met elkaar in gesprek over hun kindertijd en over hoe ze nu geworden zijn.

De meiden durven naar zichzelf te kijken en hun zelfbeeld op een creatieve manier te uiten.

In de opdrachten moeten de meiden naar hun eigen ontwikkeling kijken en dit beeldend maken.

De meiden weten waarom het belangrijk is om naar je eigen ontwikkeling te kijken.

De meiden worden uitgedaagd om te kijken naar waar ze in veranderd zijn en waarin ze eventueel willen veranderen. De meidenwerker wordt opgedragen eventueel uitleg te geven over het nut van dit thema.

5. Sociale omgeving (1) Vriendschap

De meiden denken na over vriendschap.

In bijna alle opdrachten moeten de meiden nadenken over de betekenis van vriendschap.

De meiden krijgen inzicht in wie zijzelf zijn als vriendin.

In de opdracht 'vriendschap is ...' moeten de meiden opschrijven wat een goede vriendin is. Vervolgens gaan ze met elkaar in gesprek over of ze zelf ook zo'n vriendin zijn.

De meiden ontdekken hoe je een vriendschap kunt opbouwen en verdiepen.

De meiden moeten in een paar opdrachten nadenken over hoe je een goede vriendin kunt worden en zijn.

De meiden leren hoe zij negatieve gedragingen in vriendschappen om kunnen buigen naar positieve gedragingen.

In een opdracht kijken de meiden met elkaar naar hoe bepaalde gedachten invloed hebben op hun gedrag en hoe zij dit eventueel ten positieve kunnen keren.

6. Sociale omgeving (2) Het gezin en conflicten

De meiden denken na over hun rol in het gezin.

De meiden moeten hun gezin en de relaties onderling in beeld brengen door deze te tekenen.

De meiden kunnen hun rol in het gezin benoemen.

De meiden moeten nadenken welke conflicten zij voortaan anders willen aanpakken en dit benoemen.

De meiden denken na over hoe ze conflicten binnen het gezin kunnen hanteren.

De meiden moeten met mogelijke oplossingen komen voor verschillende conflictsituaties in het gezin.

De meiden kunnen conflicten analyseren en worden aangemoedigd om goed om te gaan met conflicten.

De meiden moeten aangeven welke conflictsituatie gezond is en welke niet. De meiden moeten de verschillende belangen van de personen in conflict benoemen. De meiden moeten nadenken hoe een conflict beter aangepakt kan worden.

7. Sociale omgeving (3) Verrassingen rondom Sinterklaas

De meiden ontdekken het leuke aan verrassingen.

De meiden krijgen verschillende verrassingen.

De meiden worden verrast door hun eigen creativiteit.

De meiden moeten zelf gedichten maken, invulling voor de verrassingsavond bedenken en uitnodigingen maken.

De meiden bedenken hoe ze anderen kunnen verrassen.

De meiden gaan een verrassingsavond met elkaar organiseren voor hun zus/moeder/vriendin.

De meiden krijgen verantwoordelijkheid.

De meiden gaan een verrassingsavond met elkaar organiseren voor hun zus/moeder/vriendin en hebben eigen taken.

8. Sociale omgeving (4) Door meiden georganiseerd verrassingsdiner

De meiden verrassen iemand die speciaal voor hen is.

De meiden hebben eten bedacht/ingekocht/gemaakt voor degene die ze uitgenodigd hebben.

De meiden beleven een leuke en verrassende kerstmeidenclub.

De meiden hebben deze avond zelf georganiseerd/helpen organiseren. De meiden en hun gasten dineren met elkaar, kijken met elkaar een film en praten met elkaar over onder andere de ander verrassen.

De meiden gebruiken hun talenten en vaardigheden om een mooie bijeenkomst neer te zetten.

De meiden hebben deze avond zelf georganiseerd/helpen organiseren.

De meiden zijn gemotiveerd om zich in te zetten voor de club.

De meiden hebben deze avond zelf georganiseerd/helpen organiseren. De meidenwerker wordt geadviseerd het onderwerp enthousiast te brengen, zodat de meiden gemotiveerd worden.

De meiden nemen hun verantwoordelijkheid en zijn hier ook op aan te spreken.

De meiden hebben deze avond zelf georganiseerd/helpen organiseren.

9. Talenten en maatschappij (1) Toekomstdromen

De meiden worden uitgedaagd om te dromen.

Er wordt een vrouwelijke gast uitgenodigd die dicht bij het leven van de meiden staat en haar droom aan het waar maken is. De meiden moeten hun eigen dromen opschrijven, uitbeelden en worden er aan herinnerd.

De meiden kunnen een toekomstdroom op papier zetten.

De meiden moeten hun eigen droom opschrijven.

De meiden ontdekken de waarde van (durven) dromen.

De meiden zien een voorbeeld van iemand die haar dromen waarmaakt en praten er met elkaar over.

De meiden weten dat dromen goed is om toekomstplannen en doelen te vormen voor hun leven.

De meiden maken aan de hand van hun droom een tijdlijn in hoe de droom steeds verder vorm kan krijgen.

10. Talenten en maatschappij (2) Je dromen compleet maken

De meiden zijn in staat om met elkaar een show te maken en deze op te voeren.

De meiden hebben als opdracht om een show te schrijven en deze op te voeren.

De meiden ontdekken hoe je dromen kunt waarmaken door je talenten te benutten.

De meiden gaan kijken hoe zij hun droom waar kunnen maken.

De meiden moedigen elkaar aan in het waarmaken van hun dromen.

Dit komt niet in de opdrachten naar voren.

De meiden worden gemotiveerd om voor hun droom te leven.

De meiden worden aan het denken gezet over hoe zij hun droom kunnen waarmaken. De meiden spelen in de show hoe hun droom er uit ziet. De meiden schrijven op wat zij concreet gaan doen om hun droom waar te maken.

11. Talenten en maatschappij (3) Respectvol omgaan met anderen

De meiden herkennen het onderscheid tussen respect, respectloosheid en discriminatie.

In een opdracht wordt het onderscheid met elkaar besproken aan de hand van voorbeelden.

De meiden onderkennen het onderscheid tussen dader en slachtoffer.

Aan de hand van voorbeelden en sketches leren de meiden het verschil tussen dader, slachtoffer en helper.

De meiden ondervinden een positieve positie om in de maatschappij te staan; die als helper.

De meiden krijgen te zien dat een helper positief is. De meiden denken na over wat kenmerkend is voor een respectvol iemand en hoe zij dit zelf kunnen zijn.

De meiden kunnen in dit programma hun eigen ervaringen over respect, respectloosheid en discriminatie kwijt.

Tijdens de eerste opdracht krijgen de meiden de ruimte om te vertellen of zij iets van deze onderwerpen herkennen vanuit hun eigen leven.

12. Talenten en maatschappij (4) Programma rondom 'Make A Difference Day'

De meiden willen iets voor anderen betekenen.

De meiden worden er op gewezen dat er mensen zijn die goed hulp kunnen gebruiken. De meidenwerker wordt opgedragen om hier enthousiasmerend over te vertellen.

De meiden gaan zich inzetten voor hun wijk/stad/dorp.

De meiden worden gemotiveerd om een project op te zetten waarin zij iemand helpen in hun wijk/stad/dorp.

De meiden werken samen.

In meerdere opdrachten moeten de meiden samenwerken om deze opdracht goed uit te kunnen voeren.

De meiden ontdekken dat je door samen te werken veel meer kunt bereiken.

In de eerste opdracht moeten de meiden goed samenwerken willen zij deze voltooien.

De meiden zijn enthousiast om mee te doen aan de MADD actie.

De meiden krijgen ieder een taak om de actie voor te bereiden. De meiden krijgen een speciaal 'go MADD' T-shirt. De meiden krijgen aan de hand van een metafoor te zien en te horen dat zij verschil kunnen maken; een positieve invloed kunnen hebben door iets voor de ander te doen.

13. Lichamelijkheid en seksualiteit (1) Kleuren in kleding en make-up

De meiden voelen zichzelf mooi en uniek.

De meiden krijgen te horen wat mooi bij hen staat en krijgen persoonlijke aandacht.

De meiden ontdekken welke kleuren goed bij hun huid, haar en ogen passen.

Er komt een kleurenadviseuse langs om advies te geven

De meiden worden geactiveerd om zich zo te kleden dat hun sterke punten mooi uitkomen.

De meiden krijgen advies en moeten een eigen kleurenpalet maken. De meiden krijgen tips hoe zij hun garderobe het beste kunnen aanpassen.

14. Lichamelijkheid en seksualiteit (2) Ideaal uiterlijk

De meiden voelen zich mooi en uniek.

De meiden worden mooi gemaakt voor de foto en krijgen hun foto's mee naar huis.

De meiden werken aan een mooie foto van zichzelf.

Er komt een fotograaf langs en de meiden worden mooi gemaakt voor de foto. De meiden moeten verschillende poses laten zien en worden beoordeeld.

De meiden denken na over het modellenbestaan en kunnen benoemen wat daar positief en negatief aan is.

De meiden moeten een filmpje bekijken van 'Hollands Next Top Model' en gaan met elkaar in gesprek over positieve en negatieve kanten van het modellenbestaan.

15. Lichamelijkheid en seksualiteit (3) Verliefdheid

De meiden krijgen de ruimte om te praten over verliefdheid.

De opdrachten gaan over verliefdheid en relaties. De meiden krijgen de mogelijkheid om hierover te praten en aan te geven wat zij belangrijk vinden in een relatie.

De meiden denken na over relaties met mannen en wat daarin belangrijk is.

De meiden praten met elkaar door over wat zij belangrijk vinden in een relatie.

De meiden denken na over wat zij belangrijk vinden over hoe mannen met hen omgaan.

De meiden moeten opschrijven hoe zij willen dat een jongen met hen omgaat tijdens het daten.

De meiden worden gestimuleerd om (op kort of langer termijn) te kiezen voor een gezonde en opbouwende relatie.

De meiden gaan met elkaar in gesprek en denken na over wie een goede jongen voor hen zal zijn. De stimulatie is indirect.

16. Lichamelijkheid en seksualiteit (4) Wensen en grenzen t.a.v. seksualiteit

De meiden zijn/worden zich bewust van hun grenzen en wensen.

De meiden gaan in gesprek over de kostbaarheid van hun eigen lichaam. De meiden kijken door middel van een opdracht waar hun intieme zone is en praten door hoe je kunt ontdekken of je je wel/niet prettig voelt bij intiem contact. De meiden experimenteren met lichaamstaal, houding en stemgebruik in het grenzen aangeven. De meiden denken na over wat zij wel/niet fijn vinden.

De meiden ontdekken hun eigen verantwoordelijkheid in hoe anderen met hen omgaan.

De meiden moeten zelf bedenken wat zij willen in een relatie en wat niet. De meiden experimenteren met lichaamstaal, houding en stemgebruik in het grenzen aangeven.

De meiden oefenen in zelfvertrouwen.

De meiden experimenteren met lichaamstaal, houding en stemgebruik in het grenzen aangeven.

De volgende doelen zijn niet terug te zien in de opdrachten:

Jaargang 1

Sociale omgeving; Familie

De meiden ontdekken dat familie invloed op hen uitoefent en dat zij zelf ook invloed (kunnen) uitoefenen.

De meiden krijgen de opdracht om op onderzoek uit te gaan naar hun eigen familie en te kijken wat ze van hen hebben meegekregen. Er is geen opdracht waarin aandacht wordt besteedt aan de invloed die de meiden zelf kunnen uitoefenen op hun familie.

De meiden kunnen positieve en negatieve invloed van elkaar onderscheiden.

Dit doel is niet terug te zien in de opdrachten die de meiden krijgen.

Talenten en maatschappij; Hebben en ontwikkelen van talenten

De meiden worden gemotiveerd om te werken aan hun talenten.

Dit doel is niet terug te zien in de opdrachten die de meiden krijgen.

Lichamelijkheid en seksualiteit; Ontwikkelen van uiterlijke schoonheid

De meiden waarderen hun eigen schoonheid en hebben er vrede mee.

De opdrachten kunnen er aan bijdragen dat de meiden hun eigen schoonheid meer gaan waarderen, maar zij moeten hun eigen schoonheid eerst zien. Wij vragen ons sterk af of je van tienermeiden kunt verwachten vrede te hebben met hun eigen uiterlijke schoonheid, omdat veel tienermeiden vaak ook veel 'verbeterpunten' zien aan hun eigen uiterlijk.

Lichamelijkheid en seksualiteit; Jongens en mannen

De meiden hebben of krijgen begrip voor hoe mannen denken en functioneren.

Dit doel is niet terug te zien in de opdrachten die de meiden krijgen. Er is geen opdracht waarin duidelijk besproken wordt hoe mannen denken en functioneren.

Jaargang 2

Zelfbeeld; Uniciteit

De meiden weten waarom ze uniek zijn.

Er is geen opdracht waarin verwerkt wordt *waarom* de meiden uniek zijn.

Zelfbeeld; Invloed van leiders op je leven

De meiden ervaren dat zij zelf leiders kunnen zijn en hoe ze dit kunnen gebruiken voor hun eigen ontwikkeling en die van anderen.

Dit komt niet naar voren in de opdrachten.

Talenten en maatschappij; Je dromen compleet maken

De meiden moedigen elkaar aan in het waarmaken van hun dromen.

Dit komt niet in de opdrachten naar voren.

De volgende doelen zijn indirect terug te zien in de opdrachten:

Jaargang 1

Talenten en maatschappij; Hebben en ontwikkelen van talenten

De meiden ontwikkelen eigenwaarde en zelfvertrouwen doordat ze ontdekken welke talenten ze hebben.

De opdrachten waarbij de meiden worden gewezen op hun talenten en hun eigen talenten ontdekken, kunnen bijdragen aan ontwikkeling van eigenwaarde en zelfvertrouwen. Dit doel is indirect terug te zien.

Talenten en maatschappij; Talenten en vaardigheden ontwikkelen

De meiden ontwikkelen een positieve kijk op hun eigen mogelijkheden.

Door de opdrachten die de meiden hebben uitgevoerd kan het zo zijn dat zij een positievere kijk op hun eigen mogelijkheden hebben ontwikkeld. Dit doel is indirect terug te zien.

Jaargang 2

Lichamelijkheid en seksualiteit; Verliefdheid

De meiden worden gestimuleerd om (op kort of langer termijn) te kiezen voor een gezonde en opbouwende relatie.

De meiden gaan met elkaar in gesprek en denken na over wie een goede jongen voor hen zal zijn. De stimulatie is indirect.

Bijlage F Literatuuronderzoek

In deze bijlage staat de volledige uitwerking van het literatuuronderzoek. Voor dit onderzoek hebben we een onderscheid gemaakt tussen de psychologische ontwikkeling van tienermeiden en de leefwereld van tienermeiden. We hebben per onderwerp verschillende richtvragen opgesteld en deze door het literatuuronderzoek beantwoord. Hieronder volgt een uitwerking per richtvraag.

1. Uitwerking richtvragen Psychologische ontwikkeling

1.1 In hoeverre zijn de hersenen van adolescenten ontwikkeld?

Tijdens de puberteit en adolescentie treden grote veranderingen op in de hersenen van zowel meisjes als jongens. “De frontale kwab, waarin functies als planning, organisatie en abstract denken zijn gelegen, bereikt zijn uiteindelijke massa rond het elfde en twaalfde levensjaar. Voor de temporaalkwab, waarin met name de emotionele functies liggen, ligt dit rond het zestiende of zeventiende levensjaar” (De Wit & Slot & Van Aken, 2004, p. 44).

Wanneer we kijken naar de ontwikkeling van het denken tijdens de adolescentie zijn twee begrippen van belang, namelijk cognitie en intelligentie. Bij cognitie gaat het om de manier waarop informatie wordt omgezet om richting te geven aan hoe een persoon handelt. Intelligentie heeft betrekking op het product van cognitieve processen.

Volgens Piaget zijn er verschillende fasen in de ontwikkeling van cognitieve structuren. Jongeren vanaf twaalf jaar vertonen drie nieuwe dimensies in het denken ten opzichte van jongere kinderen. Deze drie dimensies zijn:

- Abstract denken.
- Hypothetisch-deductief denken bij het oplossen van problemen. Dat wil zeggen dat jongeren eerst een hypothese kunnen opstellen en vervolgens uit deze algemene gegevens een oplossing kunnen vinden die passend zou kunnen zijn in hun eigen situatie. Het denken van de jongere heeft niet meer uitsluitend betrekking op concrete situaties.
- Combinatorisch denken. “Jongeren kunnen afzonderlijke eigenschappen nagaan om vervolgens op basis van combinaties causale verbanden te leggen.” (De Wit & Slot & Van Aken, 2004, p. 48)

1.2. Wat zijn de gevolgen van deze ontwikkelingen op hun dagelijks functioneren?

In de vroege adolescentie kunnen jongeren in beginnende mate diverse standpunten meer van een afstand, vanuit het standpunt van een derde persoon, bekijken. Jongeren kunnen zo ook naar hun eigen handelen en denken kijken.

Later in de adolescentieperiode ontstaat er bij jongeren steeds meer het besef dat de kijk die mensen op elkaar hebben wordt beïnvloed door de persoonlijke levensgeschiedenis en maatschappelijke positie van een persoon.

Uit onderzoek is gebleken dat er bij adolescenten sprake kan zijn van cognitief egocentrisme. Dit cognitief egocentrisme komt voort uit de combinatie van cognitieve ontwikkeling tijdens de adolescentie en de spanning die jongeren ervaren tussen afhankelijkheid en verbondenheid. De Wit en anderen schrijven in hun boek 'Psychologie van de adolescentie' dat cognitief egocentrisme op twee verschillende manieren te zien is in het leven van adolescenten. Ten eerste kunnen adolescenten nog niet voldoende onderscheid maken tussen waar ze zelf intensief mee bezig zijn en de dingen waar anderen over nadenken. Dit uit zich in de idee dat anderen voortdurend op hen letten en hen beoordelen op wat ze doen en hoe ze eruit zien. Ten tweede uit cognitief egocentrisme zich in een overwaardering van eigen gevoelens en opvattingen; ze denken dat hun ideeën en gevoelens uniek zijn en dat niemand is zoals zij zijn. De overtuiging van het eigen uniek zijn, kan leiden tot de overtuiging dat bepaalde dingen hen nooit zou overkomen (De Wit & Slot & Van Aken, 2004, p. 54).

1.3 Welke invloed heeft hun lichamelijke ontwikkeling op hun zelfbeeld?

Biologische veranderingen kunnen invloed hebben op het zelfbeeld van jongeren. Zo kunnen kinderen onzeker worden van alle lichamelijke veranderingen die hen overkomen en kan die onzekerheid hen in hun functioneren gaan belemmeren. (De Wit & Slot & Van Aken, 2004, p. 45)

Er zijn drie oorzaken waardoor meisjes vaker een negatief zelfbeeld en een lage zelfwaardering hebben dan jongens.

1. Het uiterlijk van meiden verandert. Hierdoor worden meiden onzeker over hun seksuele aantrekkelijkheid.
2. Het lichamenlijk ongemak van de menstruatie en de schommelingen in stemming die de menstruatiecyclus teweeg kan brengen.
3. De verwachtingen hoe kinderen zich gedragen liggen bij meisjes anders dan bij jongens. Van meisjes wordt verwacht dat ze onder andere aardigheid en gevoeligheid tonen. Van jongens wordt meer verwacht dat ze zelfstandig zijn en opkomen voor zichzelf. Tijdens de adolescentie wordt er, zowel van jongens als van meiden, steeds meer verwacht dat ze zelfstandig zijn en dat ze zich zelfstandig weten te redden tussen leeftijdsgenoten. Jongens zijn hier beter op voorbereid dan meisjes. Rond het veertiende levensjaar is bij meiden vaak een dip te zien in de zelfwaardering (Kohnstamm, 2009, p. 107).

Uit onderzoek is gebleken dat vroegrijpheid bij meisjes eerder een negatieve zelfwaardering tot gevolg heeft dan bij jongens. Deze meiden zijn vaak de enige van hun leeftijdsgenoten die zo ver zijn in hun lichamelijke ontwikkeling en hebben geen vriendinnen met wie ze dit kunnen delen, omdat deze vriendinnen nog niet zo ver zijn. Daarbij komt dat er tijdens de adolescentie veel ontwikkelingstaken samenkomen, waarbij de ontwikkelingstaak van het lichaam hier in de vroege adolescentie bijeenkomt, kan dit de andere ontwikkelingstaken bemoeilijken. (De Wit & Slot & Van Aken, 2004, p. 45)

1.4 Hoe kijken adolescenten naar zichzelf en wie hebben een invloed op de vorming van hun zelfbeeld?

Daar waar het gaat om het zelfbeeld van een adolescent, nemen ouders en leeftijdsgenoten een belangrijke plaats in. Dit blijkt uit het feit dat wanneer een adolescent een beschrijving van zichzelf geeft, hij/zij in toenemende mate relationele aspecten meeweegt. Het gaat hier om hoe hij/zij is in de omgang met en in de ogen van anderen (Kohnstamm, 2009, p. 104). Hierbij is het belangrijk te vermelden dat met name leeftijdsgenoten een belangrijke rol spelen in de zelfwaardering van jongeren. Tijdens de adolescentie daalt de zelfwaardering, met een dieptepunt rond het vijftiende levensjaar. Dit komt doordat jongeren zich steeds meer gaan richten op andere personen dan hun ouders. Tegenover die anderen moet je je meer waarmaken dan tegenover je ouders, omdat je van ouders onvoorwaardelijke waardering krijgt. Na het vijftiende levensjaar neemt de zelfwaardering weer toe.

Zelfwaardering wordt onder andere ontleend aan vriendschappen, verliefdheidsrelaties, uiterlijk en school- en sportprestaties. Vooral de eerste drie genoemde aspecten dragen bij aan een algemeen positieve zelfwaardering.

Naast het zelfbeeld, speelt het ik-ideaal (hoe je zelf zou willen zijn) een minstens zo belangrijke rol in de adolescentie. Leeftijdsgenoten dienen hierin vaak als voorbeeld (Kohnstamm, 2009, p. 106).

1.5 In hoeverre hechten adolescenten waarde aan de mening van ouders?

Uit onderzoek komt naar voren dat ouders een grote invloed hebben op wat kinderen doen (Heaven, P., Ciarrochi, J., & Leeson, P., 2010). Hierbij wordt niet vermeld of kinderen waarde hechten aan de mening van hun ouders. Wel is het zo dat jongeren, zowel jongens als meisjes, tijdens de adolescentie steeds onafhankelijker worden van hun ouders en steeds meer waarde hechten aan wat vrienden vinden. Dit komt overeen met het gegeven dat het losmaken van de ouders, naast het opbouwen van een eigen identiteit, wordt gezien als één van de belangrijkste ontwikkelingstaken tijdens de adolescentie (De Wit & Slot & Van Aken, 2004 p. 108).

Bij conflicten met ouders gaat het om alledaagse gedragsregels. Deze conflicten ontstaan vaak doordat de jongere behoefte heeft aan meer autonomie (De Wit & Slot & Van Aken, 2004, p. 82).

Ook hebben jongeren behoefte om zelf hun beslissingen te nemen. Ze hebben het dan wel nodig dat ouders zich met hen bemoeien, zodat ze eigen keuzes kunnen maken. Om hierin te kunnen groeien hebben kinderen weerstand nodig. Grenzen zijn nodig om een eigen vorm te kunnen vinden (Kohnstamm, 2009, p. 106).

1.6 Hoe vormen adolescenten hun eigen normen en waarden?

Morele ontwikkeling heeft te maken met oordelen in termen van goed en kwaad. Morele oordelen zijn niet cognitief van aard, maar hebben ook een emotioneel component. In dit emotionele component speelt empathie een belangrijke rol. Het verschil tussen kinderen, jongeren en volwassenen op het gebied van moreel oordelen, zit in het rechtvaardigen van het morele oordeel. Sommige jonge adolescenten rechtvaardigen hun morele oordeel, net als kinderen, op grond van het principe dat alles in orde is zolang de zaken eerlijk en met wederzijdse instemming worden geregeld. De meeste jongeren rechtvaardigen hun oordeel aan de hand van het idee dat het goed is om te doen wat er van je verwacht wordt. Verwachtingen van anderen en van de samenleving staan centraal. Sommige jongeren rechtvaardigen hun oordeel aan de hand van de maatschappelijke orde die niet in gevaar gebracht mag worden. Pas in de late adolescentie komen sommigen met rechtvaardigingen die gebaseerd zijn op een manier van denken over de samenleving waarin de manier waarop de samenleving is georganiseerd kritisch kan worden beoordeeld aan de hand van algemene principes (De Wit & Slot & Van Aken, 2004).

De mogelijkheid tot abstract denken en de mogelijkheid om je in een ander te verplaatsen nemen toe tijdens de adolescentie (Kohnstamm, 2009, p. 119).

2. Uitwerking richtvragen leefwereld tienermeiden in Nederland

Het is goed om op te merken dat wij hier een *algemeen* beeld schetsen van tienermeiden in Nederland en dit alles niet van toepassing is op elk tienermeisje. Het is onmogelijk om elk tienermeisje met haar unieke eigenheid te beschrijven.

2.1 Welke personen zijn belangrijk in het leven van tienermeiden?

Voor tienermeiden zijn vrienden, met name vriendinnen, erg belangrijk in hun leven. Vrienden helpen hen in het vormen van hun eigen identiteit, het kunnen delen van hun ervaringen en het ontvangen van steun en advies. Ouders en familie spelen een grote rol in hun gevoel van welzijn en het werken aan hun toekomst (Hermes & Naber & Dieleman, 2007).

Door de ontwikkeling van hun hormonen worden jongens ook steeds belangrijker in het leven van de meeste tienermeiden doordat zij steeds meer interesse in jongens krijgen. Daarbij speelt de media ook een rol door te laten zien dat het 'normaal' is als je als tienermeisje relaties krijgt met jongens.

2.2 Hoe communiceren tienermeiden met elkaar?

Voor tienermeiden is het vertrouwelijk zijn met hun beste vriendinnen erg belangrijk. Ze zijn gericht op communicatie met elkaar. Ze praten over thuis, verliefdheden, kleding, make-up, seks, hobby's, studie en toekomst. Dit gebeurt op school, via internet, mobiele telefoon, tijdens het winkelen en uitgaan. Meisjes wisselen ervaringen met elkaar uit en zoeken herkenning en bevestiging bij vriendinnen. Ze bespreken ook met elkaar hoe ze het beste iets met hun ouders kunnen bespreken, of ze het wel of niet zullen uitmaken met hun vriend en hoe ze dat precies zullen doen (Hermes & Naber & Dieleman, 2007, p.57). Meisjes praten vaker over seksualiteit, dan jongens. Zij praten hierover zowel met ouders en vrienden als met hun partner. Ook geven meisjes vaker dan jongens aan dat ze met hun vriendinnen, moeder of partner kunnen praten als ze een probleem hebben op seksueel gebied (Rutgers WPF & SOAIDS, 2012).

Veel tienermeisjes roddelen onderling. Roddelen heeft als functie om bij een groep te kunnen horen en te laten zien dat jij je afzet van dingen of mensen die niet door de groep geaccepteerd worden. Door met elkaar te roddelen leren de meiden echter ook wat wel of niet normaal is. Zo noemt

Jenorie Meijer (Universiteit Utrecht) in haar onderzoek uit 2009 dat tienermeiden leren wat slechte eigenschappen van jongens zijn door over het gedrag van jongens te roddelen. Doordat tienermeiden nu ook via internet en mobiel met elkaar kunnen communiceren kunnen zij in principe overal samen zijn en hun verbondenheid en groepscultuur creëren en versterken of verbreken.

2.3 Welke normen en waarden zijn belangrijk voor tienermeiden?

Vertrouwen is een belangrijke waarde in de vriendschappen die meiden onderling hebben; vertrouwen in het feit dat de vriendin persoonlijke informatie voor zich houdt, niet roddelt en niets doorvertelt aan anderen. Een echte vriendin is betrouwbaar en weet te zwijgen tegenover ouders, docenten en klasgenoten (Hermes & Naber & Dieleman, 2007, p.57).

Wat betreft seksuele waarden gaat het voor meisjes in de relatie met jongens vaker om de liefde, de relatie en het gevoel van eigenwaarde dat ze eraan ontleent, dan om de seks op zich. Ze hebben ook vaker geen zin in vrijen dan jongens (Hermes & Naber & Dieleman, 2007, p.79). Een meisje dat seksuele contacten heeft gehad met meerdere jongens wordt eerder door andere jongeren als een 'slet' gezien.

Meiden vinden over het algemeen dat je jezelf niet te bloot moet kleden omdat je dan op een verkeerde manier om aandacht vraagt. Dit wordt ook wel 'sletterig' of 'hoerig' kleden genoemd. Wat 'te bloot' precies inhoudt daarin verschillen de meningen van meiden onderling. Dit kan ook van de situatie afhangen: hoe meiden zich bijvoorbeeld kleden om naar school te gaan en hoe zij zich kleden tijdens het uitgaan.

2.4 Welke rol speelt religie in het leven van tienermeiden?

Wij hebben geen literatuur en/of onderzoek kunnen vinden dat zich richt op religie bij tienermeiden. Wij zullen hieronder dan ook een beschrijving geven van de rol van religie in het leven van jongeren in het algemeen.

"Iets minder dan de helft van de jongeren van 12 tot 25 jaar zei in 2009 tot een kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering te behoren", zo meldt het CBS in april 2011. Uit meerdere onderzoeken blijkt dat adolescenten die religieus zijn, minder geneigd zijn te roken, alcohol te drinken, drugs te gebruiken, te spijbelen of van school gestuurd te worden. Zij hebben meer kans om goede cijfers te krijgen en doen meer aan vrijwilligerswerk. Zij staan negatief tegenover liegen en stelen, maar doen dit over het algemeen zelf ook. Dit laatste sluit aan bij hun psychologische ontwikkeling: adolescenten kunnen discussiëren over normen/waarden en een uitgesproken mening hebben, maar vervolgens niet naar deze mening handelen. Uit onderzoek naar de genetische en sociale invloed op het religieuze gedrag van adolescenten blijkt dat de familie grote invloed (meer dan 50%) heeft op het religieuze gedrag en de denkwijze van jongeren. De eigen persoonlijke ervaring van de jongere speelt voor 40% een rol in hun religieuze gedrag en denkwijze (Eaves & Hatemi & Prom & Murrelle, 2008).

2.5 Wat zijn de meest kenmerkende cultuurverschillen waarin allochtone en autochtone Nederlandse meiden opgevoed worden?

Doordat er binnen en tussen groepen van allochtone Nederlanders grote verschillen zijn, is het lastig om te praten over allochtone meiden in het algemeen. De verschillen tussen de groepen ontstaan onder andere door verschillen in het land van herkomst, maar ook door de verblijfsduur in Nederland of sociale positie die het gezin inneemt. Het is dus goed om te vermelden dat we niet kunnen spreken van 'de' allochtoon, maar er zijn wel verschillen te noemen tussen de Nederlandse cultuur en de cultuur van de meeste allochtone Nederlanders.

Een belangrijk verschil tussen de Nederlandse cultuur en de cultuur waar allochtone meiden vanuit hun culturele achtergrond in worden opgevoed, is de manier waarop er naar het individu wordt gekeken. De Nederlandse cultuur is een 'ik'-gerichte cultuur, waarin autonomie erg belangrijk is. Veel niet-westerse culturen zijn 'wij'-gerichte culturen, in deze cultuur wordt het belang van de groep boven het individu geplaatst. Er wordt veel belang gehecht aan de familie-eer. Voor meiden betekent

dit dat ze, om de familie-eer hoog te houden, geen seks voor het huwelijk mogen hebben, zich netjes moeten kleden en afstand moeten bewaren van jongens (Amrani & Kop, 2009). Om die reden worden zij door de gemeenschap vaak goed in de gaten gehouden thuis en op straat en mogen zij minder dan mannen (Rutgers Nisso Groep, e.a., 2009). Wij willen hier zelf aan toevoegen dat meisjes uit strengchristelijke gezinnen ook te maken kunnen hebben met de verwachtingen en oplettendheid vanuit hun gemeenschap dat zij zich kuis gedragen.

De bewegingsvrijheid van islamitische meisjes wordt rond de puberteit door ouders beperkt. Meisjes moeten uit school meteen naar huis, ze mogen niet zomaar met iedereen bevriend zijn en ze mogen geen vriendjes hebben (Amrani & Kop, 2009). Ook kunnen ouders hun dochters verbieden om naar een klassenavond of naar het zwembad te gaan. In de opvoeding wordt een veel scherper onderscheid gemaakt tussen jongens en meiden dan in de Nederlandse gezinnen. Jongens krijgen meer vrijheid en meisjes worden meer betrokken bij de huishoudelijke taken en bij het verzorgen van de jongere kinderen. Vooral tijdens de adolescentie krijgen allochtone meiden veel meer regels dan jongens (De Wit & Slot & Van Aken, 2004, p. 90).

De opvoedingsstijl die ouders hanteren is vaak een autoritaire stijl. Van kinderen wordt verwacht dat ze gehoorzaam zijn. Ook hierin is een verschil te zien tussen autochtone en allochtone Nederlandse gezinnen. In autochtone gezinnen wordt autonomie als belangrijk gezien (Amrani & Kop, 2009).

2.6 Welke rol speelt familie in het leven van tienermeiden?

Aangezien wij geen onderzoeksresultaten konden vinden die specifiek op tienermeiden zijn gericht, hebben wij verschillende onderzoeken en onderzoeksresultaten bestudeerd over de rol van familie in het leven van jongeren. Wij kunnen aannemen dat voor de onderzoeken een representatief aantal jongeren is onderzocht. De conclusies kunnen dan gebruikt worden voor zowel jongens als meisjes.

Het merendeel van de Nederlandse autochtone jongeren van 0 – 15 jaar woont bij beide ouders, al is dit cijfer volgens het CBS in 2010 gedaald naar 82 procent wegens blijvende toename van het aantal ouders dat uit elkaar gaat. Hoe ouder het kind, hoe minder vaak zij bij beide ouders wonen. In 2010 woonde 77 procent van de autochtone 15-jarigen bij beide ouders. Van de Marokkaanse 15-jarigen is dit 75 procent en bij de Turkse 15-jarigen 72 procent. Voor de Antilliaanse en Arubaanse kinderen ligt dit percentage helaas een stuk lager: slechts 34 procent van hen woont nog bij beide ouders. Van de Surinaamse kinderen woont ook minder dan de helft bij beide ouders, namelijk 41 procent. De meeste kinderen van wie de ouders uit elkaar zijn wonen bij hun moeder. In 2010 woonde bijna 2 procent van de kinderen bij hun vader. Het aantal kinderen in Nederland dat zonder eigen ouders leeft, is stabiel gebleven op 1 procent (CBS, januari 2012).

Sommige tienermeiden kunnen te maken hebben met complexe gezinsstructuren doordat hun ouders scheiden en daarna weer andere partners krijgen met eventueel ook kinderen.

Ouders bemoeien zich bij jongens over het algemeen meer met hun huiswerk en schoolprestaties, dan bij meisjes. In de helft van de gevallen bepalen ouders het tijdstip van thuiskomen voor hun tieners. Hierbij mogen jongens meer dan meisjes (Hermes & Naber & Dieleman, 2007, p.48). Uit recent onderzoek blijkt dat meisjes meer waarschuwingen van hun ouders krijgen over mediabeelden en media gebruik dan jongens (Rutgers WPF & SOAIDS, 2012). Ouders zijn voor jongeren belangrijk voor hun gevoel van welzijn en hun toekomst, studie en werk. De invloed van ouders neemt echter steeds meer af naarmate de tieners ouder worden. Leeftijdsgenoten hebben meer invloed wat betreft hun voorkeur voor mode, muziek, gebruik van verdovende middelen, verliefdheid en seksualiteit en ervaringen rondom vriendschap.

Door de autoritaire opvoedingsstijl worden allochtone jongeren over het algemeen strenger opgevoed dan autochtone jongeren. Tegelijkertijd zijn zij over het algemeen loyaler naar hun ouders toe dan autochtone jongeren.

Voor allochtone jongeren is er vaak een groot verschil tussen hun wereld thuis bij de familie en de wereld daarbuiten. Dit vraagt veel aanpassingsvermogen en schakelen tussen twee culturen. Vanuit huis krijgen zij meer externe sturing en weinig zelfsturing. Deze zelfsturing leren zij buitenshuis. Over het algemeen stellen allochtone jongeren zich autonomer en assertiever op in de buitenwereld (Hermes & Naber & Dieleman, 2007, p.50).

2.7 Welke rol speelt school in het leven van tienermeiden?

Tieners brengen een groot deel van hun dagelijks leven door op school. Op school wordt een deel van hun identiteit gevormd. Veel vriendschappen worden ook op school gevormd. Leerlingen leren op school om zelfstandig en in groepsverband te kunnen werken (Hermes & Naber & Dieleman, 2007). In hun artikel noemen Joan Letendre en Ellen Smith (2011) dat het dragen van de juiste kleding een belangrijke rol speelt op school om eerder geaccepteerd te worden in de groep.

De voortijdige schooluitval is onder jongens hoger dan onder meisjes, respectievelijk 3,8 en 2,2 procent. Zowel onder autochtone als allochtone jongeren zijn het vooral de meisjes die een hoger opleidingsniveau hebben (havo/vwo). Utrecht kent vergeleken met het landelijke beeld relatief veel havisten en vwo'ers. In Amsterdam, Rotterdam en Den Haag zijn er vergeleken met het gemiddelde in Nederland juist relatief veel vmbo'ers (CBS 2011).

2.8 Welke rol spelen vrienden in het leven van tienermeiden?

Over het algemeen is omgaan met vrienden en vriendinnen de meest ondernomen en meest populaire activiteit van Nederlandse jongeren. Dit omgaan met elkaar kan ook 'online' gebeuren.

Meiden hebben meestal exclusieve en intieme vriendschap in tweepersoonsrelaties, waarin persoonlijke ervaringen gedeeld worden. Meiden geven elkaar onderling tips en alibi's om datgene te kunnen doen wat hun ouders verbieden of om met ouders een lastig gesprek aan te gaan. De meiden beïnvloeden elkaar en helpen elkaar de grenzen op te zoeken tussen wat zijzelf willen en wat respectvol is ten opzichte van thuis. Van de tweede generatie Turkse en Marokkaanse jongeren die in Nederland opgegroeid is, hebben met name de meisjes en vrouwen meer Nederlandse vrienden dan de eerste generatie. De gelegenheid om elkaar te ontmoeten en te leren kennen is een belangrijke voorwaarde voor interetnische vriendschappen (Hermes & Naber & Dieleman, 2007).

Uit Nederlands onderzoek blijkt dat extraverte, vriendelijke adolescenten respectievelijk meer vrienden hebben. Zij kiezen meer vrienden en worden ook eerder als vriend gekozen. Nederlandse jongeren kiezen anderen als vrienden die specifieke gelijkenis in persoonlijkheidskenmerken vertonen en over het algemeen dezelfde muziekvoorkeuren hebben. De eigen kijk op gelijkenis in persoonlijkheidsovereenkomsten tussen zichzelf en de ander blijkt belangrijker te zijn in het vormen van vriendschappen dan de persoonlijkheidskenmerken die de ander daadwerkelijk heeft.

Voor meisjes blijkt te gelden dat het ervaren van hoge verbondenheid met vrienden en tegelijkertijd hoge individualiteit zorgt voor lagere niveaus van depressie. Gedragsproblemen van vrienden en het ervaren van verbondenheid binnen de vriendschap lijken van invloed te zijn op probleemgedrag van jongens en de emotionele problemen van jongens en meisjes (Selfhout, 2009).

Tienermeiden kunnen via internet ook onlinevrienden hebben. Hier kunnen vrienden tussen zitten die zij nooit echt ontmoet hebben.

Uit recent onderzoek van Rutgers WPF en SOA Aids Nederland (SOAIDS) lijken meisjes vergeleken met jongens iets minder sociale druk van vrienden te ervaren op seksueel gebied. Zo zegt drie procent van de meisjes dat je er in hun vriendenkring pas bij hoort als je wel eens seks hebt gehad, tegenover zes procent van de jongens.

2.9 Welke rol spelen de media in het leven van tienermeiden?

Vele televisieprogramma's, artikelen en websites zijn speciaal op tienermeiden gericht en stimuleren hen om met hun uiterlijk bezig te zijn, een 'eigen' stijl te ontwikkelen, te experimenteren met seks, eigen keuzes te maken en eigen grenzen te stellen en geven hen meer kennis over uiteenlopende zaken. Hiermee worden tienermeiden aangemoedigd om niet zomaar de ideeën van volwassenen te volgen, maar om zelf een mening te vormen en keuzes te maken. De verschillende media bevatten veel verschillende boodschappen. Zo kunnen meisjes in een TV-programma zien en horen hoe slecht drugs zijn en in een ander programma zien dat het cool is om in ieder geval één keer drugs te

gebruiken. Volgens Meijer (2009) hangt het er van af of anderen iets wat de media aanprijzen cool vinden, voordat tienermeiden het ook willen.

Welke rol speelt de televisie?

Rutgers Nisso Groep heeft in 2008 uit onderzoek laten weten dat veel bekeken televisieprogramma's onder tienermeiden talentenshows, Hollands Next Top Model, real life series en soaps zijn. Wij hebben geen resultaten kunnen vinden waarin vermeld wordt wat tegenwoordig de meest bekeken televisieprogramma's onder tienermeiden zijn. Wel noemt de Stichting KijkOnderzoek (SKO) in haar jaarrapport van 2011 dat tieners (jongens en meisjes) van dertien tot negentien jaar vijf minuten per dag meer televisie zijn gaan kijken in vergelijking tot 2010. Gemiddeld keken dertien- tot negentienjarigen 118 minuten per dag televisie in 2011. In de top tien van best bekeken programma's onder vrouwen van zes jaar en ouder wordt Voice Of Holland regelmatig genoemd. In de top tien meest bekeken programma's onder tieners (jongens en meisjes) van dertien tot negentien jaar wordt Voice Of Holland ook regelmatig genoemd. Verder worden hier genoemd Boer zoekt Vrouw, Ik hou van Holland, Oh oh Tirol en Hollands Got Talent.

Er worden ook steeds meer televisieprogramma's via internet gekeken (SKO, jaarrapport 2011).

In Nederland zijn veel educatieve programma's en entertainment programma's op televisie voor tieners. Het is aan de kijkcijfers niet te zeggen welke televisieprogramma's het meest door tienermeiden worden bekeken. Bekende televisiezenders voor tienermeiden zijn: MTV, Net 5, RTL en Nickelodeon.

Uit recent Amerikaanse onderzoek (2011) blijkt dat tienermeisjes die regelmatig naar reality-shows op televisie kijken in hun opvattingen over vriendschapsrelaties, zelfbeeld en hoe de wereld in elkaar zit verschillen van meisjes die hier weinig of niet naar kijken. Zij zien deze programma's als inspiratie voor hun sociale leven. Deze meisjes vertonen meer agressie en pestgedrag en hebben een hoger niveau van drama in hun eigen leven. Vergeleken met de meisjes die weinig naar deze programma's kijken, vinden zij roddelen tussen meisjes normaler en zijn zij meer geneigd tot een leugentje om bestwil. Zij vinden het lastiger om andere meisjes te vertrouwen en denken dat competitiedrang tussen meisjes in het karakter van elke vrouw zit. Zij vinden hun uiterlijk belangrijker dan hun innerlijk. Uit het onderzoek blijkt dat er ook positieve gevolgen zijn. Zo zijn de tienermeisjes die veel naar deze programma's kijken hierdoor gemotiveerd om zich actief op te stellen en geïnspireerd om bepaalde doelen te bereiken in hun leven. Dit Amerikaanse onderzoek is echter niet alleszeggend voor tienermeisjes in Nederland, omdat zij in een wat andere maatschappij leven. Toch kan het zijn dat tienermeisjes in Nederland op ongeveer dezelfde manier beïnvloed worden door deze reality programma's (youngworks.nl, 2012).

Het is opvallend hoeveel teksten in liedjes aangeven hoe meiden zich moeten bewegen of hun lichaam moeten gebruiken om jongens te plezieren tijdens het dansen. 'Shake that thing', 'move your body girl' en 'drop down' zijn enkele voorbeelden uit populaire liedjes. In videoclip en sommige programma's of films wordt ook laten zien hoe vrouwen dan dansen. Tienermeiden experimenteren hier graag mee volgens Jenorie Meijer (2009).

Welke rol speelt internet?

Via het internet spreken meiden veel met vrienden van ver weg en dichtbij. Ook spreken zij op deze manier makkelijker met jongens. Het internet biedt bovendien de mogelijkheid voor de meiden om met vreemden te praten, bijvoorbeeld via chatsites. Dankzij de anonimiteit van het internet durven meiden meer taboes rondom bijvoorbeeld seksualiteit te bespreken. Uit de onderzoeksgroep van Jenorie Meijer (2009) blijkt dat de belangrijkste vrijetijdsbesteding van de tienermeiden internetten is. De meiden maken gebruik van het internet thuis of, wanneer er thuis geen internet is, gaan naar de bibliotheek waar ze tegen een kleine betaling kunnen internetten. Soms gebruiken de meiden het excuus van schoolwerk om langer achter internet te kunnen zitten. Terwijl ze bezig zijn met hun schoolwerk, zijn ze ondertussen druk aan het chatten, MSN'en, krabbelen en online profielen checken en online spelletjes spelen.

Kinderen gaan op steeds jongere leeftijd gebruikmaken van internet en doen op het web mee aan activiteiten waaraan oorspronkelijk alleen volwassenen meededen (De Haan, 2010). Veel 8-jarigen hebben bijvoorbeeld nu al een profielsite op Hyves of Facebook. Daardoor nemen de risico's op ongewenste contacten of profilering in een geseksualiseerde context toe. Kinderen uit groepen met een lagere sociaaleconomische status staan door hun gewoonten op internet gemiddeld relatief vaak

bloot aan risico's. Meisjes krijgen vaker ongewenste seksuele opmerkingen en worden vaker gevraagd om persoonlijke informatie te geven (De Haan, 2010).

Welke rol spelen sociale media?

'Girl making' is het proces waar meiden inzitten waarin ze uitzoeken welke plaats ze innemen in verschillende sociale omgevingen, welk uiterlijk bij hen past en welk gedrag hierbij hoort. "Dit proces houdt in dat de meiden experimenteren, fouten maken, radicale veranderingen treffen, terwijl ze tegelijkertijd angstig binnen vertrouwde en veilige grenzen blijven" (Meijer, 2009). Op deze manier zoeken ze uit wat wel en niet kan, toegestaan of prettig is in onze complexe samenleving en welke rol zij daar zelf willen en kunnen innemen. Het internet speelt tegenwoordig een belangrijke rol in dit proces. Op het internet kunnen de meiden veel informatie vinden en uitzoeken wat zij hiervan zelf vinden en wat dit over hen zegt.

Op een profielwebsite laten meiden graag aan de buitenwereld zien wie zij zijn. De meest bekende hiervan zijn Hyves, MySpace en Facebook. Op deze sites plaatsen ze foto's van zichzelf en dingen die zij leuk vinden, schrijven zij wat hun interesses zijn en vermelden zij regelmatig wat ze gaan doen of wat ze gedaan hebben. Dit laatste vermelden steeds meer meiden ook op hun account bij Twitter. In hun MSN-naam vermelden meiden vaak wat ze doen, wie hun beste vrienden zijn, of citeren ze bepaalde uitspraken die zij mooi vinden. Op deze manier laten ze zien wie ze zijn en staan ze in contact met anderen. Op de profielsites is te zien hoeveel onlinevrienden je hebt. Deze vrienden kun je zelf toevoegen of verwijderen. Tienermeiden kunnen zelf kiezen wat ze over zichzelf laten zien aan de hele wereld.

Welke rol spelen magazines?

Uit grootschalig onderzoek van Rutgers Nisso Groep blijkt dat er een verband is tussen het lezen van bladen waarin een sterk geïdealiseerd schoonheidsideaal wordt gepresenteerd en een hoge score op zelfobjectivering bij meisjes. Het is echter niet duidelijk wat de oorzaak en wat het gevolg is. Mogelijk voelen meisjes zich door deze bladen aangespoord om nog meer op hun uiterlijk te letten. Aan de andere kant kan het zijn dat meisjes die al veel aandacht aan hun uiterlijk besteden deze magazines eerder lezen.

Onderwerpen die in meidenbladen besproken worden zijn: mode, jongens, flirten, verliefdheid, daten, seks, eigen lichaam, uiterlijke schoonheid, (gezond) eten, sporten, Hollywood, het paranormale/geesten, heftige levensverhalen van de lezers, innerlijk, gadgets, school, zelftesten, geld, shoppen, muziek, prijsvragen (Cosmogirl, Girlz, Meidenmagazine).

2.10 Hoe gaan tienermeiden om met hun seksuele emoties, ideeën en gedrag?

In 2009 is er door meidenwebsite Girlscene een onderzoek gedaan onder meiden in de leeftijd van twaalf tot twintig jaar. Ruim 10.000 meiden hebben meegewerkt aan dit onderzoek. Uit het onderzoek is gebleken dat 43 procent van de tienermeiden nog maagd is en dat de gemiddelde leeftijd waarop meiden voor het eerst gemeenschap hebben vijftien of zestien jaar is (nu.nl, 2009).

Eén op de zeven à acht meisjes, vooral jonge en laagopgeleide meisjes, wordt overgehaald of gedwongen iets te doen op seksueel gebied wat zij niet wil (Hermes & Naber & Dieleman, 2007, p.80).

Volgens het onderzoek van Rutgers Nisso Groep, MOVISIE, NJI en E-Quality is er een verschil in de interesse in seks en ervaring met seks tussen jongeren (jongens en meisjes) die religieus zijn opgevoed en jongeren die niet religieus zijn opgevoed. Jongeren die religieus zijn opgevoed hebben volgens de onderzoekers over het algemeen minder interesse in en ervaring met seks. Ook hebben deze jongeren minder grensoverschrijdende opvattingen over seks. Vooral meiden geven aan dat ze seksueel getinte beelden uit de media niet na kunnen doen, omdat dit vanuit hun geloof niet is toegestaan.

Wij willen hier echter een kritische kanttekening bij plaatsen. Wij kunnen ons niet voorstellen dat religieuze jongeren minder geïnteresseerd zijn in seks. Zij doorstaan dezelfde psychische en lichamelijke ontwikkelingen in hun puberteit als niet-religieuze jongeren. Ook religieuze jongeren hebben te maken met, onder andere, hormonale veranderingen die hun seksuele gevoelens opwekken. Wellicht hebben religieuze jongeren de test niet geheel naar waarheid in gevuld en zijn zij niet eerlijk geweest in de groepsgesprekken, maar hebben zij antwoorden gegeven waarvan zij denken dat die van hen verwacht worden. Er zal echter wel een verband zijn tussen de ervaring met

seks en interesse in seks. Wij kunnen ons voorstellen dat religieuze jongeren minder ervaring met seks hebben doordat zij bepaalde regels naleven. Wanneer jongeren meer ervaring met seks hebben, zal de interesse in seks waarschijnlijk ook groter zijn. Echter, wanneer beide groepen jongeren – religieus en niet-religieus – nog geen ervaring hebben met seks, verwachten wij dat de interesse in seks onder religieuze jongeren niet minder zal zijn dan onder niet-religieuze jongeren.

In 2005 is in Nederland een onderzoek gedaan, genaamd ‘Seks onder je 25er’, waaruit bleek dat gelovige tienermeisjes minder seksueel actief zijn en vaker onveilig seks hebben. Ook is gebleken dat gelovige meisjes in Nederland het moeilijker vinden om op seksueel gebied hun grenzen aan te geven dan ongelovige leeftijdsgenoten. Vooral reformatische meisjes kampten hiermee. Het onderzoek werd uitgevoerd door Rutgers WPF en SOA Aids Nederland (trouw.nl, 2011).

Recent onderzoek

In 2011 is er weer een grootschalig onderzoek onder bijna 8000 jongeren (waarvan 3926 meisjes) van 12 tot 25 jaar uit 55 verschillende gemeenten en 43 verschillende scholen uit het voorgezet onderwijs geweest. Wederom uitgevoerd door Rutgers WPF en SOA Aids Nederland en genaamd ‘Seks onder je 25^e II’. De belangrijkste conclusies en resultaten van dit onderzoek zijn in januari 2012 gepubliceerd. Hier volgt een korte samenvatting omtrent de belangrijkste uitslagen en conclusies bij meisjes.

Beschermde seks

Wat betreft beschermde seks gebruikte bijna driekwart van de meisjes een condoom bij de eerste geslachtsgemeenschap en 58 procent van de meisjes gebruikten ook de pil of een ander anticonceptiemiddel. Negen procent van de meisjes deed de eerste keer niets om zwangerschap te voorkomen. Meisjes krijgen iets minder vaak te maken met ongeplande zwangerschappen dan in 2005. Twintig procent van de meisjes heeft zich het afgelopen jaar laten testen op soa en/of hiv.

Grenzen en wensen aangeven

De meeste jongeren geven aan assertief genoeg te zijn in hun seksuele contacten. 92 procent van de meisjes liet hun sekspartner weten wat zij lekker vindt tijdens het vrijen en 81 procent van de meisjes vraagt wel eens aan de ander wat hij of zij lekker vindt. Verder deed 85 procent van de meisjes met haar laatste partner nooit iets wat zij zelf niet wilde en 95 procent deed nooit iets wat de partner niet wilde. Het lijkt er op dat veel jongeren voor het aangeven van grenzen de verantwoordelijkheid bij de meisjes leggen.

Zeventien procent van de meisjes geeft aan wel eens gedwongen te zijn om seksuele handelingen te verrichten die zij eigenlijk niet wilde doen. Bij meisjes van 17 jaar en ouder geldt dit voor 21 procent van de heteroseksuele meisjes en 33 procent van de homo- en biseksuele meisjes. Ruim zeven procent van de meisjes heeft wel eens tegen haar wil in geslachtsgemeenschap gehad. Twaalf procent van de meisjes geeft aan dat er wel eens iemand boos geworden is op haar om seks te kunnen hebben. Bij zes procent van de meisjes is er wel eens fysiek geweld gebruikt. Bij de eerste geslachtsgemeenschap werd 3,3 procent van de meisjes gedwongen en 13,5 procent van de meisjes overgehaald. Dit gebeurde vaker wanneer de ander meer dan vijf jaar ouders is en ze elkaar nog maar net kenden en/of geen relatie hadden.

Eerste geslachtsgemeenschap

De eerste geslachtsgemeenschap komt voor 31 procent van de meisjes onverwacht. Van de meisjes die hadden verwacht dat het binnenkort zou gebeuren, geeft 53 procent aan dat het toch onverwacht kwam. Slechts zestien procent van de meisjes (en vijftien procent van de jongens) geeft aan dat zij wisten dat het die dag zou gebeuren. Dit leidde meestal tot minder goede bescherming tegen soa en zwangerschap. Door dertig procent van de meisjes wordt de eerste keer vaker als ‘vervelend’ omschreven wanneer zij het niet verwacht hadden.

Kennis

48 procent van de meisjes heeft met haar laatste partner gesproken over manieren om soa te voorkomen voordat ze seks met elkaar hadden. De andere meisjes durfden dit niet, hadden er niet aan gedacht of vonden het niet belangrijk.

Op sommige punten ontbreekt het de jongeren nog aan kennis over seks. Zo weet veertig procent van de jongeren niet dat een meisje ook zwanger kan worden tijdens geslachtsgemeenschap zonder dat de jongen klaarkomt. Van de meisjes denkt 29 procent dat je je kunt beschermen tegen soa door goed te wassen of ze weten niet hoe het precies zit. Op een aantal punten weten meisjes iets meer dan jongens.

Beleving

Er zijn grote verschillen te vinden tussen jongens en meisjes voor wat betreft de beleving van seksuele contacten. De meisjes zijn hierbij vaak in het nadeel. Zo geeft 22 procent van de meisjes aan achteraf liever te hebben gewacht met haar eerste geslachtsgemeenschap, tegenover acht procent van de jongens. Elf procent van de meisjes geeft aan regelmatig of vaker pijn te hebben tijdens het vrijen. Meisjes geven vaker dan jongens aan zich te schamen over hun seksuele gevoelens. Zij zeggen zich eerder schuldig te voelen als ze (zouden) masturberen en seks eigenlijk vies te vinden. Van de meisjes tussen 15 en 17 jaar heeft 44 procent wel eens gemasturbeerd en 46 procent een orgasme gehad. Door meisjes worden met name relationele motieven (verliefdheid, dicht bij de ander zijn, liefde tonen) genoemd om seks met de ander te hebben. Een meerderheid van de jongens vindt dit ook belangrijk.

Porno

Het afgelopen jaar heeft ongeveer 21 procent van de meisjes onder de 25 jaar een keer of vaker een pornosite bekeken. Wat betreft porno vindt 24 procent van de meisjes dit leerzaam en 22 procent van de meisjes zegt het opwindend te vinden.

Meisjes 12 – 14 jaar

Uit het onderzoek blijkt dat jongeren onder de 14 jaar weinig seksueel actief zijn. Uit de steekproef bleek vier procent van de jongeren van 13 jaar of jonger geslachtsgemeenschap te hebben gehad. Deze jonge groep loopt wel meer risico doordat zij eerder overgehaald of gedwongen worden en minder goed hun eigen grenzen kunnen aangeven. Meisjes tussen de 12 en 14 jaar geven vaker aan dat zij ongewilde seks niet goed zouden kunnen weigeren in allerlei omstandigheden dan oudere meisjes. Meisjes in deze leeftijdsgroep hebben minder zelfvertrouwen, zijn minder assertief en hebben minder controle. Deze meisjes zijn ook minder consequent in anticonceptiegebruik. Van hen heeft 23 procent het afgelopen jaar een morning-afterpil gebruikt en geeft 28 procent van hen aan dat de ouders hiervan niet op de hoogte zijn.

Jongeren tussen de 12 en 14 jaar zoeken minder vaak op internet antwoorden op hun vragen over seks. Zij hebben relatief weinig kennis van seksualiteit, soa, anticonceptie en voortplanting. Op deze leeftijd is de moeder een relatief belangrijke informatiebron, maar de jongeren die al jong seksueel actief zijn geven veel vaker aan dat hun ouders hier niet van op de hoogte zijn.

Laagopgeleide jongeren seksueel actiever

Laagopgeleide jongeren hebben eerder ervaring met seks en meer verschillende sekspartners dan hoogopgeleide jongeren. Zo heeft 22 procent van de 14- en 15-jarige vmbo'ers wel eens geslachtsgemeenschap gehad, tegenover zeven procent van 14- en 15-jarigen op havo of vwo. De kennis over soa, seksualiteit, anticonceptie en voortplanting is bij de vmbo'ers echter kleiner. Laagopgeleide jongeren hebben vaker te maken met zwangerschappen, zowel gepland als ongepland. Laagopgeleide jongens en meisjes staan echter ook positiever tegenover jonge zwangerschappen dan de hoogopgeleide jongeren.

Wat betreft grensoverschrijdingen hebben laagopgeleide meisjes hier vaker mee te maken dan hoogopgeleide meisjes. Twintig procent van deze meisjes is wel eens gedwongen iets te doen op seksueel gebied, tegenover dertien procent van de hoogopgeleide meisjes.

Christelijke en islamitische jongeren en seks

Uit het onderzoek blijkt dat christelijke jongeren voor wie het geloof erg belangrijk is op verschillende punten sterk overeenkomen met islamitische jongeren. Christelijke en islamitische meisjes van 12 tot en met 17 jaar hebben met vrijwel alle vormen van seks minder ervaring dan hun niet- of minder gelovige vrouwelijke leeftijdsgenoten.

Christelijke en islamitische jongeren denken negatiever over seks voor het huwelijk, seks buiten een relatie en seks zonder liefde. Binnen de islamitische groep denken de meisjes nog behoudender over seks dan jongens. Daarnaast geven islamitische en christelijke jongeren voor wie het geloof belangrijk is meer aan dat zij last hebben van schuld- en schaamtegevoelens rondom seksualiteit en dat zij seks eerder vies vinden.

Christelijke jongeren voor wie het geloof belangrijk is geven iets vaker aan gedwongen of overgehaald te zijn bij hun eerste geslachtsgemeenschap, dan andere jongeren. Christelijke en Islamitische meisjes gebruiken minder vaak anticonceptie wanneer zij seksueel actief zijn. Onder de islamitische meisjes die seksueel actief zijn gebruikte echter een op de drie het afgelopen jaar de morning-afterpil.

Islamitische jongeren praten minder vaak met hun ouders over seksualiteit en relaties en hebben minder kennis van voorplanting, anticonceptie en soa dan christelijke en niet-gelovige jongeren. Zij krijgen van hun ouders ook minder vrijheid om seks te hebben, anticonceptie te gebruiken of hun eigen partner uit te kiezen.

Surinaamse en Antilliaanse meisjes

Surinaamse en Antilliaanse meisjes gebruikten minder vaak voorbehoedsmiddelen tijdens hun eerste geslachtsgemeenschap. Bovendien maken zij minder vaak gebruik van anticonceptie.

Surinaamse meisjes geven relatief vaak aan dat zij gedwongen of overgehaald werden bij hun eerste keer geslachtsgemeenschap.

Antilliaanse meisjes zeggen vaker met hun ouders te praten over seksualiteit en relaties. Daarnaast worden meisjes met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond relatief vaker vrijgelaten in hun keuze van een partner, seksuele gedrag en anticonceptiegebruik. Toch geven zij aan hun ouders minder op de hoogte te brengen van het feit dat ze seksueel actief zijn dan autochtoon Nederlandse jongeren.

Homo-acceptatie en meisjes

Van de meisjes tussen de twaalf en vijftientig jaar keurt 24 procent het af als twee meisjes op straat met elkaar zoenen. Wanneer twee jongens met elkaar op straat zoenen, keurt 25 procent van de meisjes dit af. Drie procent van de meisjes zegt een vriendschapsrelatie te verbreken als blijkt dat diegene homoseksueel is. Islamitische, streng christelijke, Marokkaanse, Turkse en laagopgeleide meisjes staan negatiever tegenover homoseksuelen, dan andere meisjes.

Van de lesbische en biseksuele meisjes geeft tien procent aan liever heteroseksueel te zijn en acht procent dat het niet fijn is om als lesbische of biseksueel te leven.

Er is een groei van 1,4 procent in 2005 naar 2,4 procent in 2012 in het aantal meisjes dat zegt vooral of uitsluitend op seksegenoten te vallen. Meisjes erkennen het over het algemeen rond hun zestiende wanneer zij op seksegenoten vallen.

Internetgebruik

Wanneer zij een vraag hebben op het gebied van seksualiteit, gebruikt 55 procent van de meisjes het internet ter informatie. Sekswoordenboek.nl wordt door 25 procent van de meisjes gebruikt ter informatie. De site sense.info wordt door elf procent van de meisjes gebruikt.

Vergeleken met 2005 is geen duidelijke groei te zien in het gebruik van porno. Tegenwoordig wordt porno echter vaker via internet gekeken dan dat de jongeren gebruik maken pornoblaadjes, -films of DVD's.

Een kleine groep jongeren gebruikt het internet voor seksueel getinte contacten. Vier procent van de meisjes heeft wel eens haar borsten, billen of geslachtsdelen laten zien voor de webcam. Ook zegt twee procent van de meisjes wel eens een seksfoto of -filmpje van iemand anders via het internet verstuurd te hebben.

Ouders en school

Voor veel jongeren is hun moeder een belangrijke informatiebron of hulp bij problemen op seksueel gebied. Van de meisjes geeft 88 procent aan wel eens met haar ouder(s) te praten over relaties en verliefdheid. Een kwart van de meisjes praat ook met haar ouders over wat zij wilt op seksueel gebied. Bij 87 procent van de meisjes is minstens een van de ouders op de hoogte wanneer zij geslachtsgemeenschap heeft gehad.

Het merendeel van de meisjes (93 procent) geeft aan op school enige informatie te hebben gehad over relaties en seks. Voortplanting, soa en anticonceptie zijn de meest besproken onderwerpen. De

jongeren geven echter aan dat thema's als homoseksualiteit, het aangeven van grenzen en wensen, maagdelijkheid en seks in de media weinig aandacht krijgen.

Sommige jongeren gebruiken mediabeelden over seks als voorlichtingsmateriaal over seks. Een mogelijke oorzaak hiervan is het ontbreken van andere geschikte informatiebronnen. Bij seksuele voorlichting moet het niet alleen gaan over condoomgebruik en anticonceptie, maar moet juist ook aandacht zijn voor grensoverschrijdend gedrag, respect en gelijkwaardigheid van jongens en meisjes (onderzoek naar seksualisering Conclusies en aanbevelingen op basis van verschillende deelstudies, uitgevoerd door Rutgers Nisso Groep, MOVISIE, Nederlands Jeugdinstituut en E-Quality, 2009).

2.11 Nieuwsberichten over gedrag tienermeiden

Meisjes zijn gewelddadiger geworden

"Opvallend is dat meisjes vaker forse geweldsmisdrijven, zoals berovingen, plegen. Een aantal jaar geleden kwam het nog nauwelijks voor. Dubbelman: 'De achtergronden zijn vaak psychische problemen of gezinsproblemen die niet op tijd worden onderkend.' Ze pleit voor meer instellingen waarin deze meisjes kunnen worden behandeld" (Openbaar Ministerie, 2010).

Agressief gedrag onder tienermeiden wordt geassocieerd met eenzaamheid, depressiviteit en sociale buitensluiting (Letendre & Smith, 2011).

In hun artikel noemen Joan Letendre en Ellen Smith (2011) verschillende factoren die invloed hebben op het gewelddadige gedrag van meisjes. Zo nemen meisjes het gedrag van hun opvoeders, met name hun moeder, over. Wanneer de moeder op een destructieve wijze communiceert en haar wil gedaan krijgt, zal dochter deze houding ook eerder gebruiken in relaties met anderen. Zij zien dit als opkomen voor zichzelf. Een andere factor is juist dat voor veel meisjes de directe uiting van woede en onenigheid sociaal wordt afgekeurd. Toch hebben meisjes de behoefte om deze gevoelens te uiten. Als gevolg hiervan doen zij dit meer op een manipulatieve manier door gebruik te maken van hun sociale intelligentie. Roddelen, sociale uitsluiting, plagen en pesten om de ander pijn te doen, kan uit de hand lopen en tot fysieke ruzie leiden. Als derde noemen zij het verdedigen van de sociale status. Voor sommige tienermeiden is het heel belangrijk dat zij het idee hebben gerespecteerd te worden omdat zij niet over zich heen laten lopen. Zij willen laten zien dat zij sterk zijn en dat er met hen niet te spotten valt. Opvallend is dat als populaire meiden vechten, andere meiden dit ook eerder zullen doen.

Meisjes zijn meer alcohol gaan drinken

"Het aantal meisjes met een alcoholvergiftiging dat in het ziekenhuis belandt, is sinds 2005 verdubbeld. Dat zegt de stichting Consument en Veiligheid. Jaarlijks worden zo'n 2300 jongeren met een alcoholvergiftiging geholpen op de eerste hulp. De meeste van die jongeren zijn tussen de 15 en 19 jaar. Opvallend is dat het aantal meisjes in die categorie dat sinds 2005 op de spoedeisende hulp belandde, met 111 procent is toegenomen. Het aantal jongens tussen de 15 en 19 dat moest worden geholpen, steeg met 66 procent. De grootste toename was in de jaren 2005 tot en met 2007.

(...)

Minister Schippers van Volksgezondheid gaat binnenkort om tafel met hulpverleners, horecagelegenheden en gemeenten. Ze gaan bespreken wat er nog meer gedaan kan worden tegen alcoholmisbruik." (NOS, maart 2012).

Met name tijdens het uitgaan en tijdens feestjes drinken meisjes alcohol. Het is bekend dat veelvuldig alcoholgebruik bij meisjes een sterke voorspeller is voor ongewenste seksuele ervaringen. Vaak speelt groepsdruk hierin ook een belangrijke rol (Soaaidsmagazine.nl, 2009).

Bijlage G Interviews gelabeld

Goed. Methodisch groepsprogramma.

Haarlem:

R: Merk je van de meiden dat er onderwerpen ter sprake komen die leven bij hen, maar niet via het programma besproken worden?

Het zijn meer dingen die ze willen doen, dan dat ze met thema's komen waar ze het over willen hebben. Ik denk dat ze in het programma zelf niet zo veel missen.

Ik heb niet echt onderdelen die echt niet werken. We bereiden het altijd voor en als je denkt dat iets niet aanslaat, dan pas je het onderdeel aan of je doet hem niet.

De meiden die ik heb zijn gewoon nog enthousiast over alles wat we doen.

R: Als we kijken naar de vormgeving van de map. Zijn er onderdelen die aangepast moeten worden?
Maar nee, ik ben over het algemeen nog niet iets tegengekomen waarvan ik denk dit is echt niet goed. Tijdsaanduiding klopt over het algemeen.

R: Als je kijkt naar het programma in zijn geheel, welk cijfer zou je het dan geven?

M: Een acht. Het is zeker een acht omdat het gewoon een ontzettend gaaf programma is. Het is heel goed op meiden ingezet. Wat hier super goed is, is de afwisseling. Je begint met een introductie van het thema op een hele speelse manier. Daarna ga je met ze de diepgang in en het is gewoon een super leuke afwisseling. De dynamiek is gewoon super goed, het zit echt heel goed in elkaar. De onderdelen zijn gewoon heel leuk. De meiden zijn gek op gekke dingen doen.

Rotterdam:

R: Welke aanvullingen heeft het huidige programma nodig om perfect te zijn?

C: Het is natuurlijk al heel goed.

C: Nou ik geef het wel een acht. Ik vind het over het algemeen een heel goed programma. Qua opbouw en qua leuke opdrachten.

Veenendaal:

D: En merk je dat ze een leerproces hebben van wat hier behandeld wordt bij SuperWoman?

J: Ja op zich wel. Maar bij die ene groep dat zijn dan bijna allemaal Marokkaanse meiden en daar zag je heel goed bij dat ze op een gegeven moment veel meer kennis kregen en heel serieus ook over dingen mee kunnen praten. Dus dat is echt wel heel leuk om te zien. Bij die andere groep is het vooral het groepsproces wat mij heel erg opviel. In het begin konden ze niet echt met elkaar opschieten. De hele tijd lagen ze met elkaar in de clinch. Dan weer dat akkefietje, dan weer dat. En nu gaat het gewoon hartstikke leuk en kunnen ze gewoon tegen elkaar zeggen wat ze willen en het ook van elkaar pikken. Het is niet altijd koek en ei, maar het gaat wel een stuk beter dan in het begin.

D: En hoe is dat gekomen, denk je?

J: Toch ook wel door die groepsactiviteiten. Dingen die ze samen moeten doen en ook wel dat ze elkaar beter leren kennen door bepaalde activiteiten. Ze zijn een best wel hechte groep op dit moment geworden.

D: Oké. En als je kijkt naar het programma in zijn totaliteit. Welk cijfer zou je het dan geven?

J: Even kijken. Ik zou denk ik een 8 geven. Omdat qua inhoud en qua vormgeving is het wel heel goed. Er zitten heel veel goede activiteiten bij en het is ook heel erg toepasbaar voor de meiden. Alleen de puntjes die ik dan... Het sluit niet altijd goed aan.

Amsterdam:

W: En je merkt dus dat hier is heel erg over nagedacht dat het altijd aansluit bij de meiden, dus er is echt heel goed over nagedacht. Het hoort ook gewoon bij de ontwikkeling waar ze in zitten.

D: En als jullie kijken naar het methodisch programma in het geheel, wat voor cijfer zouden jullie het dan geven?

M: Een acht ofzo.

W: Ja, zou ik ook zeggen. Het zit wel echt goed in elkaar.

M: Geen uitstekend of uitmuntend, maar een acht.

Alkmaar:

D: Welke aanvullingen/verbeteringen heeft het huidige groepsprogramma nodig om perfect te zijn?

L: Niets. Ik vind het gewoon een super goed programma. Het had nog beter kunnen zijn als mijn eigen aanvullingen er bij zouden zitten. Bijvoorbeeld vanmiddag moeten de meiden 'vooroordelen' over verschillende beroemdheden schrijven en deze bij de foto's plakken. Ik laat de meiden het eerst zelf opschrijven zodat ze echt met hun eigen ideeën komen. In de map staat dat de meiden het meteen op de foto moeten schrijven, maar dan weet ik nu al dat ze elkaar gaan naschrijven. Ik wil niet dat als ze dingen moeten gaan plakken, dat ze dan hun mening laten beïnvloeden doordat ze zien wat anderen schrijven.

D: Wanneer we kijken naar de huidige jaargangen, zijn er programmaonderdelen die aangepast moeten worden? Denk hierbij aan werkbladen, verwijzingen naar bronnen en tijdsaanduiding.

L: Nee. Ik vind het allemaal erg goed en bruikbaar. Ik pik eruit wat ik graag wil behandelen, waarvan ik denk dat het aansluit bij mijn meiden.

D: Wanneer je kijkt naar het methodisch groepsprogramma in zijn totaliteit, welk cijfer tussen 1 en 10 zou je het programma geven en waarom?

L: Een tien zou ik niet geven, maar zeker wel een acht. Het programma zit gewoon heel erg goed in elkaar.

Groningen:

Ik vind het verder een heel fijn programma. Er zit van alles in: afwisseling, leuke activiteiten tussendoor, ook wel wat serieuze dingen. Dat is ook wel belangrijk. Nee, ik zou niet iets kunnen bedenken waarvan ik denk: 'nou daardoor zou het perfect worden'.

Het volgt elkaar ook wel logisch op.

H: Ja, ik vind eigenlijk de meeste onderwerpen wel goed aansluiten.

En ja ik gebruik de map eigenlijk vooral om activiteiten uit de halen. Van 'wat kan ik doen en wat is leuk, wat sluit aan bij mijn meiden'. Ja, ik vind het eigenlijk prima. Ik werk er superfijn mee, ja.

R: En als je kijkt naar het groepsprogramma in zijn geheel; welk cijfer zou je het dan geven van 1 tot 10?

H: Nou ik denk wel een acht. Ja ik vind het wel heel fijn om mee te werken. Ja een tien geef ik natuurlijk nooit. Nee, een acht. Ik vind het wel heel goed, meer dan voldoende.

En er is bij ons ook heel veel ruimte om tussendoor nog wat te zeggen. Dus dat is ook wel fijn, dat ze dan kunnen zeggen.. Dat zijn ook wel dingen die je dan meeneemt. Er is bij ons wel veel flexibiliteit.

Dus ik heb niet eerst de cursus gedaan en toen meidenclub geven, maar eerst meidenclub geven en toen de cursus. En bij de cursus heb ik nog wel een paar dingen er bij geleerd, maar ik merk wel de map is zo toegankelijk dat je gewoon zo er instapt en activiteiten er uit pakt.

Niet goed. Methodisch groepsprogramma.

Haarlem:

M: Meer diepgang in de vervolgonderdelen. Mijn collega's en ik lopen er tegenaan dat we de eerste jaargang hebben gedaan en dan doen we de tweede jaargang. Dan heb je weer dezelfde thema's en dan moet er eigenlijk meer diepgang in zitten, maar ik mis dat gewoon soms. Ik ben dan eigenlijk dezelfde onderdelen weer aan het doen, maar ik wil dan eigenlijk echt een stukje dieper gaan.

Waarom het nou niet hoger krijgt, omdat toch de diepgang soms mist. In de verdieping, vooral in het tweede jaargang. En omdat sommige onderdelen het toch niet pakken. Het zou een negen krijgen als de eerste sociale omgeving in de eerste jaargang en die tweede sluit er zo goed op aan. We kunnen terugpakken en we kunnen door en je houdt ook rekening met de relatie die je al in het jaar hebt opgebouwd, dus je kan ook verder vragen. En dat mis ik een beetje. Echt de aansluiting van de twee jaargangen op elkaar.

Veenendaal:

Het sluit niet altijd goed aan.

Groningen:

Ja. Als echt van alles wat in het programma stond ik dan zou denken 'dat kan ik direct met mijn meiden doen'. Dan zou ik het een negen of een tien geven. Misschien zelfs ook wel een tien.

Aanvulling. Methodisch groepsprogramma.

Rotterdam:

Als je het perfect wil maken, kan je het nog veel meer uitbouwen. Veel dingen nog specifieker beschrijven. De opdrachten zijn heel leuk in zichzelf, alleen soms zijn ze, zou je nog specifieker kunnen beschrijven waarom je die opdracht doet. En hoe je hem precies doet.

R: Dus heel veel praktische aanwijzingen?

C: Praktisch, maar ook wel onderliggende dingen. Er staat nu ook wel een doel bij elk onderdeel, maar soms doe ik het wel maar ik zie niet altijd heel erg het verband. Met de opdracht en het doel. En wat je ook nog zou kunnen helpen. Zoals wij het gebruiken is dat we de dingen eruit pakken zoals het voor onze groep leuk is. Daar kom je vooral door ervaring achter. Als je weet 'ik heb een praktische groep' dan zijn die en die opdrachten leuker dan die andere opdrachten waar je alleen maar praat. Dus als je dat er ook nog bij zou zetten. Je kan dat ook in tekentjes doen zo van 'deze zijn voor een jongere groep leuk' of 'deze zijn voor oudere meiden leuk' of 'deze zijn voor praktische meiden leuk'.

R: Dat als je het voor de eerste keer doet dat je daar al wat meer inzicht in hebt dan dat je het uit ervaring moet weten.

C: Ja.

Alkmaar:

D: Dus het zou nog beter zijn als dit in de map staat aangegeven. Bij alle soortgelijke opdrachten dat de meiden het eerst zelf moeten schrijven zonder dat ze zien wat de ander heeft?

L: Ja op zich wel.

Goed. Thema

Haarlem:

En echt thema's, ik heb niet het idee dat er bepaalde thema's niet aansluiten, ze vinden echt alles wel interessant.

Je hebt het thema seksualiteit en jongens. Dat vinden de meeste meiden heel erg leuk, maar bij de één zijn ze er al veel meer mee bezig.

Als ik zou moeten zeggen wat de leukste zijn dan zijn dat echt seksualiteit en sociale omgeving, omdat dat echt pakkende dingen zijn die ze gewoon nu heel erg bezig houden.

Rotterdam:

C: Ik vind eerst zelfbeeld van jaargang 1 een hele goeie. Als je een nieuwe groep start is het heel belangrijk dat je daar eerst bij stil staat.

Lichamelijkheid en seksualiteit vind ik ook aansluiten, maar dan moet je ook per groep kijken wat kan en wat niet.

De groep die we nu hebben daar ging sociale omgeving helemaal niet bij. Dat vonden ze nog heel lastig. De groep die we hiervoor hadden, wat oudere meiden. Die vonden het wel heel leuk om er wat over te vertellen en er bij stil te staan. Het is wel een goed programma, maar dat is bij alles. Je moet gewoon heel goed kijken van hoe is mijn groep en wat sluit aan.

Veenendaal

J: ja dat vinden ze allemaal wel heel interessant. Wat mannen vinden.. Sowieso dat thema lichamelijkheid en seksualiteit vonden ze heel interessant.

Op zich van 'talenten' en 'zelfbeeld', daar kun je wel gewoon met alle groepen over praten.

D: En 'sociale omgeving'? Sluit die wel goed aan?

J: Ja bij allemaal ook wel.

J: Je merkt dat ze heel veel aan het onderwerp 'ongesteldheid' hebben gehad en zelfbeeld kwam ook redelijk vaak terug.

Amsterdam:

R: En wat vond jij goed van zelfbeeld?

M: Gewoon het hele onderdeel vind ik leuk.

R: Zelfbeeld kent vier programma's en alles van zelfbeeld is erg goed?

M: Ja, bij jaargang één heb ik bij alles leuk gezet. En bij sociale omgeving deel twee, dat vond ik ook erg mooi.

Zelfbeeld van jaargang twee was ook die ei-missie enzo. Over teamrollen en leiderschap en uniek zijn. Die zijn eigenlijk allemaal leuk.

D: Want zijn er thema's of onderwerpen die minder goed aansluiten?

M: Nee.

W: Nee, eigenlijk niet, ze zijn alle vier prima

Alkmaar:

D: Welke thema's sluiten minder goed aan bij de doelgroep?

L: Alles sluit goed aan, het zijn hele goede thema's.

D: Welke thema's komen in het huidige groepsprogramma niet ter sprake, maar zouden volgens jou wel ter sprake moeten komen?

L: Ik kan niks bedenken. Alle thema's zijn erg goed en relevant voor de meiden.

D: *Er zijn geen onderwerpen die missen.*

L: Nee, ik vind de map gewoon heel erg compleet en goed.

D: *Welke onderwerpen sluiten aan bij de meidengroep?*

L: Seksualiteit. Daar komen heel veel vragen over naar boven. En dan bij de wat oudere groep ja. Eén meisje zei nog dat ze het onderwerp van chocolade, eieren en tampons de gaafste Meiden Mall ooit vond. Het thema zelfbeeld sluit ook altijd goed aan. Bij alle groepen.

Groningen:

want eigenlijk sluiten de rest van de thema's wel aan waar zij ook mee bezig zijn. Bijvoorbeeld zelfbeeld, hoe je in de groep staat en hoe je met andere mensen moet omgaan. En dat is op alle leeftijdsgroepen aan de orde. Dus dat pas je dan gewoon aan hun belevingswereld pas je dat aan.

H: We zijn nu bezig met die zelfbeeldthema's. Hoe kijk je naar jezelf en hoe sta je in de groep? Dat vind ik wel heel goed aansluiten.

Want dat zelfbeeld houdt je. Want ik merk dat met die tweede jaargang dat ze zeggen: "He, hier hebben we het toch al een keer over gehad?" Maar dat ik zeg: "Hier hebben we het inderdaad al over gehad, maar dit is anders. Nu gaan we er dieper op in." "Oh." Ja dan is het goed.

Niet goed. Thema

Rotterdam:

Het is het hele onderdeel van talent en maatschappij. Van beide jaargangen vinden ze moeilijk.

De groep die we nu hebben daar ging sociale omgeving helemaal niet bij. Dat vonden ze nog heel lastig.

Veenendaal:

Alleen dan 'lichamelijkheid en seksualiteit' dat is dan wel, dat moet echt bij de groep aansluiten. Daar moeten ze klaar voor zijn, laat ik het zo zeggen.

Niet goed. Thema. Jonge meiden

Haarlem:

Je hebt het thema seksualiteit en jongens. Als je een groep draait met 12-jarige meisjes, zou dat thema veel minder aansluiten dan als je met 17-jarigen werkt. Maar de ene 14-jarige is nog helemaal niet met jongens bezig en de ander juist heel erg.

Rotterdam:

R: *Dus de thema's die je minder goed vindt aansluiten zijn vooral die uit talent en maatschappij?*

C: Ik vindt het heel goed, het is een onderwerp wat er wel in moet denk ik. Maar om ze goed aan te laten sluiten, dat is nog heel moeilijk. Hoe ouder ze worden, hoe beter het wel gaat. Ik heb op dit moment gewoon heel jonge meiden, die in groep acht en de eerste zitten. Dat staat gewoon zo ver van ze vandaan.

Alkmaar:

Het thema over seksualiteit sluit wel minder goed aan bij de jongere meiden. De jonge meiden zijn meer bezig met zelfbeeld en hoe gaat het op school. Ze zijn nog niet veel bezig met seksualiteit dus dan behandel ik ook nog niet alles daarvan.

Goed. Programma

Haarlem:

M: Vriendschap, de sociale omgeving. Je merkt dat ze dat heel erg interessant vinden. Dan begin je met sociale omgeving en dat wordt meteen heel erg goed opgepikt. Dat vinden ze gewoon heel erg interessant. Die meiden zijn er heel erg mee bezig. Wie ben ik in een groep, wat vinden anderen van mij? Dat sluit altijd aan, dat vinden ze heel erg interessant om over te praten.

Seksualiteit vond ik ook een heel gaaf programma, omdat ik echt zag dat ze het nodig hadden.

Rotterdam:

Talenten gebruiken in maatschappij, die vind ik ook leuk want wat onze meiden heel leuk vinden is dat er dan mensen komen van buitenaf die hun beroep laten zien. Dat is echt leuk, die is wel goed.

'I love my familiy' dat was dan voor jonge meiden echt moeilijk en voor oudere meiden wel goed. Er zit dan wel iets in, dat is dan wel leuk, dan moeten ze zich verkleden als een bepaalde familie.

En die twee vind ik ook heel goed, 'spiegeltje, spiegeltje' Daar ben je als tiener enorm mee bezig. 'Wie ben ik?', dat is eigenlijk de grootste vraag misschien wel waar je mee rondloopt. Daar gaan deze dingen best wel over. Ik denk dat het daarom zo goed loopt. En dat het daarom bij de meiden ook heel goed aansluit.

Bij het eerste 'superwomanfeestje' en bij 'spiegeltje, spiegeltje'. En als groep, 'teambuilding', dat is dan ook echt de volgende stap. Dat je in die groep gaat investeren. Die opbouw zit gewoon heel goed in elkaar.

Amsterdam:

W: Wensen en grenzen vind ik een zeer goed programma.

M: Sinterklaas vind ik op zich ook heel leuk, omdat dat een onderdeel is over geven en nemen. Dat het ook leuk is om te geven, dat geven soms nog fijner is als iets krijgen.

W: Bij sociale omgeving dat onderdeel van familie vind ik ook heel goed. Over hoe zitten we in elkaar en dan moeten ze een stamboom maken en een wishlist. Die vind ik ook erg goed, omdat het heel veel informatie geeft over de meiden thuis.

W: Die stap in je droom programma is ook trouwens heel leuk. Dat je voetafdrukken op een diploma moet maken. Grappig, er zitten veel leuke dingen in.

Groningen:

Ja, het familieonderdeel sloot toen nog heel erg aan. Dan gaan ze ook echt iets vertellen over hun familie en wat ze dan niet leuk vinden en wat ze wel leuk vinden. Ook wel dingen waar emoties inzitten.

Dus ook echt rondom dat zelfbeeld gedeelte dan. Dan komen ze ook echt wel met dingen dat ik denk 'daar hebben ze echt iets van geleerd'. Maar wat mij wel leert is dat ze het heel moeilijk vinden om iets positiefs over zichzelf te zeggen. Maar goed, door dit programma leren ze dat wel dus dat is heel goed.

O ja, ik weet nog wel dat stukje over de talenten. Daar hebben we toen twee keer aandacht aan besteed dat ging ook heel goed.

Niet goed. Programma

Haarlem:

M: Talenten vind ik iets minder, omdat het voor iedereen heel verschillend is. Het blijft voor hen zo... Ik krijg het er niet zo makkelijk in, ik weet ook niet zo goed waar dat precies aan ligt.

Er was laatst een programma dat ik over het algemeen niet zo goed in elkaar vond zitten. 'Huis op stellen' dat is uit sociale omgeving, dit is eigenlijk wat ik bedoel dat de tweede jaargang eigenlijk hetzelfde is als de eerste jaargang, maar dan in een ander jasje. Dit gaat dan over gezin en conflicten, dan heb je een kick-out. Ik vond het programma al niet heel diepgaand.

Rotterdam:

In jaargang twee heb je, ook van talent en maatschappij, toekomstdromen. Dat vinden ze echt heel moeilijk, om te dromen. Meestal komen er van die vage dingen en dan apen ze elkaar een beetje na. Dan geef je een voorzetje en dan gebruiken ze dat, omdat ze gewoon niets anders kunnen bedenken. Het is natuurlijk ook heel moeilijk als je daar in één keer mee geconfronteerd wordt.

Op een gegeven moment zit er die 'make a difference day'. Ik vind het idee heel leuk. Het is echt heel moeilijk om de meiden buiten de gewone avond bij elkaar te krijgen.

'Nieuwe start' daar kan wel wat aan veranderen. Bij 'huilen van het lachen', dat was een beetje too much over emoties. Ze waren het helemaal zat die emoties.

C: Alles ging over emoties. Op een gegeven moment konden ze het woord emotie gewoon niet meer horen. 'I love my familiy' dat was dan voor jonge meiden echt moeilijk en voor oudere meiden wel goed.

D: Wat is het dan dat het moeilijk maakt voor die jonge meiden?

C: Om er überhaupt bij stil te staan, van hé ik ben onderdeel van een gezin. Het kan ook zijn dat het te veel nadenken was en te weinig doen. Over karaktereigenschappen, wat ze mee hebben gekregen van hun moeder, daar gingen ze vooral heel negatief doen. Want ze hadden allemaal ruzie. Er zitten heel veel werkbladen hier, misschien vinden ze dat gewoon heel moeilijk om dingen in te vullen.

Veenendaal:

Ik werk vooral met meiden van 11 tot 13 en ik merk wel dat het programma voor hen toch iets te moeilijk is. Dus ik pik wel veel de actieve dingen er uit.

Aanvulling. Programma

Rotterdam:

Bij 'colour your world' zit er een heel leuk idee dat er een kleurenadviseuse komt. Het zou leuk zijn als er, in plaats van alleen maar het advies voor een kleurenadviseuse, ook nog iets bij zou zitten van advies hoe je dat zelf zou kunnen doen. Ik heb het nog niet kunnen doen omdat het gewoon niet te betalen is.

R: Zijn er nog meer dingen van het programma waarvan je vindt dat ze aangepast moeten worden. Kijken naar bijvoorbeeld de werkbladen, verwijzing naar bronnen?

C: Van de werkbladen zou ik het echt super vinden als die digitaal zouden zijn. Voor de meiden is het leuk, wanneer ze iets moeten invullen wat ze in het dagboek mogen doen, dat het er helemaal mooi uitziet in plaats van dat er 'werkblad 1' boven staat. Dat je een mooi vel hebt dat je kan uitprinten, zonder dat je het zelf hoeft te kopiëren.

Ik vind de dagboeken echt heel erg leuk, dat die erin zitten. Dat vinden de meiden ook super leuk om te doen. Ik denk eigenlijk dat je daar nog veel meer mee kan doen. Soms heb ik het idee dat het een beetje vergeten wordt. Dan zie je hem na drie afleveringen opeens weer terug komen, dat er weer een opdracht met het dagboek is. Je zou hem bijna wel elke week terug laten komen, denk ik. Voor de meiden zit er dan wat meer continuïteit. Maar er mogen wel meer opdrachten wat mij betreft bij zitten.

Goed. Opdrachten

Haarlem:

M: Dan heb je het onderdeel familie, dat is van sociale omgeving. In de eerste jaargang is er daarbij een opdracht met een heel groot laken met allerlei cirkels. Dat is een heel gaaf onderdeel. Daarbij breng je heel goed in kaart dat er mensen soms dichtbij en soms ver weg staan, dus daar leren ze heel veel van. Die cirkel die ik net noemde, dat is een heel gaaf onderdeel.

De cyclusestafette vonden ze geweldig om er op die manier mee bezig te zijn. De estafette vonden ze hilarisch, maar het bleef ook hangen. Als ik het gewoon droog zou vertellen van dit gebeurt er, dan denken ze 'ja...'. Maar dit was echt een briljant programma. Dat blok sloeg heel erg aan. De cyclusestafette was geweldig.

Beauty dingen, dat is ook sowieso leuk. De glossy is ook super leuk om te doen. Dat vinden ze echt heel leuk en dat is precies wat ze willen. Talentenglossy is gewoon super leuk om te maken. Ze zijn creatief bezig en je kan ze helemaal vol stoppen met complimentjes, dat is ook super leuk om te doen.

O, ja een algemene. Dingen met films werkt altijd wel goed, maar de meiden willen altijd de film af kijken. Ze gaan er altijd gelijk in op, dus het werkt wel goed.

De allereerste, vier foto's (*van popsterren*) hang je dan op en dan krijgen ze allemaal quotes en dan moeten zij gaan bedenken wie wat gezegd heeft. Je hoort ze dan hardop praten en daarna is het gesprek gewoon super leuk. Alles is op basis van vooroordelen, dus die komt echt heel goed aan. Dus dat was een hele goede.

O ja, het eten vond ik ook super leuk. Dat ze moeten opschrijven wat ze de hele dag door eten. Dat sloeg ook echt goed aan. Ze kregen echt inzicht, als je kijkt naar wat mensen normaal eten dan eten zij op hele gekke tijden. Ze vonden het ook heel leuk om op te schrijven en om te doen. Dus die was heel erg leuk.

Wat ook altijd aanslaat is wanneer ze dingen mee krijgen. Dus gewoon van die aandenkens. Wat ze ook heel leuk vonden, dat ging over sociale omgeving, dat ze allemaal een badeendje meekregen. Het was dan de bedoeling dat ze dat zouden geven aan iemand die voor hen heel belangrijk was geweest in hun ontwikkeling en die echt wat voor hen had gedaan, die een voorbeeld was geweest in die zin. Dat vonden ze heel leuk. Dat soort dingen vinden ze ook altijd heel leuk, dus die slaan ook heel erg goed aan.

Dingen met in boter m&ms zoeken en met water en een estafette. Dat is gewoon heel goed, heel goed over nagedacht, heel creatief. Dus daarom krijgt het echt een dikke acht.

Rotterdam:

Op een gegeven moment zit die glossy erin. Dat is heel erg leuk. Daar kunnen ze wel wat mee.

Bij 'colour your world' zit er een heel leuk idee dat er een kleurenadviseuse komt.

R: En jouw top vijf van onderdelen die goed aansluiten?

C: Het klinkt een beetje saai, maar Sinterklaas is altijd leuk, maar dat moet je niet al te serieus nemen.

De allereerste het SuperWoman feestje, dat vind ik echt een hele goede.

En bij jaargang twee is hij ook heel goed, die starter. Zo'n ganzenbord, echt heel leuk. Voor de meiden ook een hele leuke manier om elkaar te leren kennen en ons te leren kennen.

Met chocola is natuurlijk altijd leuk.

Dat liedje laten zien van SuperWoman, dat vinden ze helemaal leuk om dan mee te zingen.

Het is gewoon een goede start om te starten. Dat je samen de regels maakt, dat vind ik gewoon heel goed.

Wat ze heel leuk vinden is het vallen in vertrouwen. Eerst zeggen ze dat ze het niet doen, maar als er dan één gaat dan gaan ze allemaal en willen ze niet meer stoppen.

Doen, durven en de waarheid, dat zit daar ook in. Dat vinden ze ook altijd erg leuk. Als het over jezelf gaat, dat zijn dan voor mij de dingen die er dan uitspringen.

Ik vind de dagboeken echt heel erg leuk, dat die erin zitten. Dat vinden de meiden ook super leuk om te doen.

Veenendaal:

De rest vinden ze allemaal wel heel leuk hoor van die cyclusestafette. En dat blijft ook hangen. Ze vonden het allemaal hartstikke leuk, ze waren helemaal enthousiast. Dus toch wel een goede...

En wij hebben in het pand zelf, zoals bij de 'Chocolate factory', daar heb je dan een fornuis nodig en dat soort dingen en daar beschikken wij gewoon niet over. Terwijl het wel hele leuke activiteiten zijn, dat wel.

Ik werk vooral met meiden van 11 tot 13 en ik merk wel dat het programma voor hen toch iets te moeilijk is. Dus ik pik wel veel de actieve dingen er uit.

Ik heb het wel eens met een groep gedaan, dan die met het 'cruise schip' en 'mama, lijk ik op je', dat viel op zich wel in heel goede aarde. Dat vonden ze wel leuk om te zien en om dan toch even na te denken 'hoe zit het dan in mijn familie'.

D: En als je kijkt naar de opdrachten, zijn er dan een paar die echt heel goed aansluiten?

J: Ja. Die cyclusestafette sluit heel goed aan.

En die dagboeken werkt bij de ene groep beter dan bij de andere. Ik heb één groep die is er heel actief mee, die schrijven elke keer wat in hun dagboekje en die willen ook dat wij wat terugschrijven. Soort van correspondentie.

Ja 'doen, durven en de waarheid' vinden ze ook altijd erg leuk. En die laatste bij 'mannen en jongens', 'Ideale man', die vind ik zelf ook altijd heel leuk. En het *rollenspel*.

Ja, tutten en die foto met een gouden rand, dat vinden ze altijd heel erg leuk. En dan vooral ook een fotoshoot er achter aan. Dan vinden ze het helemaal goed.

O, de 'Vraagbaak' dat was 'm. Dat zijn 'Feiten en Fabels' en 'Vraag maar raak'. Dat vinden ze ook altijd wel heel erg leuk. Gewoon die weetjes die ze eigenlijk nog niet weten. Dan vinden ze het heel erg interessant om daar achter te komen. Dat sluit ook altijd goed aan.

D: En bij welk thema is dat?

J: Dat is bij 'Tampons, chocolade en eieren'. (Lichamelijkheid en seksualiteit)

'Vriendschap is...' kaartjes die vinden ze ook altijd heel erg leuk. Dat ze nadenken over vriendschappen.

Ja en 'Wie is de leider' dat vinden ze ook altijd leuk. En de 'Ei-missie' is ook een heel succes.

Amsterdam:

W: Ik denk meteen het is te lang, maar aan de andere kant denk ik 'dat is ook handig' dan kan je ook kiezen wat het beste bij jou groep past en dat is eigenlijk heel handig.

M: want meestal dan kies je gewoon een paar onderdelen er uit en dan kan je weer de volgende keer die andere onderdelen weer misschien gebruiken.

W: Je begint met commitment schrijven, met z'n allen ga je werken aan een leuke groep, dat is hartstikke goed. Dan heb je een heel positieve start, maar het gaat altijd weer mis.

W: Want in het wensen en grenzen zit wel heel erg al weerbaarheid en dan heb je ook oefeningen met 'stop' zeggen en 'ho nee', tot waar mag iemand komen. En dat vind ik echt hele goede onderdelen. Dit is zo concreet, dit kunnen ze overal in het leven gebruiken. En dat is heel prettig dat je dat mee kan geven, dat je dat oefent. En dat zijn echt trainingsdingen ja. Maar ook omdat je ziet dit is gewoon een groep meiden die het echt heel hard nodig heeft.

W: Terwijl ze het heel leuk vinden om met zo'n dagboek te werken.

D: En als je kijkt naar een top vijf van onderdelen die echt goed zijn? Zijn er dan een paar die er echt bovenuit springen?

W: Ik vind die wensen en grenzen heel goed. Omdat daar die trainingsaspecten inzitten.

M: Zelfbeeld is leuk

W: Die over teamrollen is leuk. Met die 'ei missie'. Over welke teamrol heb jij in een groep? Dat kon je zo duidelijk zien. Dat was echt een goed onderdeel.

D: En dat zien ze zelf dan ook in?

W: Achteraf moeten ze bedenken hoe het is gegaan en dat kunnen ze heel goed benoemen. Dat werkt als een trein.

W: Zelfbeeld van jaargang twee was ook die 'ei-missie' enzo. Over teamrollen en leiderschap en uniek zijn. Die zijn eigenlijk allemaal leuk.

W: Kwaliteitspel was ook heel leuk.

M: Van klein naar groot vond ik trouwens ook een leuk programma. Van je babytijd naar hoe je nu bent. Er zat niet zo veel diepgang in.

Alkmaar:

D: Wat is jouw top vijf van onderdelen die goed aansluiten bij de meidengroep?

L: Het teambuildingspel was heel goed. Dat ze in vertrouwen moeten vallen. En 'ei-missie' is ook een goede. Dat ze dan gaan kijken welke rol zij innemen in de groep. Daar leren ze van en ze vinden het leuk om te doen en zien.

Groningen:

We hebben dat mummiespel gedaan dat je elkaar dan snel met wc-papier moet inpakken. En je merkt dat sluit gewoon heel erg aan. Als je en iets doet en iets serieus, ja dat werkt gewoon bij ze.

En de rest vind ik wel goed aansluiten, en anders zoek je gewoon wat dingen er uit die wel aansluiten en dan laat je de rest weg. Want je hebt ook een SuperWoman-spel en als ik denk 'dat sluit wat minder aan', dan laat ik dat weg en dan doen we gewoon dat spel. Dat vinden ze altijd hartstikke leuk.

Moesten ze een talentenboekje maken en dat vonden ze toen heel leuk.

O ja, dat gedeelte over eten. Dat vonden ze toen ook, dat ging ook heel goed. En dat vond ik ook wel goed om daar aandacht aan te besteden, want die mevrouw die dan bij het eten helpt die is diëtist. Dat vonden ze echt heel leuk, dat was wel een succes.

Ze hadden ook een keer een tekening van hun familie en daar moesten ze dan allemaal woorden opplakken van die typeerden ze dan. En onder stonden ook nog wat lege vakjes, dat vind ik ook wel handig want dan kunnen ze dan zelf wat invullen.

Goed. Opdrachten. Jonge meiden

Amsterdam:

Het idee van knippen, plakken en praten dat werkt als een trein bij die meiden. Dat moet er echt in blijven.

Niet goed. Opdrachten

Haarlem:

In de tweede jaargang heb je een soort gelijk thema dat ook over familie gaat en dan heel duidelijk over conflicten en dat was eigenlijk dezelfde opdracht. Dat ze dan kaartjes moesten opschrijven en ook moesten neerleggen. Dan niet op een laken, maar ook weer van ver weg en dichtbij. Dat is precies hetzelfde. Je had er nu veel dieper op in kunnen gaan, van hoe komt het dat er iemand dichtbij staat en verandert dat ook? Dat onderdeel doe ik dan ook niet, want dat hebben ze al gedaan. Dat zeggen de meiden dan ook 'dit hebben we toch al gedaan, maar dan iets anders'.

Dan heb je een kick-out waarbij de meisjes een waxinelichtje krijgen en een rietje en dan moeten ze zo snel mogelijk alle kaarsje uit blazen met dat rietje. Dat vind ik gewoon niks.

R: Wat maakt dat je het niks vindt?

M: Het heet dan ruzieblusser, dus ik snap wel dat zij die link leggen. Maar ik vond hem gewoon te simpel. Ook omdat het daarvoor ook niet heel veel invulling heeft. Ik vond deze gewoon een beetje te makkelijk. Kaarsjes en die moeten ze uitblazen, dat vond ik gewoon te simpel.

Uit hetzelfde programma. Huis op stelten uit de tweede jaargang en dan @work A. Wij snapten hem zelf al niet eens. Het is een @work, dus je wilt echt met ze aan de gang over welk conflict is nou alarmerend en welke niet, maar je maakt het zo moeilijk met die thermometers en wat ze met water moeten doen. Dat zij al niet eens meer door hebben waar het over gaat. Dan wordt het gewoon een spelletje met water en met dingen en dan denk ik dit sluit gewoon niet aan. Te veel gedoe. Met stip op één.

Emoties vinden ze moeilijk. Het sloot wel goed aan, maar ze vonden hem heel lastig. Ik weet niet of het niet goed aansloot, maar dit is wel iets wat ze soms heel moeilijk vinden. We keken de film 'save the last dance'. Ze moeten kijken naar emoties in de film. Die emoties, dat is echt heel lastig. Hij sloeg op zich wel aan, juist omdat je er op die manier over kan praten. Het gewoon niet helemaal kunnen pakken. Zijn ze hier dan wel klaar voor?

R: Kan dit dan ook met leeftijd te maken hebben?

M:-Je merkt het cognitieve van inleven wat iemand anders voelt, dat ze dat gewoon moeilijk vinden. Leeftijd scheelt ook wel, maar ik denk meer een bepaald niveau en omgeving. Dat was wel een lastig programma, emoties, met die dingen dat je denkt misschien is het wel te moeilijk en slaat het daarom niet aan. Verder vinden ze gewoon alles leuk en ze doen ook alles mee.

Rotterdam:

Want er zit bijvoorbeeld een spelletje bij, dan wordt gezegd 'maak een doel en ga met M&M's schieten'. Dan moet je het eigenlijk van tevoren uitproberen om te kijken hoe groot je zo'n doeltje moet maken om het een beetje leuk te krijgen. Het zou tijd schelen als je zulk soort dingen nog specifieker zou beschrijven.

C: Die over doelen en zo en nieuwe start zit daarin en 'dream bigger'. Ik vind het wel nodig, wel goed dat het er is, maar het is heel moeilijk om die goed aan te laten sluiten. Omdat ze dat nog heel moeilijk vinden, over de toekomst en wat ze nou echt willen. Wat is nou een drive? Hallo, dat vind ik zelf ook nog moeilijk om dat goed uit te leggen.

Maar de eerste daar zitten we nu bij goede start van het nieuwe jaar. Dat is met dat doel, drive, ding. Die vind ik echt lastig en de meiden ook. Misschien ook omdat je het zelf moeilijker over kan brengen.

Die tijdsdingen die erbij staan die zijn altijd te krap, bijna altijd te krap. Die mogen wel wat ruimer genomen worden.

Vaak bij die kleine opdrachtjes van tien minuten, doe je er al snel veel langer over. Voordat je het uitgelegd hebt en dingen helemaal goed klaar staan. Voordat ze dan nog een team hebben gemaakt. Het duurt best wel lang voordat je echt start. Je kunt er zo een kwartier van maken in plaats van tien minuten.

Bij make-up, dat is heel leuk om te doen, maar bij ons moet het er altijd af als ze naar huis gaan. Daar moet je dan eigenlijk ook weer tijd voor inruimen.

En iets met haar, dat doen ze eigenlijk nooit. Vooral als je meiden hebt met kroeshaar. Dan mag je er echt niet aankomen aan dat haar. Dat zijn ook van die onderdelen die moet je dan gewoon weglaten. Dat er voor met haar een alternatief is voor meiden met afro haar. De vieze opdrachten, dat je bijvoorbeeld met je hoofd in een bak meel moet, dat hebben ze bij ons nog nooit gedaan. Er was nog een andere, ook iets vies, dan hoefde je nog niet eens met je gezicht ergens in, dat deden de meiden al niet. Bij ons sluit het niet aan.

Veenendaal:

J: Die foto's bij 'Spiegeltje, spiegeltje' van werkblad 1: Alicia Keys en Britney Spears, nou dat is een beetje oud. Dat sluit niet heel erg meer aan bij de meiden.

En bij de cyclusestafette dan is er eentje dat is hindernis twee. Ik had het er met mijn vrijwilligster over gehad en wij hadden allebei zoiets van die gaan we gewoon niet doen. Die vonden we allebei heel erg goor eigenlijk om zelf te doen.

D: Waarom denken jullie dat die te goor is?

J: Nou zo'n onderbroek inclusief de vlek van. Ik denk dat ik dat zelf al met een hindernis niet zou willen doen.

Ik vind ook wel dat je bij heel veel verschillende opdrachten veel materialen nodig hebt en dat kost mij toch altijd heel veel tijd eigenlijk om dat allemaal bij elkaar te rapen.

En wij hebben in het pand zelf, zoals bij de 'Chocolate factory', daar heb je dan een fornuis nodig en dat soort dingen en daar beschikken wij gewoon niet over. Terwijl het wel hele leuke activiteiten zijn, dat wel.

En die dagboeken werkt bij de ene groep beter dan bij de andere. En de andere groep die doen er bijna niks mee. Die plakken er af en toe wat in, en verder niet.

Het roulettespel sloot iets minder aan bij mijn meiden.

D: En heb je bij onderdelen/opdrachten gemerkt dat die gewoon echt niet passen bij de meiden?

J: Ja bij meiden zijn het vooral de echte serieuze 'praatonderwerpen'. Er is altijd wel wat dat je kunt samenstellen of dat we er toch wel een draai er aan kunnen geven dat ze het toch wel leuk vinden.

D: En met dat serieuze praten; is het dan ook dat het te lang stilzitten is? Of dat de onderwerpen nog te hoog gegrepen zijn om over te praten of dat het te dichtbij komt?

J: Ik denk dat het een combi is van te hoog gegrepen, dat het wat te diep gaat. Maar over het algemeen is het wel zo dat ze meer zijn van het dingen doen en het liefst niet te lang stilzitten nee.

Amsterdam:

D: En als je een top vijf zou maken van de onderdelen of opdrachten die het minst goed aansluiten?

M: Dat hebben we bijna niet, omdat we dan altijd wel wat hebben aangepast.

W: Als er te veel praten is. Ze kunnen niet heel lang luisteren naar elkaar, dat gaat niet.

M: Het dobbelspel met Sinterklaas, dat werkte op een of andere manier niet bij onze groep.

W: Als je het spel speelt zoals in de map, dat vonden ze niet leuk, het was niet spannend. Wij hebben het zelf maar met een kookwekker erbij gedaan dat maakt het spannend.

M: Ik vind het soms ook te veel verspilling. Bijvoorbeeld dat pakje boter gaat daarna de prullenbak in. Het is verspilling van geld en producten.

W: Het vraagt creativiteit om daar een goedkope oplossing in te zetten. En je zou het er bij kunnen zetten. Ik heb het ook van andere meidenwerkers gehoord ja.

M: En die wasbak, met water en snoepjes en meel. Hoe ver gaan we? Dat wordt één grote zooi. Of de maandverbandenrace. Ik vind het wel heel leuk bedacht, maar je kunt die cyclus ook anders duidelijk maken.

W: Er was een show 'jij bent uniek'. Die snapten we zelf niet, die hebben we eruit gegoooid.

Alkmaar:

Een vraag uit het programma van seksualiteit dat niet goed aansluit is bijvoorbeeld 'Kan je zwanger worden van sperma op de toiletbril'. De jongste meiden hebben dan geen idee waar het over gaat.

Niet goed. Opdrachten. Jonge meiden

Haarlem:

M: Niet echt een thema, maar sommige meiden kunnen nog niet zo goed nadenken over bepaalde dingen. Als het gaat over conflicten in je omgeving, dan kunnen ze sommige verbanden nog niet helemaal zien. Conflicten bijvoorbeeld. Sommige meiden kunnen al goed reflecteren en het goed op zichzelf betrekken, zich in kunnen leven in andere meiden en in hun vriendinnen. Bij sommige onderdelen heb je dat heel erg nodig als je in gesprek gaat en sommige meiden die vinden dat gewoon heel erg lastig. Bij die stellingen moesten ze bedenken hoe denkt iemand als iemand zo denkt over vriendschap, hoe is zo iemand dan en hoe gedraagt zo iemand zich dan. Dat zijn echt hele moeilijke dingen voor meiden van 13,14 jaar. Ze snapten het gewoon niet helemaal. Bij de andere groep ging het juist weer heel erg goed, die hadden het heel snel door. Niveaoverschil, thuisverschil, er kunnen gewoon heel veel verschillen in zitten. Dat is dat meta denken, dat vinden ze soms nog heel lastig.

Deze vonden mijn meiden ook heel moeilijk. De meiden formuleren hun ding, hun drive en hun doel. Dat is uit het programma talent en maatschappij over dromen. Dat vinden ze best lastig om concreet te krijgen. Waar krijg je een gelukkig gevoel van, dat snappen ze dan nog wel. Wat geeft jou kracht? Dat vinden ze al lastig, maar dat kunnen ze nog wel. Hoe kan ik mijn doel bereiken, vonden ze heel moeilijk om te bedenken hoe ze dat concreet vorm konden geven. Ze waren nog heel jong, ze waren bij mij net in de eerste klas. Ik kan me voorstellen dat als ik hem nu zou doen, dat ze al een stuk verder zijn. Dus ik denk dat ze het nu wel beter zouden doen. Maar toen vond ik het echt te vroeg. Ik merkte dat ze het heel erg moeilijk vonden om dat onder woorden te brengen.

Rotterdam:

D: Wat is het dan dat het moeilijk maakt voor die jonge meiden?

C: Om er überhaupt bij stil te staan, van hé ik ben onderdeel van een gezin. Het kan ook zijn dat het te veel nadenken was en te weinig doen. Over karaktereigenschappen, wat ze mee hebben gekregen van hun moeder, daar gingen ze vooral heel negatief doen. Want ze hadden allemaal ruzie. Er zitten heel veel werkbladen hier, misschien vinden ze dat gewoon heel moeilijk om dingen in te vullen.

Amsterdam:

Gewoon gaan zitten en praten met een kopje thee, dat kunnen die meiden van 14 t/m 17 wel, maar die anderen niet, dat gaat niet. Zitten ze echt: dat is veel te eng en te spannend en te confronterend.

W: Ik zit nu hier te kijken bij wensen en grenzen stonden bij de checklist hele pittige vragen in. Nou dat was voor de jongste groep echt niet geschikt. Dat ging over of iemand aan je had gezeten en allemaal dingen. Nou alleen als ze dat lezen beginnen ze al te gillen.

D: *En bij de oudere groep, kan dat dan wel?*

W: Ja, want die hebben al zitten experimenteren en zo. Die kunnen zich er veel meer iets bij voorstellen. En die jongste gasten hebben dat natuurlijk nog helemaal niet.

W: Ja en de grootste aanpassing zit hem denk ik in dat veel onderdelen zijn te abstract voor de jongste groep. Ook als je het bijvoorbeeld hebt over uniek zijn en kwaliteiten benoemen of ook een soort van reflecteren bijna wat heb ik voor rol in het gezin. Dat kunnen ze helemaal niet, daar zijn ze helemaal niet aan toe.

D: *En dan heb je het echt over van 10-12, want vanaf 12 gaat het wel?*

W: Ja.

M: Bij je bent uniek stond er een onderdeel waarvan we dachten dat is niet handig. De jongste vonden de woorden veel te moeilijk.

W: Soms lees je iets en dan denk je, dit stop ik even in een ander programma.

M: We hebben het trouwens ook over loverboys gehad-

R: *Zou het ook wat zijn om het daarover te hebben? Daar wordt nog helemaal niks over gezegd in de twee jaargangen.*

M: Ja inderdaad. Het is nog wel een goed onderwerp, het komt nog steeds voor. Het zijn natuurlijk vaak kwetsbare meisjes dus.

W: Ja.

M: Het is voor de jonge groep niet geschikt. Niet voor groep 7 en groep 8 eigenlijk ook nog niet. Eigenlijk zou je het vanaf middelbare school pas moeten doen. Het is best wel shocking als je die verhalen ziet.

Groningen:

H: Ja, misschien dat het voor mijn groep wel handig zou zijn als het voor een iets jongere doelgroep.. En als je dan van die onderwerpen hebt, zeg: seks of zoenen, of dat er iemand zwanger is. Dat zit veel te ver van hun belevingswereld, dus daar kunnen ze zich nog helemaal niet in inleven. Als ik naar mijn groep kijk zou dat een goede aanpassing zijn. Maar aan de andere kant, zij groeien ook dus dan zijn deze onderwerpen wel weer aan de orde straks.

R: *Je hebt het net al een beetje gezegd, maar welke thema's vind je minder goed aansluiten bij de groep?*

H: Die thema's wat met seks heeft te maken. Ja, thema's die wat meer op oudere meiden zijn gericht in het programma.

Alleen behalve dus wat ik zeg: dat seksualiteit gedeelte dat sluit gewoon.. Omdat ze daar nog niet mee bezig zijn. Ze hebben misschien net hun eerste zoen gehad of iets in die geest. En daar wordt nog heel giechelig over gedaan.

Opdrachten. Aanvulling

Amsterdam:

M: Het zelfbeeld. Bij sterren moeten ze met een memoblaadje vooroordelen er bij zetten.. Maar dat moet van tevoren begeleid worden: je mag geen scheldwoorden gebruiken, dat zal als tip er bij moeten.

M: De voorbereidingstijd staat daar eigenlijk wat over op? Het voorbereiden is vaak ook een pittige

klus.

R: Bedoel je met die voorbereiding dat er nog bij zou kunnen staan hoeveel tijd het gaat kosten?

M: Ja.

Jonge meidengroep

Amsterdam:

W: Die zitten erbij. In de jongste groep is heel veel geroddel, gefluister en geruzie. Er zit dan ook een vredeftichter tussen die de ruzie gaat oplossen.

W: De jongste kunnen ook heel gezellig met elkaar knutselen en praten. Die willen alles weten. Dat sponsgehalte hebben die nog veel meer.

Groningen:

Van: goh, wat kun je op internet allemaal tegenkomen voor rare dingen? Nou, mannen die je misschien aanspreken via een chat site of iets in die geest. Maar daar vind ik ze nu nog iets te jong voor. Ze zijn er nu al wel een beetje mee bezig, maar dat zou later al meer aan de orde kunnen komen.

Oudere meidengroep

Amsterdam:

W: Waarom we een oudste groep gingen draaien was omdat de middelste groep een slappe lach hoog gehalte heeft en dat vinden die oudsten dan echt niet leuk. Die willen gewoon vette discussie, die kunnen ook heel goed discussiëren over stellingen. Dat lukt dan niet met die groep erbij. Boven de 15 is het lastig om de meidengroep bij elkaar te houden, omdat ze dan heel druk zijn. Ze zitten in de examenklas, hebben baantjes en vriendjes.

W: Dus die moet je al hebben, die moet je al eerder pakken.

Derde jaargang

Haarlem:

R: Ontbreken er bepaalde thema's?

M: Nee, maar ze mogen wel wat meer worden aangezet. Alles zit er in, maar je hebt nog niet alles behandeld van een bepaald thema. Als je het bijvoorbeeld hebt over jongens en seksualiteit, het thema zit er in, maar je zou er nog veel meer over kunnen zeggen. Dus daar heb je eigenlijk jaargang drie, vier, vijf voor nodig. Die meiden raken daar nooit over uitgepraat. Je zou er gewoon een herhaling van moeten maken. Zeker ook omdat het een programma is dat heel erg te maken heeft met de ontwikkeling van meiden. Dus na twee jaar ben je met jongens nog niet klaar.

Er mist niks, maar je mist de continuïteit, na twee jaar is het programma afgelopen. In juli zijn we klaar met de tweede jaargang en dan is het wat gaan we volgend jaar doen. Eigenlijk moet je dan door, je kan die thema's allemaal doorpakken. Het is niet zo dat we ze alles hebben bijgebracht wat er te leren valt en dat ze nu klaar zijn. Ze zijn 15 jaar nu

R: Is er behoefte aan een derde jaargang?

M: Ja.

Rotterdam:

R: Is er behoefte aan een derde jaargang. Dat zou dan kunnen zijn met bestaande thema's die nog verder verdiept worden of juist met andere dingen? Denk je dat daar behoefte aan is?

C: Ja bij mij wel in ieder geval.

Amsterdam:

M: Ja ik had eigenlijk niet gehoopt alleen een derde druk, maar volgende jaargangen.

D: Want een derde jaargang zou dat dan meer verdieping zijn, dat jullie dat willen, of dat er nieuwe thema's in komen?

M: Ja ik vind die thema's op zich wel goed hier. Die keren altijd wel weer terug. Of verder kunnen gaan, want wat als je jouw groep houdt? Tot nu toe blijven bij ons ook heel veel meiden komen dus wie weet zitten ze hier nog tot hun 18^e dat je dan van deze twee jaargangen gewoon weer verder gaat.

M: Die vraag is wel eens gesteld door SuperWoman, of we daar behoefte aan hadden en dat hadden we ook.

D: Want stel dat er dan nog zo'n programma komt echt speciaal meer gericht op van 10-12 en dan deze voor de ouderen, zou het dan ook een hoger cijfer gaan krijgen?

W: Ja dat denk ik wel ja.

M: Ja.

Het is allebei nodig. Een update en een nieuw programma en voor de jongsten.

We hebben nu een groep die we voor het tweede jaar hebben, waarvan ik echt denk wat moet ik volgend jaar uit de kast trekken.

D: In de huidige vier thema's?

M: Ja, want het komt toch ook altijd terug als je je er aan houdt. talenten blijven natuurlijk altijd een belangrijk onderwerp, talenten en maatschappij, dus ja op zich zijn die thema's niet verkeerd. Zelfbeeld.

D: Want zijn er thema's of onderwerpen die minder goed aansluiten?

M: Nee.

W: Nee, eigenlijk niet, ze zijn alle vier prima

Groningen:

R: We hadden het net ook wel even gehad over een derde jaargang, waarnaar we aan het kijken zijn of die zou kunnen komen. Je zei al wel van "daar is echt behoefte aan".

H: Ja, want deze meiden zijn natuurlijk nu nog maar dertien. Nou ja, de oudste zou veertien zijn.

Maar als we nog een hele tijd door moeten dan is dit kleine stukje programma een beetje kort.

Aanvulling. Derde jaargang

Haarlem:

M: Ik zou gewoon aansluiten op de thema's die er nu zijn, omdat het gewoon overzichtelijk blijft. En omdat je met die boekjes werkt, dus de meiden hebben al andere dingen gehad. Ik denk dat het heel logisch zou zijn en ook gewoon heel goed, omdat het gewoon aansluit en omdat ik ook niet dingen mis. Ik zou het laten aansluiten op de tweede en de eerste jaargang en gewoon nog dieper gaan.

Rotterdam:

R: Maar je zegt dus: 'daar is wel behoefte aan'. Wat dan precies?

C: Nou die vier thema's zijn op zich wel goed om terug te laten komen, vind ik. Maar dan wel met nieuwe, andere onderwerpen. Andere insteek zeg maar. Zodat het echt een opvolger is van de voorgaande.

Veenendaal:

D: En er gaat nu dus misschien ook een derde jaargang komen. En moeten dan wat jou betreft de bestaande thema's uitgediept worden of moeten er dan echt nieuwe thema's komen?

J: Nou bepaalde thema's die kunnen naar mijn idee nog wel uitgediept worden.

Maar ik denk dat een aantal thema's ook wel vervangen kunnen worden voor nieuwe thema's. 'Sociale omgeving' dat is denk ik een thema dat dan wel op zich wel goed aan de orde is geweest. En minder op dit moment aansluit bij die meiden dan de rest. Dus dat zou bijvoorbeeld een thema zijn dat wat mij betreft niet meer uitgediept hoeft te worden...

D: En kan je ook een nieuw thema bedenken dat er dan beter bij kan?

Ja dat social media dat valt waarschijnlijk ook wel weer onder een van die thema's. Wat dat betreft zouden de thema's op zich wel nog kunnen, alleen dan zou je er een andere invulling aan kunnen geven.

Amsterdam:

W: We hebben een moeder-dochter activiteit gedaan vorig jaar en dat reed als een trein. Dat was heel leuk.

W: Dat zou je als tip erin moeten zetten. Hartstikke leuk.

M: Ja, dat zou je standaard een paar keer per jaar moeten doen. Ze vonden het ook heel leuk, de reacties waren heel positief.

W: Ja het was super leuk, omdat je dan ook heel veel ziet van welke moeders hebben hun dochters in de hand en hoe goed kennen ze elkaar.

Alkmaar:

D: Is er behoefte aan een derde jaargang waarin de bestaande thema's worden uitgediept? Of een derde jaargang waarin nieuwe thema's behandeld worden?

L: Ja, er is zeker behoefte aan een derde jaargang. Ik zou dan toch echt denken aan een jaargang waarin andere thema's behandeld worden. De diepgang kan ik zelf wel aanbrengen. Dat gebeurt tijdens de bijeenkomsten. Nieuwe thema's over internet dan, en loverboys want dat komt echt voor. Ik heb ook een keer een thema avond gedaan over internet en loverboys. Dit sloeg erg aan. Veilig vrijen is trouwens ook een belangrijke voor de oudere groepen.

R: Zou school ook een onderwerp zijn om via het programma van SuperWoman te bespreken?

L: Ja dat zou kunnen, over hoe je je gedraagt op school. Dat zou denk ik wel goed zijn.

Groningen:

Maar ik denk dat het ook goed is om nieuwe thema's er bij te introduceren. Zoals inderdaad dan dat we het later als ze wat ouder zijn meer over seksualiteit gaan hebben. Of hoe ga je met jongens om? Ja, dat hoor er nu natuurlijk ook al wel een beetje bij, maar... Of dingen die gevaarlijk zijn. Een internetthema bijvoorbeeld.

Derde jaargang. Diepgang

Groningen:

R: We hadden het net ook wel even gehad over een derde jaargang, waarnaar we aan het kijken zijn of die zou kunnen komen. Je zei al wel van "daar is echt behoefte aan".

H: Ja, want deze meiden zijn natuurlijk nu nog maar dertien. Nou ja, de oudste zou veertien zijn.

Maar als we een hele tijd door moeten dan is dit kleine stukje programma een beetje kort.

Tweede druk

Groningen:

H: Om heel eerlijk te zijn kijk ik eigenlijk nooit naar die tijdsaanduiding. Je hebt wel een beetje in je hoofd van hoe lang het ongeveer gaat duren, maar qua tijd kijk ik er eigenlijk niet naar. Dus dat kan wat mij betreft weggelaten worden.

Niet goed. Tweede druk

Haarlem:

R: Als we kijken naar de vormgeving van de map. Zijn er onderdelen die aangepast moeten worden?

M: Er zitten af en toe spelfoutjes in, maar ik zou echt niet weten waar die nou zitten.

Amsterdam:

W: Maar ja, Jan-Peter Balkenende moet er nu uit en zo dus dat kunnen jullie wel bedenken toch?

D: Als we kijken naar de vormgeving van het programma, zijn er dan onderdelen die aangepast moeten worden. En dan hebben we het meer over werkbladen, of tijdsaanduiding of verwijzing naar bronnen.

M: Ja de glossy, die zit niet goed in elkaar.

W: Die van die familie die is veel te blij. Dat familie ding dat erin zit.

M: Oja, dat plaatje. Dat family-talk bedoel je.

W: Als je de glossy gaat knippen en plakken dan klopt ie niet. (...)

Aanvulling. Tweede druk

Amsterdam:

M: En misschien kan er wat meer kleur in, zoals die glossy vind ik dan heel erg grijs.

R: Er zou een optie kunnen komen, dat je het of in kleur of in zwart wit doet.

M: Of iets dat we het zelf kunnen uitprinten.

Oudere meidengroep

Haarlem:

Ik denk dat als je 17-jarige meiden hebt dat het dan ook anders is. Dat sommige onderdelen te kinderachtig zijn.

Veenendaal:

Maar het echte programma zelf, ik denk dat het toch wel iets meer voor de 14- tot 17-jarigen is. Ook omdat zij al veel verder in hun ontwikkeling zijn. En die praten ook al echt en die kunnen dat ook allemaal wat relativeren.

Diepgang

Haarlem:

In de tweede jaargang heb je een soort gelijk thema dat ook over familie gaat en dan heel duidelijk over conflicten en dat was eigenlijk dezelfde opdracht. Dat ze dan kaartjes moesten opschrijven en ook moesten neerleggen. Je had er nu veel dieper op in kunnen gaan, van hoe komt het dat er iemand dichtbij staat en verandert dat ook? Dat onderdeel doe ik dan ook niet, want dat hebben ze al gedaan.

Ja, dus we passen ze soms ook zelf aan zodat we zelf de diepgang zoeken.

Amsterdam:

W: Dat is wat diepere problematiek en die zit er niet in. Dus misschien als het gaat over familie. Dat is heel makkelijk om daar een zijlijn aan te maken maar je merkt vaak dat je individueel vaak met die meiden wat doorpraat over iets. Maar daar zou je heel goed programma's over kunnen maken.

D: Ja, dat zou het programma wel beter maken als dat er bij zat?

M: Een onderdeel diepgang

W: Ja.

D: Want het zit al wel in elke programma.. dan heb je de inloop en energizer elke keer en ook een verdieping, maar die verdieping is dus nog niet voor bepaalde thema's verdiepend genoeg?

W: Nee...

M: Nee.

W: Er zit hier zoveel in één programma, dat je denkt je kan hier wel drie programma's mee vullen. En als je die dan iets meer uitdiept dan heb je ook meteen die diepgang er in.

Diepgang. Thema

Veenendaal:

wat mij betreft mag het thema uiterlijke schoonheid en gezond eten en leven ook wel wat uitgediept worden. Wat meer de aandacht krijgen. Omdat het toch wel een issue is, vooral het gezond leven en de persoonlijke hygiëne enzo.

D: Als je dat thema behandelt met de groep hoe wordt daar dan op gereageerd?

J: Ja uiterlijke schoonheid dat vinden ze vooral leuk, lekker tutten enzo. Alleen het achterliggende, van wat doet het met jou ook als je je anders kleedt of als je andere meiden ziet. Dat niet echt. Het is voor hen vooral los en lollig van lekker make-up'en. En ja het gezond eten en leven daar weten ze ook helemaal niks van. Ze weten ook niet wat goed voor je is en want ze hebben een verkeerd beeld over wat goed voor je is, qua eten dan vooral.

Dagboek

Haarlem:

Dan zijn ze 14, 15 dan zou je eigenlijk dat jaar daarna weer en zeker met het dagboek wat erbij hoort, dat ze dan kunnen kijken hoe ze er toen tegenaan keken en hoe kijk ik er nu naar en zijn er dingen die veranderd zijn.

R: Hoe vinden de meiden het om aan hun dagboek te werken?

M: De ene groep leeft het niet heel erg, dat komt omdat er ook wel wisselingen zijn in de meiden die komen. De andere groep is echt een groep en die hebben ook echt wat terug te lezen, dus dan heeft het ook meer waarde natuurlijk. Als je het heel weinig gebruikt, dan zie je de groei ook niet. De andere die schrijven elke week.

Groningen:

R: En in het programma wordt ook wel een voorgesteld om gebruik te maken van een dagboek.

Werken jullie daar ook mee?

H: Eigenlijk niet.

R: Is dat een bewuste keuze?

H: Nou, ik moet zeggen ik heb het nooit gebruikt en ook nooit geïntroduceerd. Ze hebben een eigen map waar ze spullen in kunnen stoppen, maar die gebruiken we eigenlijk ook nog maar sporadisch. Ja, af en toe.

R: En hoe denk je dat de meiden het zouden vinden als jullie wel met een dagboek zouden gaan werken?

H: Ja, ik weet het niet zo goed. Ja, dan zouden ze bij ons moeten blijven liggen denk ik.

H: Ja. Nee, daar werken we eigenlijk niet mee. Ik merk inderdaad dat als ze iets moeten – dat gaat ook wel weer over die vrijblijvendheid dan – dat sommigen die laten het dan een beetje zitten. Die zeggen dan 'ik weet niet wat ik er in moet zetten, ik weet het niet'. Dus ja, voor sommige dingen werkt dat dan niet. Dus ik denk dat als we zeggen 'we hebben een dagboek, dan kunnen jullie daar van de afgelopen twee weken dingen in schrijven'. Nee, dat zal voor hun niet werken, denk ik.

Dagboek. Diepgang

Amsterdam:

M: dat we die film draaide dat ze wat in hun dagboek mochten schrijven. En toen kwam er echt wel diepgang uit. Het kan er ook wel uitkomen ook al zit het niet helemaal in het programma maar dat is dan toeval.

W: Ze moesten in dagboeken schrijven en daar mochten ze hun eigen verhaal in zetten en wat mij heel erg aansprak is dat zij heel erg zei – dat heb ik die kinderen ook laten zien – is van: “jouw verhaal, is jouw verhaal daar kan ik geen oordeel aanhangen. Dat is niet goed of fout dat is gewoon jouw verhaal.”

Aanvulling. Dagboek

Haarlem:

R: Hoe vind je dat er nu aandacht in het programma wordt besteed aan het dagboek?

M: Het zou iets concreter erin mogen, van dit kan je in je dagboek doen. Iets meer met handvatten van dat je het dagboek nog meer kan inzetten in bepaalde programma's. Het komt nu heel sporadisch voor van dat ze het in hun dagboek kunnen plakken. Ik zou nog wel een korte handleiding erbij willen met wat tips van wat je nog meer met je dagboek kan doen. Ik vind het nu heel leuk. Vanuit het programma zelf wordt het erg losgelaten aan de meidenwerkers zelf. Ik zou nog wat meer tips en tricks of leuke ideeën voor wat je met je dagboek kan doen. Of denk hier aan, gewoon wat meer aandacht aan besteden.

Rotterdam:

Ik vind de dagboeken echt heel erg leuk, dat die erin zitten. Dat vinden de meiden ook super leuk om te doen. Ik denk eigenlijk dat je daar nog veel meer mee kan doen. Soms heb ik het idee dat het een beetje vergeten wordt. Dan zie je hem na drie afleveringen opeens weer terug komen, dat er weer een opdracht met het dagboek is. Je zou hem bijna wel elke week terug laten komen, denk ik. Voor de meiden zit er dan wat meer continuïteit. Maar er mogen wel meer opdrachten wat mij betreft bij zitten.

Dat ze gewoon elke keer, al is het maar één regel, aan het eind van de avond moeten opschrijven van ‘wat heb je geleerd?’ Dat ze dan kunnen terugkijken. Want nu heb je vooral de werkbladen die er inzitten die ook heel goed zijn. Maar dat ze gewoon ook iets opschrijven van ‘wat heb je geleerd?’

Amsterdam:

Terwijl als je gewoon met die dagboek iets aan het doen bent... Ja, dat is ook nog een tip. Eigenlijk moet je bij elk programmaonderdeel een A-5 papier hebben dat ze in hun dagboek kunnen plakken. Met een soort conclusie, van wat heb je nu geleerd en wat neem je mee, waar ga je mee oefenen of wat is de tip van de dag? Wat vond je leuk?

W: Ja want soms liggen ze weken in de kast en dan denken we ‘oh, die moeten we ook weer eens gebruiken’, want dat is zonde dan doen we er niks mee. Het wordt als tip gegeven, van doe dat, maar om het als een soort werkblad er bij te doen dat is een goed idee.

D: Dat helpt om het elke keer echt te doen?

W en M: Ja

W: Omdat je dan ook aan het knippen/plakken bent en ondertussen zit te kletsen. Dat werkt gewoon heel goed. Maar als je dan een A4-tje hebt moet je het weer aanpassen, dus dat laat je dan uiteindelijk zitten.

D: Dus het moet echt op een A5?

W: Ja, eigenlijk wel. Of losse dingen die je uit kan knippen, zoals zo'n talentenkaartje die kunnen ze dan nog inplakken.

Alkmaar:

Er zijn ook wat stillere meisjes die dan wel een heel verhaal in hun dagboek zetten waar ik soms van schrik. Heftige verhalen zijn dat soms.

D: zou het wat zijn als er in de map vaker wordt verwezen naar het dagboek, als een soort geheugensteuntje?

L: Ja, dat zou zeker goed zijn. Daar ben ik een voorstander van.

Leerproces

Haarlem:

Ik zie echt een leerproces bij ze. Ik weet niet in hoeverre het meespeelt dat ze ook gewoon ouder worden. Maar ik zie zeker dat ze dingen echt goed oppikken en dat je ze echt iets meegeeft. In de groep zie ik het sowieso heel erg, hoe ze naar elkaar toe zijn en hoe ze naar elkaar toegegroeid zijn. Ik weet zeker dat het SuperWoman programma daaraan bijgedragen heeft.

Rotterdam:

R: Is er bij de meiden die meedoen met SuperWoman sprake van een leerproces ten aanzien van de thema's?

C: Ik denk het wel. Ik hoop het, daarvoor doe je het natuurlijk wel. Maar ik kan het niet één op één terugzien.

R: Denk je dat het dagboek daar op de één of andere manier een bijdrage in heeft?

C: Ja, dat zou wel kunnen denk ik. Dat ze gewoon elke keer, al is het maar één regel, aan het eind van de avond moeten opschrijven van 'wat heb je geleerd?' Dat ze dan kunnen terugkijken. Want nu heb je vooral de werkbladen die er inzitten die ook heel goed zijn. Maar dat ze gewoon ook iets opschrijven van 'wat heb je geleerd?'

Alkmaar:

D: Is er bij de meiden die meedoen aan SuperWoman sprake van een leerproces tav de thema's / hun leven? Waarom is dat wel / niet / gedeeltelijk zo?

L: Ja, maar dat is niet altijd duidelijk zichtbaar

Groningen:

Maar ik heb wel het idee dat ze er wat van leren en dat ze het ook terug kunnen halen.

Cultuur

Haarlem:

Je hebt het thema seksualiteit en jongens. Als je een groep draait met 12-jarige meisjes, zou dat thema veel minder aansluiten dan als je met 17-jarigen werkt. Maar de ene 14-jarige is nog helemaal niet met jongens bezig en de ander juist heel erg.

R: Dus dat is echt leeftijdsgebonden?

M: Leeftijdsgebonden, maar ook cultuurgebonden

Amsterdam:

Ik heb zelf een keer een programma in elkaar gezet met daarin is er nou echt een cultuurclash met hoe de Marokkanen thuis verwachtingen mee krijgen en hoe de maatschappij dat doet.

D: Over cultuurverschil?

W: Ja.

Loverboys

Haarlem:

Stel dat je gewoon een thema avond over loverboys zou willen doen bijvoorbeeld, dan moet je dat ook gewoon doen. Dan moet je gewoon een thema avond draaien en geen SuperWoman avond.

Rotterdam:

R: Heb je misschien van de meiden gemerkt of gehoord dat ze met bepaalde onderwerpen bezig zijn, die misschien ter sprake zouden kunnen komen vanuit een programma?

C: Zit loverboys er nou in?

R: Nee.

C: Daar heb ik het al wel een keer zelf over gehad, omdat we dat belangrijk vonden.

Loverboys. Aanvulling

Amsterdam:

M: We hebben het trouwens ook over loverboys gehad-

R: Zou het ook wat zijn om het daarover te hebben? Daar wordt nog helemaal niks over gezegd in de twee jaargangen.

M: Ja inderdaad. Het is nog wel een goed onderwerp, het komt nog steeds voor. Het zijn natuurlijk vaak kwetsbare meisjes dus.

W: Ja.

M: Het is voor de jonge groep niet geschikt. Niet voor groep 7 en groep 8 eigenlijk ook nog niet. Eigenlijk zou je het vanaf middelbare school pas moeten doen. Het is best wel shocking als je die verhalen ziet.

Lichamelijke ontwikkeling. Aanvulling

Amsterdam:

Het was vooral dat we informatie misten over basis lichamelijke ontwikkelingen. Dat moet misschien ook niet in het programma, maar dat miste wel. Wat je ook als tip in die map zou kunnen zetten, van doe daar is een basisprogramma over. Want het plaatje van de baarmoeder; daar schrokken ze zich rot over. Want wisten zij veel dat ze dat in hun lijf hadden? Dus nou, dan heb je helemaal geen basis en hoe kun je dan verder praten over je cyclus? En daar kun je best veel op internet over vinden, van die voorlichting. Van de Nisso Groep een hele leuke.

Seksuele voorlichting

Rotterdam:

Dat zat in het proefprogramma wel, over voorbehoedsmiddelen.

R: Je bedoelt over verschillende vormen van anticonceptie?

Dat was een spel met voorbehoedsmiddelen. Dan zat er op elk een nummertje en dan moesten ze met dobbelstenen gooien en dat nummer moest je dan pakken en dan moest je zeggen wat het was en hoe je het moest gebruiken. Die meiden hebben zo gelachen. "Ik heb voor het eerst een condoom vast." Dat was echt heel grappig, die meiden vergeten dat nooit meer. Ik zou het niet met deze groep doen, omdat hij zo jong is. Maar als ze 15, 16 zijn. Wat er in zit is natuurlijk wel heel belangrijk. Je bent een cadeautje en houdt het voor één iemand.

Amsterdam:

D: En dan in elk programma?

W: Nou met het onderwerp seksualiteit, de basis over wat weet je nou aan informatie en hoe breng je nou een stukje voorlichting dat zit er niet in. Terwijl het heel vaak wel ontbreekt.

Roddelen

Rotterdam:

R: Zijn er nog andere onderwerpen of thema's die er nu nog niet inzitten?

Iets over hoe je met elkaar moet omgaan. Ik zie hier respectvol omgaan met anderen. Ik weet niet wat ze daar doen. Maar hoe je in een groep met elkaar, gewoon als vriendinnen überhaupt, vriendschappen aangaat. Hoe je goed je vriendschappen onderhoudt. Ik zit dan vooral te denken aan roddelen. Het effect van roddelen enzo.

Internet/Social media

Veenendaal:

En ik vind ook wel dat social media een groot thema is geworden. Dat zou ook nog wel wat toevoeging hebben.

D: Merk je dat ook tijdens de bijeenkomsten, dat ze daar veel mee bezig zijn?

J: Ja. Ze zitten constant met hun telefoon, constant achter de computer kijken of ze berichtjes hebben. Ja en vooral ook van foto's. Welke foto's plaats je nou wel op Hyves en welke niet. Nou ja, ze plaatsen gewoon alles. Dus ook veel dingen waarvan ik denk 'nou dat is ook wel weer een beetje...' dat lokt ook wel weer reacties uit. En dan vooral van het mannelijk front. Ja, dat hebben ze gewoon niet door. Ja, dat is wel een heel grote issue ja.

J: Ja dat social media dat valt waarschijnlijk ook wel weer onder een van die thema's.

D: En wat zou je dan over social media er in behandeld willen hebben?

J: Ja vooral hoe ga ik er mee om. Wat voor invloed kan het hebben op je toekomst. En ja foto's. Wat voor invloed heeft het op anderen. Op jongens dan vooral ook. Wat voor beeld schets je daarmee van jezelf? En wat zeg je wel op social media en wat zeg je niet. Dat ze zich bewust worden van wie er allemaal mee kunnen kijken en wat voor gevaren erachter schuilen.

Amsterdam:

D: En hebben jullie van de meiden zelf wel eens gemerkt of gehoord dat er onderwerpen zijn die zij wel zouden willen bespreken, maar die niet in het programma zitten?

M: Ik zit ook nog te denken over dat Facebook en Hyves en al die dingen.

W: Ja, sociale omgeving.

M: Daar zou ook een onderdeel over kunnen. Conflicten via internet. Ja, het kan ook weer bij conflicten of bij weerbaarheid, of ja hoe ga je daar mee om? Het is ook heel belangrijk voor ze, met foto's op Facebook staan.

M: En omdat het zo belangrijk is voor ze tegenwoordig zou het ook goed zijn als het in de map voorkwam.

W: Nee, maar sowieso, er staat natuurlijk zo'n introductie in de map, het gaat ook een beetje mee met de ontwikkeling dus dat hoef je niet in de map te zetten, want het is over een paar jaar weer oud. Dus ik denk dat je dat eerder in trainingen en zo moet stoppen. Ze hebben ook geen andere foto's zelf. Alles gaat digitaal. Dus het is echt super belangrijk.

Alkmaar:

D: Heb je in de tijd dat je met SuperWoman werkt van de meiden gemerkt of gehoord dat er thema's zijn die niet besproken worden, maar die ze wel graag behandeld zouden hebben?

Internet. Bij binnenkomst gaan ze vaak meteen achter de computer zitten internetten. Ze zijn altijd wel bezig met spelletjes en hun profiel checken, dus daar zou wel aandacht aan besteed kunnen worden in een programma.

Aanvulling. Internet

Groningen:

Van goh, wat kun je op internet allemaal tegenkomen voor rare dingen. Nou, mannen die je misschien aanspreken via een chat site of iets in die geest

Sociale omgeving, familie

Amsterdam:

W: Sociale omgeving, dat zou je eigenlijk, bij de familie, die zou je bijna apart er in kunnen noemen en daarnaast nog de rest van de sociale omgeving. Want die is ontzettend belangrijk. Dus je zou ze bijna op kunnen splitsen in familie en rest van de sociale omgeving. Dan gaat het meer over vrienden, school, feesten. Want Sinterklaas en Kerst krijgt veel aandacht, dat is leuk daar doe je ook altijd wat mee.

Aanvulling. Gezondheid

Veenendaal:

D: En je had het over lichamelijke gezondheid, dat voor jouw groep in ieder geval gezondheid ook meer aan de orde mag komen.

J: Ja misschien ook wel een beetje levensstijl. Hoe deel je jouw dag in, met dagritme bijvoorbeeld. Gezond eten, op tijd naar bed. En vrijetijdsindeling: hoe deel je dat in en hoe ga je er verantwoordelijk mee om. Dat ze ook wat zelfsturing krijgen. Dat het niet alleen maar hangen is op straat. Dat er ook echt wel anderen dingen te doen zijn.

Aanvulling, Homoseksualiteit

Maar ook bijvoorbeeld over homoseksualiteit praten. We werken hier met vooral Turkse en Marokkaanse meiden, nou dat is zo'n groot taboe. En hoe pak je dat dan aan? Het zou handig zijn als daar een programma over was.

R: Je bedoelt homoseksualiteit in het algemeen, of juist wel bij de Marokkaanse of Turkse meiden?

W: Nou ja, hoe kan je hun helpen hun mening daarover te vormen? Wat voor informatie hebben ze nodig? Hoe kun je daar spelenderwijs zeg maar met een les of met een programma aandacht aan besteden zonder dat je meteen zegt 'het is goed of fout' of heel moralistisch bezig te zijn.

W: Dat is hetzelfde als met homoseksualiteit. Dat zijn echt van die thema's die dan wel spelen. Waarbij je het ook belangrijk vindt dat ze er meer over weten of over nadenken of een mening over vormen. Dat moet je dan zelf in elkaar flansen.

Aanvulling, Conflicten. Roddelen

Amsterdam:

Maar ruzie bijvoorbeeld en conflicten: hoe ga je daar mee om? Dat zit er niet in hè? Hebben we een eigen programma voor gemaakt, ruzie.

D: Volgens mij zit er wel kort iets in over conflicten, maar het is niet heel uitgebreid nee.

M: En dat is wel iets wat er veel speelt.

W: Ontzettend. En dat negatieve gedoe van die meiden, dat geroddel, dat achterbakse, dat onder tafel even iets tegen jou zeggen over haar. Ja, goed dat is dan wat meidenwerkers tegenkomen, maar dat is ook heel goed om daar in de groep dingen over te doen. En dat zijn wel onderdelen die ik terug zie komen, maar je zou hier wel een heel programma aan kunnen wijden denken, omdat het echt heel belangrijk is.

M: Ja.

Dan moet je eigenlijk een soort van continuïteit hebben waar je altijd op terug kunt komen. Je zit altijd met meiden ruzies uit te praten op de trap of op de gang. Dat is zo'n meidending.

M: Ja, conflicthantering of weerbaarheid ofzo. Training-achtige dingen. Ja, daar zou je eigenlijk ook aparte hoofdstukken over kunnen maken.

R: En wat bedoel je dan met weerbaarheid?

M: Nou je ziet ook meiden die gewoon niet goed voor zichzelf op kunnen komen in dat roddelcircuit. Ja pesten, zeg maar in die sfeer, en daar weerbaarheid krijgen.

Het ligt maar net welke kant je belicht en daar kan je een heel programma van maken.

W: Die zitten erbij. In de jongste groep is heel veel geroddel, gefluister en geruzie. Er zit dan ook een vredestichter tussen die de ruzie gaat oplossen.

Aanvulling. School

Groningen:

Wat ik misschien wel zou missen is iets van school. Over hoe gedraag je je op school en hoe gedraag je je thuis.

H: Ja, maar misschien ook wel iets over hoe je je nu op school gedraagt, daar hebben ze het toch wel vaak over. Want ze komen dan net uit school en ze hebben dan weer ruzie op school, dat gebeurt ook regelmatig. Maar daar zou zo'n thema dan ook op aansluiten. Over hoe gedraag je je dan op school en gedraag je je anders op school dan thuis. Hoe ga je daar mee om? Of hoe ga je er mee om als mensen op school jou pesten. Of als jij mensen pest, want dat kan ook. Dat is misschien wel belangrijk om te bespreken. Een beetje zoiets. Dus je neemt het wel mee, maar als het in een thema zit zou het ook wel makkelijk zijn.

Overig

Groningen:

R: Dat is wel goed om te weten ja. Dat het nu vooral om jaargang één gaat.

Nou mobiele telefoons zijn erg in trek tijdens de club. Dus we hebben nu ook als regel dat als we beginnen de mobiele telefoons naar de andere kamer gaan. Want anders zitten ze er gewoon constant er aan.

Database voor meidenwerkers

Haarlem:

M: We hebben intervisie met andere meidenwerkers. Vier keer per jaar, dus daar heb je ook al contact met elkaar. Ik ken wel een aantal andere meidenwerkers dus ik zou hen dan benaderen, van ik ga dit doen heeft iemand daar ervaring mee?

R: Dan zou je het eerder persoonlijk doen?

M: Ja want je kent elkaar. Daar is de intervisie ook voor, dat je dingen met elkaar deelt en dat je elkaar leert kennen. Dus dat ik inderdaad weet bij wie ik moet zijn.

Rotterdam:

Wat je misschien ook nog zou kunnen doen is gewoon af en toe een avond gewoon een lijst met tips van hoe je een avond invult zonder programma. Weet je wel, we hebben wel eens ontspanningsmaskertjes gedaan. En taarten versieren doen wij ook op één avond. Ik heb ook wel eens een kookfeest gedaan. Dan mochten ze allemaal verschillende dingetjes maken en samen aan het eind opeten. Gewoon dat je wat doe-dingetjes die niet per se een bepaald doel hebben. Maar gewoon een soort tip lijst van wat je kunt doen, mocht je nog wat avonden over hebben en geen programma wil draaien. Dat zou wel handig zijn.

Amsterdam:

M: Dat zeiden ze ook een keer op zo'n stafdag, dat er zo'n database moet komen met allerlei ideeën. Als alle meidenwerkers dan dingen uitwisselen. Dan hoef je ook niet zo veel op de map aan te vullen.

D: Als je bijvoorbeeld op een internetsite bepaalde documenten er in kan zetten.

W: Ja, zonder dat je het al te uitgebreid allemaal hoeft uit te werken, want dan ga je het weer niet doen.

W: Misschien nog iets voor een creatieve site. Dat is ook heel leuk om tips over uit te wisselen. Dan kan je ervaringen uitwisselen van wat wel en niet werkt. Alle meiden vinden creatieve dingen leuk.

Alkmaar:

R: Is er bij jou ook behoefte aan een manier waarop je ervaringen met andere meidenwerkers kunt delen? Juist wanneer je iets doet dat niet in het programma staat. Bijvoorbeeld een moederdochter dag. Dat je deze ervaringen kunt uitwisselen?

L: Ja, dat zou zeker wat zijn. Bijvoorbeeld een Facebook pagina waarop je kunt zetten wat je die dag met je meiden hebt gedaan. Ik heb al intervisie en daar kan ik ook dingen bespreken. Ik zou niet iets willen waar ik nog speciaal naartoe zou moeten.

ALGEMENE GEGEVENS

Aantal meiden

Haarlem:

Ik heb twee groepen. De ene is de groep in de kwikfit en de andere in het open huis. Kwikfit zijn we met z'n negenen als we compleet zijn en in het open huis zijn we met z'n zessen.

Rotterdam:

C: Zal ik maar doen van de groep die nu komen? Ze komen niet allemaal heel trouw, maar meestal zijn ze wel met rond de acht.

Veenendaal:

J: Eén van acht. Eén van tien en eentje van drie.

Amsterdam:

M: Dat verschilt de ene week of de andere week. Waarvan minimaal 6 tot 15 's middags. En 's avonds minimaal 3 tot maximaal 17.

Alkmaar:

L: Er waren twee groepen en dat zijn sinds twee weken geleden drie groepen geworden. De tweede groep hebben we opgesplitst omdat de leeftijden te veel uiteen liepen.

Groep 1: acht meiden (Koedijk, The Mall)

Groep 2: vijf meiden (Alkmaar)

Groep 3: vijf meiden (Alkmaar)

Van die groep die nu gesplitst is, kan ik nog niet met zekerheid zeggen hoeveel er nu in de groepen zitten. Het is nog afwachten hoe het gaat lopen. Het waren er eerst tien in één groep. Nu is het eigenlijk vijf – vijf, maar het is echt even kijken hoe het gaat lopen.

Groningen:

H: Ja we hebben er nu vijf. We waren met zijn achten verleden jaar en nu dus met z'n vijven. En per vandaag komen er weer twee nieuwe meisjes bij, dus dat is wel leuk.

Leeftijden meiden

Haarlem:

Kwikfit: tussen 12 en 15, de oudste is 15 en de jongste is 12.

Open huis: 13 en 14, ze zitten in de eerste en in de tweede klas.

Rotterdam:

C: Elf tot dertien of veertien.

Veenendaal:

D: En de leeftijden variëren van elf tot en met dertien?

J: Ja

Amsterdam:

D: Je hebt dus een groep van 10-12, 12-14 en 14-17 jaar.

W: Ja

M: echt 10, 11 en 12 jaar. Er zit groep 8 bij, groep 7 en op de avond hebben we misschien ook een paar groep 8. Groep 8 mag kiezen of ze in de middaggroep of de avondgroep willen.

Alkmaar:

L: Groep 1: tien tot en met dertien jaar

Groep 2: Negen tot en met elf jaar
Groep 3: Elf tot en met ongeveer zestien.
Met elf jaar mogen de meiden zelf kiezen welke groep.

Groningen:

R: En de meisjes zijn allemaal twaalf en dertien jaar?

H: Ja. Nou de oudste is geloof ik veertien. Ze zitten allemaal op de middelbare school.

Nationaliteiten meiden

Haarlem:

Kwikfit: allemaal autochtoon, één iemand is half Antilliaans.

Open Huis: Turks, Marokkaans, Somalisch, Hindoestaans, Egyptisch, Libanees, Nederlands.

Rotterdam:

C: Turks, Marokkaans, Nederlands, Antilliaans, Hindoestaans

Veenendaal:

J: Die van tien, daar kwamen twee Nederlandse, één Indische en de rest Marokkaanse.

En in die van acht zitten vier Nederlandse, een Irakees meisje. Twee uit het Oost-blok. En een Marokkaans meisje.

En in die groep van drie: Nederlands, Marokkaans en Servisch.

Amsterdam:

M: Marokkaans, Turks, Surinaams, Afrikaans, Nederlands, half Russisch, half Braziliaans, Afghaans

M: Half Colombiaans

W: Helemaal Nederlands is er één. (...)

M: Maar ze zijn allemaal hier geboren, dus ze zijn gewoon Nederlands.

W: Groot Marokkaans en Turks gehalte. Ik denk zeker de helft.

M: 60 procent.

Alkmaar:

L: Groep 1: Nederlands

Groep 2 en 3: Turks, Surinaams, Marokkaans, Braziliaans, Nederlands

Groningen:

De meesten zijn Nederlands, maar we hebben twee donkere meisjes. Maar waar die vandaag komen? Geen idee.

Variatie in groep

Haarlem:

Kwikfit: hele stabiele kern. Zes meiden komen continue en in het verleden hebben we meiden gehad die dan kwamen en na een poosje weer weggingen, maar dat hebben we nu niet meer. Acht echt stabiel en één nieuw meisje.

Open huis: is ook een stabiele groep, maar daar heb je wat meer van 'ik kan vandaag niet, want ik heb huiswerk'. De groep is wel stabiel, maar de opkomst is veel wisselender. Soms zit ik met één meisje.

Rotterdam:

R: Is de groep elke keer gelijk of komen er ook wel eens hele andere meiden?

C: Dat gebeurt wel eens, maar van mij mag het niet. Dus dan zeg ik dat ze er nu een keertje bij mogen zijn, maar in september laat ik nieuwe meiden toe. Omdat je anders echt zo'n verstoring van het groepsproces hebt.

Veenendaal:

J: Nee, het zijn eigenlijk altijd wel dezelfde. De ene keer komt er dan wel een vriendinnetje mee en de andere keer ook weer niet.

Alkmaar:

L: Groep 1 is altijd dezelfde groep.

Groep 2 en groep 3 zijn net weer gestart dus het is nog zoeken. Het zijn vaak wel dezelfde meisjes, maar er zijn nu dingen veranderd en de vorige keer waren er niet zoveel meisjes gekomen. Er zijn er wel een aantal die altijd komen.

Groningen:

R: En de groep is elke keer gelijk?

H: Ja, tenzij er iemand ziek is. Maar ze komen over het algemeen altijd allemaal, dus dat is wel een teken dat we het goed doen. Net wat ik zeg: de één is wat gemotiveerder dan de ander, maar ze komen toch allemaal.

R: En vind je het dan ook goed als ze bijvoorbeeld een keer een vriendinnetje willen meenemen?

H: Ja zeker. Dat motiveren we alleen maar. We zitten met drie begeleiding op vijf meisjes. Dat is te veel, je kunt meer. Wij kunnen makkelijk een groep van tien meisjes hebben. Het is voor hun ook fijn, ze kunnen alleen maar van elkaar dingen leren. En als het echt niet klikt, nou ja dan blijft er vanzelf eentje weg.

Typering meidengroep

Haarlem:

Kwikfit: best wel hecht. Echt een groep, dat merk je heel erg. Het is echt hun club. Heel actief, ook wel druk, maar heel enthousiast en meedenken van kunnen/zullen we dit een keer doen. Ook heel zelfstandig. Het gaat daar heel erg vanzelf, wij sturen het maar zijn niet echt meer de juffies. Hele zelfstandige betrokken club.

Open huis: ze komen en het is meer consumerend gedrag. Nog veel meer sturend. De groep is niet heel druk. Als er twee meiden zijn en die zijn tegelijkertijd aanwezig dan merk je gelijk dat er een explosie is en als ze er niet zijn is het heel rustig. De groep is wat minder stabiel.

Rotterdam:

C: Enthousiast, doeners, maar wel heel grofgebekt. Echt ja, voor een buitenstaander kan het heel brutaal en respectloos overkomen zeg maar. Nee, maar ze zijn wel pittig soms.

Veenendaal:

Die van tien dat is echt wel een pittige serieuze groep wel. Zijn echt wel meiden die wel weten wat ze willen er ook echt wel open en eerlijk over durven te zijn, maar die wel met elkaar in gesprek kunnen en ook wel serieus met elkaar kunnen zijn.

En die van acht, ja dat is echt een doe-groep. Die hebben echt zoiets van lang leve de lol en laat ons maar lekker dingen doen.

Die van drie is een hele rustige groep en die gaan gewoon mee met de flow en dat maakt allemaal niet zo veel uit. Dat gaat allemaal wel lekker en die kletsen een beetje eigenlijk.

Amsterdam:

M: Ze werken mee. Het zijn altijd wel dezelfde die druk zijn of eruit gezet worden. Ze draaien allemaal wel gewoon mee. En ze zijn druk.

R: Zorgen ze ook voor elkaar?

W: Die zitten erbij. In de jongste groep is heel veel geroddel, gefluister en geruzie. Er zit dan ook een vredestichter tussen die de ruzie gaat oplossen.

W: Ze zijn wel druk, maar druk zou ik eerder bij de middengroep zetten. De jongste kunnen ook heel gezellig met elkaar knutselen en praten. Die willen alles weten. Dat sponsgehalte hebben die nog

veel meer. Die ouderen moeten op alles reageren wat er wordt gezegd en gedaan.
W: Basisschool en middelbare school is een groot verschil.

Alkmaar:

L: Als ik zeg typisch meiden, dat is te veel voor de hand liggend zeker?

Groep 1: Heel lief voor elkaar, rustig. Ze zorgen voor elkaar en geven elkaar veel complimenten. Dat komt ook wel doordat ik dat veel heb aangemoedigd. Als ik merk dat de boel in elkaar zakt, dan wijs ik ze er weer op het complimenten geven.

Groep 2 en 3: Druk en gezellig.

Groningen:

H: Een beetje een mix tussen druk en rustig.

Sfeer meidengroep

Haarlem:

Kwikfit: heel, heel, positief. Voorbeeld van een nieuw meisje die zich heel erg welkom voelde en zichzelf kon zijn. Dat is echt wat de groep typeert. Die meiden die horen dat en die zeggen van dat kan ook bij ons. Die zijn er ook helemaal trots op. Ze zijn zich er bewust van dat ze willen uitstralen dat ze een groep zijn waar mensen welkom zijn.

Open huis: rustiger. Ik denk dat de sfeer wat meer is van hier komen we ook samen. Het is niet de enige plek in de week waar ze zijn, meer de zoveelste plek waar ze gewoon samen zijn. Wat minder bijzonder, minder uniek.

Rotterdam:

C: Ik vind de sfeer leuk. Maar het is best wel lastig om echt één groep te krijgen. Eén meisje ligt er vaak wel een beetje buiten en ja, we proberen steeds dingen te verzinnen om haar er bij te krijgen, om die aansluiting goed te krijgen. Ze kunnen soms best gemeen zijn tegen elkaar.

Veenendaal:

J: Ja die groep van drie is heel gemoedelijk. Altijd heel gezellig.

De groep van tien heel open. Open en eerlijk vooral, en druk. Het zijn allemaal van die drukke tantes, maar heel gezellig ook wel.

En die groep van acht dat wisselt heel erg. De ene keer is het een gespannen sfeer, de andere keer is het lief en leed met elkaar delen. Ze doen allemaal zo leuk mee

Amsterdam:

D: *En als we kijken naar de sfeer?*

M: Die is goed te noemen. En veilig denk ik. Alleen af en toe onderlinge ruzies.

Alkmaar:

L: Groep 1: Meelevend. Gezellig

Groep 2 en 3: Gezellig.

Groningen:

H: Ja leuk. Ze doen eigenlijk heel veel met elkaar samen. En af en toe valt er ook wel eens een meisje buiten, maar uiteindelijk accepteren ze elkaar dan wel en is het ook wel weer gezellig. Ja het zijn verschillende type meisjes die bij elkaar zitten, dus het is wel af en toe apart om te zien hoe ze met elkaar omgaan.

Opleidingsniveau meiden

Haarlem:

Kwik-Fit: overwegend vmbo, vmbo en havo.

Open huis: ook wel vmbo, maar zit ook vwo tussen. Over het algemeen vmbo, met een paar uitschieters.

Rotterdam:

C: Een deel zit nog in groep 8 nu, maar voornamelijk VMBO.

Veenendaal:

J: Er zitten een aantal op de middelbare school. Eén zit op de HAVO en de rest zit op de MAVO of lager. En de meeste meiden zijn toch echt wel MAVO meiden, die richting op. Het zijn echt wel wat lagere opleidingsniveaus.

Amsterdam:

D: Wat is het opleidingsniveau van de meiden?

M: verschillend ook.

R: Dat is wel echt gemengd?

M: Ja

Alkmaar:

Oké, veelal VMBO-Kader, of VMBO TL, maar ook een paar HAVO of VWO en een paar speciaal onderwijs.

Groningen:

H: Volgens mij doen een aantal MAVO en aantal HAVO en eentje VWO. Geloof ik hoor.

Woonomgeving meiden

- Komen de meiden uit dezelfde wijk van de stad?

Haarlem:

Ja. Ze zitten in ieder geval allemaal op dezelfde school die ook in de wijk staat. Er zijn twee meisjes die net in een andere wijk wonen. Over het algemeen komen ze uit de wijk, echt bij elkaar uit de buurt.

In het open huis die wonen allemaal bij elkaar om de hoek.

Rotterdam:

R: Dus er zijn geen meiden uit een andere wijk, allemaal uit deze wijk?

C: Ja.

Veenendaal:

Ja. De groep van acht en tien wel. Die komen uit dezelfde wijk, dezelfde buurt. En de groep van drie komt uit een andere wijk.

Amsterdam:

D: Komen de meiden uit dezelfde wijk?

W: Ja, heel veel gewoon uit de straat. Omliggende drie straten ongeveer. Ook wel een paar uit 'bos en lommer', maar dat is omdat ik die meiden van daar nog ken.

Alkmaar:

L: Groep 1: Ja en ook uit de wijk ernaast

Groep 2: Uit dezelfde wijk. De meesten gaan naar dezelfde school.

Groningen:

H: Nee, twee meisjes komen uit omliggende wijken hieromheen. De andere meisjes komen wel uit deze wijk. Het is niet dat ze uit een ander deel van de stad komen.

Ervaring meidenwerker

- Hoe lang werk je met SuperWoman?

Haarlem:

3 jaar, waarvan 2 jaar eigen groepen in Haarlem en 1 jaar als stagiair in Alkmaar.

Rotterdam:

C: Vijf jaar. Want de meidengroep bestaat 5,5 jaar en het eerste half jaar hebben we zelf een programma verzonden.

Veenendaal:

J: Twee jaar

Amsterdam:

W: Dat was in 2009/2010. Toen lag het er al wel, maar nog niet heel fanatiek mee begonnen.

M: Nee, alleen af en toe wat onderdelen eruit. (...)

Alkmaar:

L: Twee jaar.

Groningen:

Bijna anderhalf jaar.

- Heb je al eerder vergelijkbaar werk gedaan?

Haarlem:

Meidenavonden in de kerk, met meiden uit de wijk. Niet vergelijkbaar met SuperWoman. Niet met een programma.

Rotterdam:

Nee.

Veenendaal:

J: Nee niet echt. Wel kinder- en jongerenkampen, maar niet echt dat je een programma had en bewust met deze thema's bezig was.

Amsterdam:

D: Heb je al eerder vergelijkbaar werk gedaan, voor SuperWoman?

W: Met meiden?

D: Ja

W: Ik met gemengde groepen, niet met meiden apart.

M: Ik ben ook van oorsprong eigenlijk jongerenwerkster, maar ik heb ook wel ervaring met meidengroepen. Niet echt specifiek alleen met meiden.

Alkmaar:

L: Nee.

Groningen:

H: Ik ben dus kinderwerker en dat doe ik nu bijna 2,5 jaar. Ik werk met allerlei verschillende instanties. Ik werk op school, in een buurthuis, ook op 't Pand. Dus ik kende de meiden wel al. Dus ik had al wel ervaring met kinderen, maar nog niet met een programma als SuperWoman.

Bijlage H Antwoorden enquête onder deelnemers SuperWoman groepsprogramma

Respondenten:

Meidengroepen Amsterdam (14)
Rotterdam (9)
Groningen (5)
Alkmaar (1)
Haarlem (6)

Totaal meiden: 35

Leeftijden: 10 – 15 jaar (merendeel 13 jaar)

Ter informatie

Wij hebben alle antwoorden die de meiden gegeven hebben in de enquête genoteerd. Vervolgens hebben wij er een aantal antwoorden uitgefilterd. Deze antwoorden gingen niet over het methodisch groepsprogramma van SuperWoman, waren te onduidelijk ('Ik wil leukere dingen' of 'Mogu, mogu') of niet toepasbaar binnen het programma (wanneer we hier mogen slapen).

Over welke onderwerpen die nu niet besproken worden wil je het graag hebben tijdens de meidenclub?

Voeding (6)

Snoep 3
Voeding
Eten
Wanneer we zelf mogen koken

Zelf (6)

Wanneer we zelf dingen mogen doen 2
Over de meiden zelf
Over ons meer te weten
Gevoelens
Meiden dingen

Jongens (5)

Jongens 5

Creatief (6)

Manga
Anime serie's
Dans workshop
Muziek
Kunst
Knutselen met stoffen

Verliefdheid (4)

Liefde 3
Voorlichting over verliefd worden

Activiteiten (4)

Grappige dingen doen
Debat doen
Film kijken 2

Gedrag (4)

Pesten 2
Je gedrag aanpassen
Leren voor jezelf opkomen

Weet ik niet (3)

Ik vind het wel goed zo
I don't know
Weet het niet

Uitjes (3)

Over de uitjes 2
Wanneer we weer uitstapjes gaan maken

Make-up (3)

Make-up 2
Visagie

Kleding (2)

Kleding 2

School (2)

Scholen
Als je naar middelbare school gaat

Beroemdheden (2)

Justin Bieber, popsterren
Celebrities

Loverboys (2)

Over loverboys 2

Meidenwerkers (1)

Over de juffen

Vriendschap (1)

Vriendschappen

Thuis (1)

Over hoe het thuis gaat

Wat zou je anders willen tijdens de meidenclub?

Niets (8)

Allemaal leuk
Alles is leuk
Alles bevat genoeg awesomeness
Ik ben tevreden
Niks, het is gewoon heel gezellig
Het is precies goed :)
Wel leuk
Weet ook niet

Sfeer (4)

Veel gezelliger houden
Niet zo veel ruzies
Beter luisteren want iedereen kakelt door
Wilma heen
Soms is het te gezellig

Minder persoonlijk (3)

Minder persoonlijke dingen 3

Opdrachten (13)

Minder praten 3
Meer actieve dingen 2
Veel opdrachten doen 2
Meer praten met z'n allen
Iets met muziek doen
Meer tekenen
Kleding ontwerpen
Meer zelf dingen doen
Soort huiswerk mee

Ruimte (1)

Gezelligere ruimte

Minder serieus (1)

Soms te serieus

Groepjes (1)

Kleine groepjes

Minder kinderachtig (1)

Soms te kinderachtig

Uitjes (5)

Meer uitjes 5

Eten (1)

Meer eten klaarmaken als dat kan

Vind je de meidenclub leerzaam?

Ja (29)

Ja 28
Ja, heel erg 1

Nee (4)

Nee 3
Nee, maar dat is juist leuk 1

Soms (1)

Soms

Kun je iets noemen dat je geleerd hebt van het SuperWoman programma?

Gedrag (11)

Hoe je jezelf moet gedragen 2
Niet schelden 2
Gezellig met z'n allen omgaan
Meer en beter met elkaar optrekken
Leren luisteren
Over pesten, is niet leuk
Leuk met meiden zijn
Hoe je met elkaar moet omgaan, samenwerken
Respect voor anderen hebben

Nee (5)

Nee 3
Ik was er niet elke keer
Was er niet bij

Zelfbeeld (4)

Dat je niet hoeft te veranderen voor de rest en dat je bent wie je bent 2
Awesome zijn
Hoe je je eigen goede dingen benoemd

Niet benoemd (3)

Veel leerzame dingen
We doen veel meidendingen en het is erg leuk!
Heel veel, kan het niet eens opnoemen

Koken (3)

Koken 2
Met elkaar koken en nog meer

Lichaam (3)

Hoe het lichaam werkt
Over gezondheid
Over menstruatie

Knutselen (2)

Knutselen 2

Toekomst (2)

Hoe je toekomst eruit ziet
Hoe je later iets wilt worden

Voorlichting (1)

Verschillen tussen jongens en meisjes

Vrienden (1)

Meer vrienden